Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus 2014

Människorättscentrets verksamhetsberättelse 2014

Taittopohja/Layoutbotten **Werklig Oy**
Kuvitus/ Illustrationer **Ilja Karsikas**
Kuvat/ Bilder **Hanne Salonen** Eduskunta / Riksdagen
& Sivu 9 **Tomas Whitehous**e, Sivu 15 **Ari Aalto**, Sivu 19 **Tomas Whitehouse**
Taitto/ Layout **Inari Savola**
Painopaikka/Tryckeri **Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print 2015**

Esipuhe **8**
Sirpa Rautio 8
Pentti Arajärvi 14
Petri Jääskeläinen 18

OSA I
Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2014 **22**
1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio 23
1.1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio sai A-statuksen 25
1.2 Yhteinen strategia ja muu yhteistyö 27
2 Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2014 29
2.1. Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen 30
2.1.1 Tiedotus 31
2.1.2 Koulutus ja kasvatus 33
2.1.3 Tutkimus 38
2.3 Aloitteet ja lausunnot 40
2.3.1 Aloitteet 41
2.3.2 Lausunnot 42
2.4 Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön 48
2.5 Yhteistyö muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa 50
2.6 Yhteistyö eduskunnan kanssa 50
2.7 Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät 51
2.7.1 Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten voimaansaattamisen edistäminen ja seuranta 52
2.7.2 Määräaikaisraportointiin osallistuminen ja Suomen saamien suositusten seuranta 57
2.7.3 Merkittäviä ratifiointeja toimintakauden aikana 61

SISÄLLYSLUETTELO
INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Förord **8**
Sirpa Rautio 8
Pentti Arajärvi 14
Petri Jääskeläinen 18

DEL I
Människorättscentrets verksamhet 2014 **22**
1 Finlands nationella människorättsinstitution 23
1.1 Finlands nationella människorättsinstitution beviljades A-status 25
1.2 Den gemensamma strategin och övrigt samarbete 27
2 Människorättscentrets verksamhet 2014 29
2.1. Att främja information, utbildning, fostran och forskning 30
2.1.1 Information 31
2.1.2 Utbildning och fostran 33
2.1.3 Forskning 38
2.2 Utredningar om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna förverkligas 38
2.3 Initiativ och utlåtanden 40
2.3.1 Initiativ 41
2.3.2 Utlåtanden 42
2.4 Deltagande i europeiska och internationellt samarbete 49
2.5 Samarbete med andra MR-aktörer 50
2.6 Samarbete med riksdagen 51
2.7 Övriga uppgifter som gäller främjande och tillgodoseende av de grundläggande och de mänskliga rättigheterna 51
2.7.1 Att främja och följa upp ikraftsättandet av internationella människorättskonventioner 52
2.7.2 Deltagande i periodisk rapportering och uppföljning av de rekommendationer Finland fått 57
2.7.3 Viktiga ratificeringar under verksamhetsperioden 62

3 Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2014 67
3.1 Ihmisoikeuskasvatus- ja koulutusjaosto 71
3.2 Perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto 71
3.3 Vammaisjaoston perustamista valmisteleva työryhmä 74

OSA II
Teema: Ihmisoikeustoiminta-ohjelmat – kokemuksia meiltä ja muualta 76
1 Suomen ensimmäinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 77
2 Ihmisoikeustoimintaohjelmien synty 80
3 Erilaisia ihmisoikeustoimintaohjelmia 84
3.1 Australia 84
3.2 Ruotsi 86
3.3 Skotlanti 88
4 Seuraavan perus- ja ihmisoikeustoiminta-ohjelman laatimisesta Suomessa 90

OSA III
Ajankohtaista ihmisoikeuksista 92
1 Vireillä olevat kansainväliset ihmisoikeussopimushankkeet 93
2 Suomea koskevat ihmisoikeusvalitukset kansainvälisille lainkäyttö- ja tutkintaelimille 96
3 Euroopan unioni 100
4 Yhdistyneet kansakunnat 104
5 Euroopan neuvosto 107

Liitteet 110
Ihmisoikeuskeskus, toimintasuunnitelma vuodelle 2014 ja henkilöstö 111
Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenet ja jaostot 122
Kansallisen ihmisoikeusinstituution akkreditointisuositus 127

3 Människorättsdelegationens verksamhet 2014 67
3.1 Sektionen för människorättsfostran och -utbildning 71
3.2 Uppföljningssektionen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna 71
3.3 Arbetsgruppen för förberedelse av sektionen för funktionshinderfrågor 74

DEL II
Tema: Handlingsplaner för mänskliga rättigheter – erfarenheter från Finland och världen 76
1 Finlands första nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter 77
2 Tillkomsten av handlingsplanerna för mänskliga rättigheter 80
3 Olika handlingsplaner för mänskliga rättigheter 84
3.1 Australien 84
3.2 Sverige 86
3.3 Skottland 88
4 Om beredningen av nästa handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland 90

DEL III
Aktuellt om mänskliga rättigheter 92
1 Anhängiga internationella projekt för människorättskonventioner 93
2 Människorättsklagomål om Finland till internationella lagskipnings- och undersökningsorgan 96
3 Europeiska unionen 100
4 Förenta nationerna 104
5 Europarådet 107

Bilagor 110
Människorättscentret, verksamhetsplan för 2014 och personal 111
Människorättsdelegationens medlemmar och sektioner 122
Ackrediteringsrekommendation för en nationell människorättsinstitution 127

Esipuhe Förord / **Sirpa Rautio**

Sirpa Rautio

IHMISOIKEUSKESKUKSEN JOHTAJA
IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN PUHEENJOHTAJA

MÄNNISKORÄTTSCENTRETS DIREKTÖR
MÄNNISKORÄTTSDELEGATIONENS ORDFÖRANDE

Ihmisoikeuskeskuksen kolmas toimintavuosi oli kiireinen ja tuloksellinen

Tärkeä tavoite täyttyi, kun Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio, jonka muodostaa Ihmisoikeuskeskus yhdessä sen valtuuskunnan ja eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa, sai joulukuussa hakemansa A-statuksen YK:n kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinointikomitealta. Statuksen saaminen vahvisti, että Suomen instituutio täyttää täysin YK:n ns. Pariisin periaatteet, jotka koskevat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden toimintaa ja asemaa. Statuksen saamisen myötä Ihmisoikeuskeskuksen osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet kansainvälisillä forumeilla vahvistuivat, sillä vain A-statuksen saaneilla instituutiolla on valtioiden lisäksi puheoikeus mm. YK:n ihmisoikeusneuvostossa.

Vaikka Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät liittyvät pääasiassa perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja seurantaan kotimaassa, sen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu myös osallistuminen perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Yhteistyö on jo nyt tuonut uutta osaamista koko instituutiolle, ja toisaalta Suomen perus- ja ihmisoikeustilanteesta on välitetty tietoa kansainvälisille foorumeille.

Vuoden 2014 aikana vahvistettiin Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnallinen strategia. Ihmisoikeuskeskuksella,

Människorättscentrets tredje verksamhetsår var späckat och resultatrikt

Ett viktigt mål uppnåddes i december när Finlands nationella människorättsinstitution, som består av Människorättscentret och dess delegation samt riksdagens justitieombudsman, beviljades A-status av FN:s samordningskommitté för de nationella människorättsinstitutionerna. Den här statusen bekräftar att Finlands institution till fullo uppfyller FN:s så kallade Parisprinciper för de nationella människorättsinstitutionernas verksamhet och ställning. Statusen ger också Människorättscentret bättre möjligheter till deltagande och påverkan vid internationella forum, för det är bara institutioner med A-status som utöver stater har rätt att yttra sig bland annat i FN:s råd för mänskliga rättigheter.

Även om Människorättscentrets uppgifter i huvudsak kretsar kring att främja och följa upp de grundläggande och mänskliga rättigheterna i hemlandet, ingår det också i dess lagstadgade uppdrag att delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och skydda rättigheterna. Det här samarbetet har redan fört med sig nytt kunnande till hela institutionen, och samtidigt har man till internationella forum kunnat förmedla information om grund- och människorättsläget i Finland.

Under 2014 fastställdes verksamhetsstrategin för Finlands nationella människorättsinstitution. Människorättscentret, dess delegation och

sen valtuuskunnalla ja oikeusasiamiehellä on kaikilla omat lakisääteiset tehtävänsä ja erilaiset toimintamuotonsa. Strategialla vahvistettiin instituution yhteiset tavoitteet, joihin kukin instituution osa pyrkii sekä omin keinoin että yhteistyössä muiden kanssa. Yhteistyön konkreettinen kehittäminen vaatii toki edelleen lisätyötä ja yhteisiä hankkeita. Ensimmäinen tärkeä tavoite strategiassa on, että yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu.

Toimikaudella perus- ja ihmisoikeudet nousivat voimakkaasti esille sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa että eduskunnassa. Lähestyvät eduskuntavaalit ja hallituskauden loppuminen näkyivät paitsi keskusteluna vireillä olevista asioista, myös melkoisena lainsäädäntökiireenä eduskunnassa. Tietyt käsittelyssä olleet asiat aiheuttivat voimakastakin keskustelua, joskus jopa tunteiden kuumenemista.

Moni tärkeä perus- ja ihmisoikeusulottuvuuden omaava laki eteni maaliin saakka, kuten uusi yhdenvertaisuuslaki, joka tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Myös sukupuolineutraali avioliittolaki hyväksyttiin kansalaisaloitteen pohjalta eduskunnassa joulukuussa. Moni tärkeä uudistus jäi kuitenkin lopulta hyväksymättä eduskunnassa viime metreillä. Paperittomien terveydenhoito muissa kuin kiireellisissä tapauksissa oli yksi uudistus, joka kaatui aivan viimehetkillä. Alkuperäiskansojen eli Suomessa saamelaisten oikeuksia koskevan ILO 169 -sopimuksen ratifiointi ei edelleenkään edennyt loppuun saakka. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifiointi jäi odottamaan lainsäädännön korjaamista, vaikka eduskunta sen sinänsä hyväksyi.

Kiire vaikutti valitettavasti joskus lainsäädännön valmistelun laatuun ja aiheutti joissakin tapauksissa perus- ja ihmisoikeusnäkökohtien puutteellista huomioimista. Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmat tulee huomioida lainvalmisteluprosessissa riittävän aikaisessa vaiheessa, jo ennen kuin esitykset päätyvät perustuslakivaliokuntaan. Perus- ja ihmisoikeuskoulutusta tulee

justitieombudsman har alla sina lagstadgade uppgifter och olika verksamhetsformer. Med strategin fastslogs institutionens gemensamma mål, för vilka varje del av institutionen arbetar såväl med egna medel som i samarbete med andra. För att konkret utveckla samarbetet behövs det givetvis fortfarande mera arbete och gemensamma projekt. Det första viktiga målet i strategin är att den allmänna medvetenheten, förståelsen av och kunnandet om de grundläggande och mänskliga rättigheterna ökar och respekten för dem blir starkare.

De grundläggande och mänskliga rättigheterna var starkt närvarande på agendan under verksamhetsperioden, både i samhällsdebatten och i riksdagen. Det förestående riksdagsvalet och regeringsperiodens slut syntes inte bara i debatten om aktuella ärenden utan också i form av stor brådska i lagstiftandet i riksdagen. Vissa behandlade ärenden väckte debatt som tidvis var kraftig och fick känslorna att svalla.

Många viktiga lagar med grund- och människorättsdimensioner roddes i hamn, såsom diskrimineringslagen, som trädde i kraft i början av 2015. Den könsneutrala äktenskapslagen antogs av riksdagen i december utgående från ett medborgarinitiativ. Samtidigt strandade emellertid många viktiga reformer på slutrakan i riksdagen. En reform som gick om intet alldeles i sista stund var vården av papperslösa i andra än brådskande fall. Ratificeringen av konventionen ILO 169 om urfolks rättigheter, det vill säga i Finland samernas, slutfördes inte heller. Även ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lämnades liggande i väntan på att den nationella lagstiftningen rättas till, även om riksdagen godkände ratificeringen av konventionen i sig.

Ibland påverkade brådskan dessvärre kvaliteten i lagberedningen och orsakade i vissa fall att grund- och människorättssynpunkter blev bristfälligt beaktade. De här aspekterna bör tas i beaktande i ett tillräckligt tidigt skede av lagberedningsprocessen, redan innan propositionerna kommer till grundlagsutskottet. Man

entistä enemmän kohdistaa niille viranomaisille, jotka vastaavat säädösvalmistelusta.

Lainsäädäntöhankkeet näkyivät myös Ihmisoikeuskeskuksessa lukuisina lausuntopyyntöinä ministeriöistä ja valiokunnista. Ihmisoikeuskeskus laati vuoden aikana yli 20 lausuntoa mm. yhdenvertaisuuslaista, vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen ratifioinnista ja viittomakielilaista. Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta, jonka hallitus hyväksyi 30.10.2014, annettiin lausunto useammillekin valiokunnille. Selonteossa arvioitiin sekä kansainvälistä ihmisoikeustoimintaa että perus- ja ihmisoikeuksien toimeenpanoa Suomessa. Erityisen hyvänä Ihmisoikeuskeskuksen näkökulmasta on pidettävä sitä, että valtioneuvosto katsoi, että tulevalla hallituskaudella tulisi valmistella Suomen toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Samoin selonteon edellyttämä selvitys kansallisten perus- ja ihmisoikeustoimijoiden työnjaosta ja resursseista on askel eteenpäin kentän selkiyttämiseksi. Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus nostettiin myös esille voimakkaasti selonteossa, mistä olemme erityisen tyytyväisiä.

Ihmisoikeuskeskus julkaisi helmikuussa ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskevan selvityksensä. Sitä koskeva vaikuttamistyö oli yksi vuoden pääpainopistealueista. Seurannassa keskityttiin Ihmisoikeusvaltuuskunnan hyväksymien suositusten toimeenpanon edistämiseen, opetussuunnitelmien uudistuksiin ja koulutukseen liittyvään tietojenvaihtoon ja koordinaatioon. Vuoden 2015 aikana painopiste on ihmisoikeuskasvatus- ja koulutusohjelman aikaansaamisessa joko osana laajempaa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa tai erikseen.

Näköpiirissä on myös uusia tehtäviä Ihmisoikeuskeskukselle, kun YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimus saadaan lopullisesti ratifioitua ja kun sopimus tulee voimaan, näillä näkymin vuoden 2016 aikana. Yleissopimuksen 33.2 artiklan mukainen tehtävä edistää, suojella ja seurata sopimuksen täytäntöönpanoa on hallituksen esityksessä osoitettu Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle kokonaisuudes-

måste satsa allt mer på utbildning om grundläggande och mänskliga rättigheter för de myndigheter som svarar för lagberedningen.

Lagstiftningsprojekten märkets också i Människorättscentrets arbete i form av att ministerier och utskott bad om talrika utlåtanden. Under året utarbetade Människorättscentret över 20 utlåtanden bland annat om diskrimineringslagen, ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och om teckenspråkslagen. Om statsrådets människorättsredogörelse, som regeringen godkände 30.10.2014, gavs utlåtanden till flera utskott. Redogörelsen går igenom såväl internationell människorättsverksamhet som verkställandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland. Det som från Människorättscentrets perspektiv måste ses som speciellt positivt är att statsrådet ansåg att Finlands nästa nationella handlingsprogram för grundläggande och mänskliga rättigheter bör beredas under inkommande regeringsperiod. Även den utredning om de nationella grund- och människorättsaktörernas arbetsfördelning och resurser, som förutsätts i redogörelsen, är ett steg framåt för att klarlägga fältet. Människorättsfostran och -utbildning fördes också starkt fram i redogörelsen, vilket vi är speciellt nöjda över.

I februari gav Människorättscentret ut sin utredning om människorättsfostran och -utbildning. Påverkansarbetet i den här frågan var en av de viktigaste prioriteterna under året. I uppföljningen fokuserade man på att främja implementeringen av de av människorättsdelegationen godkända rekommendationerna och informationsutbytet och samordningen i anslutning till läroplansreformer och utbildning. År 2015 prioriteras arbetet för att få till stånd ett program för människorättsfostran och -utbildning antingen separat eller som en del av ett större handlingsprogram för grundläggande och mänskliga rättigheter.

Människorättscentret har också nya uppgifter i sikte då FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning blir slut-

saan. Sopimuksen täytäntöönpanon edistäminen ja sen toteutumisen seuranta, samoin kuin jo pitkälle valmisteltu vammaisten henkilöiden ja vammaisjärjestöjen osallistuminen valvontamenettelyyn Ihmisoikeusvaltuuskunnan erillisen vammaisjaoston kautta edellyttävät, että Ihmisoikeuskeskus saa riittävät resurssit toimintaan.

Toimikauden aikana joulukuun alkuun olin virkavapaalla Ihmisoikeuskeskuksesta Etyj:n vähemmistövaltuutetun Astrid Thorsin henkilökohtaisena neuvonantajana Haagissa.

Vuoden 2014 aikana Euroopan turvallisuuden perusteet järkkyivät perinpohjaisesti Ukrainan konfliktin ja Krimin tapahtumien vuoksi. Etyj, mukaan lukien sen vähemmistövaltuutetun toimisto, on ollut keskeinen toimija Ukrainassa ja sen aiheuttamassa uudessa tilanteessa koko Etyj:n alueella. Kokemus Haagissa oli hyvin antoisa. Vähemmistövaltuutettu pyrkii konfliktien estoon hiljaisen diplomatian keinoin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa mm. parantamalla vähemmistöjen asemaa ja yhteiskunnan integraatiota eri keinoin, edistämällä osallistumista ja vuorovaikutusta mm. kielipolitiikan ja koulu-

giltigt ratificerad och då konventionen träder i kraft, förmodligen under 2016.

Uppgiften att främja, skydda och övervaka genomförandet av konventionen i enlighet med dess artikel 33.2 har i regeringens proposition i sin helhet anvisats Finlands nationella människorättsinstitution. Att främja och övervaka genomförandet av konventionen, liksom även funktionsnedsatta personers och handikapporganisationers långt beredda deltagande i tillsynsförfarandet genom människorättsdelegationens separata sektion för funktionshinderfrågor, förutsätter att Människorättscentret ges tillräckliga resurser för arbetet.

Under verksamhetsperioden var jag tjänstledig från Människorättscentret till början av december för att arbeta som personlig rådgivare åt OSSE:s minoritetsombud Astrid Thors.

Under 2014 rubbades grundvalarna för Europas säkerhet radikalt på grund av konflikten i Ukraina och händelserna på Krim. OSSE, dess minoritetsombuds kontor inberäknat, har varit en central aktör i Ukraina och i den nya situation som krisen orsakat i hela OSSE-om-

tuksen keinoin. Yksi vähemmistövaltuutetun jo 20 vuotta kestäneen toiminnan tärkeimmistä opeista on se, että integraatio on prosessi, johon sekä enemmistön että vähemmistöjen tulee osallistua ja jota koko yhteiskunnan tulee kaikin tavoin edistää.

Uuden yhdenvertaisuuslain antamat mahdollisuudet ja velvollisuudet edistää yhdenvertaisuutta paitsi viranomaistoiminnassa myös koulutuksessa ja työelämässä ovat tarpeellisia yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden tosiasialliseksi edistämiseksi myös Suomessa. Tähän voidaan vaikuttaa myös ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen keinoin.

Virkavapaani ajan Kristiina Kouros toimi Ihmisoikeuskeskuksen määräaikaisena johtajana, ja haluankin kiittää Kristiinaa sekä keskuksen asiantuntijoita Leena Leikasta, Kristiina Vainiota ja Elina Hakalaa hyvästä työstä ja tuloksellisesta vuodesta.

rådet. Erfarenheten i Haag var ytterst givande. Minoritetsombudet försöker med den tysta diplomatins medel förebygga konflikter i ett så tidigt skede som möjligt bland annat genom att på olika sätt förbättra minoriteters ställning och integration i samhället, att främja delaktighet och växelverkan bland annat med språkpolitik och utbildning. En av de viktigaste lärdomarna under minoritetsombudets vid det här laget tjugoåriga verksamhet är att integrationen är en process som såväl majoritet som minoriteter bör delta i och som samhället på alla sätt bör främja.

Den nya diskrimineringslagen ger nya möjligheter och skyldigheter att främja likabehandling inte bara i myndigheternas verksamhet utan också i utbildning och arbetsliv. De behövs för att faktiskt främja likabehandlingen och mångfalden även i Finland. Till det här arbetet kan man bidra även med människorättsfostran och -utbildning.

Under min tjänstledighet verkade Kristiina Kouros som Människorättscentrets tillfördordnade direktör, och jag vill tacka Kristiina och centrets sakkunniga Leena Leikas, Kristiina Vainio och Elina Hakala för ett gott arbete och ett resultatrikt år.

Esipuhe Förord / **Pentti Arajärvi**

Pentti Arajärvi

IHMISOIKEUSVALTUUSKUNNAN
VARAPUHEENJOHTAJA

MÄNNISKORÄTTSDELEGATIONENS
VICE ORDFÖRANDE

Moniarvoisuus

Ammattikunnilla on slanginsa. Kaikki tietävät lääkärien latinan ja on sitä muillakin. Kun juristi sanoo nulla poena -periaate, toinen samanmoinen ymmärtää mutta maallikko on ymmällään.

Ihmisoikeusvaltuuskunnassakin on omia kieliä. Pääasiassa siellä taidetaan puhua ihmisoikeuskieltä. Tällä tarkoitan asiantuntijoiden erityiskieltä ja -ilmaisuja, joilla saattaa olla hyvinkin tarkka merkityksensä, joka poikkeaa yleiskielen merkityksestä. Myös näkökulmat vaihtelevat. Yksi katsoo asiaa lasten kannalta, toinen ihmisoikeuksien valvontajärjestelmän kannalta, kolmas ehkä työelämän. Sama asia, eri tulkinta.

Tämä asiaintila saattaa johtaa väärintulkintoihin tai hiljaisuuteen. Kun ei ole varma, mistä puhutaan, vaietaan eikä ehkä kehdata kysyä naapuriltakaan – onhan tullut valituksi asiantuntijana asiantuntijaelimeen.

Suomen ihmisoikeusinstituutio sai vastikään A-statuksen vertaistensa joukossa. Instituution kokonaisuus muodostuu eduskunnan oikeusasiamiehestä, Ihmisoikeuskeskuksesta ja ihmisoikeusvaltuuskunnasta. Aseman saavuttaakseen instituution on täytettävä YK:n yleiskokouksen hyväksymissä nk. Pariisin periaatteissa vahvistetut kriteerit. Vaatimukset on täytettävä jatkuvasti eikä siis kerran saavutettu asema ole lopullinen. Pariisin periaatteet ovat osa ihmisoikeuksien standardia. Ne ovat testi instituutioi-

Värdepluralism

Olika yrkeskårer har sin egen slang. Läkarlatinet känner alla till och det förekommer också hos andra. När juristen säger nulla poena-principen förstår kollegan men en lekman vet varken ut eller in.

Även i människorättsdelegationen finns egna språk. Människorättsspråket är nog det som där talas mest. Med det avser jag de sakkunnigas specialspråk och -uttryck som kan ha en nog så exakt, men från allmänspråket avvikande betydelse. Även perspektiven varierar. En ser på saken ur barnets perspektiv, en annan ur perspektivet för övervakningssystemet för de mänskliga rättigheterna, en tredje kanske ur arbetslivets perspektiv. Saken är densamma, tolkningarna är olika.

Den här omständigheten kan leda till feltolkningar eller tystnad. När man inte är säker på vad diskussionen handlar om, är man tyst och törs kanske inte fråga grannen heller – man har ju blivit invald i ett sakkunnigorgan.

Finlands människorättsinstitution beviljades nyligen A-status bland sina gelikar. Institutionen består i sin helhet av riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och människorättsdelegationen. För att uppnå den här ställningen ska institutionen uppfylla Parisprinciperna, som referentgranskas. Villkoren måste således uppfyllas kontinuerligt och den status ett land tilldelats en gång är därmed

den itsenäisyydestä ja vaikuttavuudesta. Niillä pyritään varmistamaan ihmisoikeuksien suojeleminen ja edistäminen kaikin käytettävissä olevin keinon. Periaatteista yksi on pluralismi eli moniarvoisuus.

Moniarvoisuuden ja -muotoisuuden tarkoitus on varmistaa instituution tehokas yhteistoiminta hallinnon ja yhteiskunnan suuntaan. Yksi tapa tähän on edustuselimen kokoonpanon muodostaminen sellaiseksi, että toiminta ja toimeenpano on moniarvoista. Tärkeää on sekä yhteiskunnan kokonaisuuden että esimerkiksi eri vähemmistöryhmien huomioon ottaminen. Aivan kaikkea ei tietenkään aina voida kattaa.

Edustuksellisen elimen kokoonpanon tarkastelussa otetaan huomioon muun muassa avoin ja laaja jäsenten valintamenettely sekä jäsenten valitseminen suuresta mahdollisten joukosta. Jäsenillä pitää ennemminkin olla hyvä kyky asioiden hoitamiseen kuin etujärjestönäkökulma. Tärkeää on myös, että eri ryhmät voivat kokea olevansa mukana prosessissa.

Palatakseni alun aprikointeihin: On tärkeää, että kaikki voivat kokea olevansa täysivaltaisia ihmisoikeusvaltuuskunnan jäseniä. Normin mukainen ihmisoikeuspuhe tulee valtuuskunnassa voida suunnata niille toimijoille, jotka sitä tarvitsevat ja joille se on vaikkapa kansainvälisen uskottavuuden vuoksi välttämätöntä. Muutoin on tärkeää – tärkeintä – että eri näkökulmat, ajattelutavat, tulkinnat, sovellutukset ja menettelyt tulevat käytetyiksi pluralismin periaatteen mukaisesti. Ihmisoikeudet ovat pohjimmiltaan yhteistä kieltä.

P. S. Se nulla poena kuuluu täydellisenä Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege poenali. Sillä ilmaistaan yksi ihmisoikeus: ei rikosta ilman lakia, ei rangaistusta ilman rankaisevaa lakia. Rangaistavia ovat vain teot, jotka on sellaiseksi lailla säädetty ja rangaistuksesta säädetään lailla.

inte slutgiltig. Parisprinciperna är en del av standarden för de mänskliga rättigheterna eller ett test för institutionernas självständighet och relevans. Med principerna strävar man efter att säkerställa att de mänskliga rättigheterna skyddas och främjas med alla tillbudsstående medel. En av principerna är pluralism, det vill säga värdemångfald.

Syftet med värdepluralismen och mångfalden är att säkerställa att institutionen samverkar effektivt i förhållande till administrationen och samhället. Ett sätt att göra det är se till att representationsorganet har en sammansättning som leder till ett pluralistiskt agerande och genomförande. Det är viktigt att ta hänsyn till både samhället som helhet och till exempel olika minoritetsgrupper. Riktigt allt kan man givetvis inte alltid täcka.

I granskningen av det representativa organets sammansättning ser man bland annat till att urvalsförfarandet är öppet och omfattande, att medlemmarna väljs ur en stor samling möjliga kandidater samt att medlemmarna ska ha en god förmåga att få saker gjorda, snarare än betrakta dem ur intresseorganisationens perspektiv. Det är också viktigt att de olika grupperna upplever att de är involverade i processen.För att återknyta till funderingarna i början: Det är viktigt att alla i människorättsdelegationen kan känna sig som fullvärdiga medlemmar i den. Normenligt människorättstal bör man i delegationen kunna rikta till de aktörer som behöver det och för vilka det är nödvändigt till exempel på grund av den internationella trovärdigheten. I övrigt är det viktigt – viktigast – att olika perspektiv, tänkesätt, tolkningar, tillämpningar och förfaranden används i enlighet med principen för pluralism. De mänskliga rättigheterna är i grunden ett gemensamt språk.

P. S. Nulla poena lyder i sin fullständiga form Nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege poenali. Det uttrycker en mänsklig rättighet: inget brott utan lag, inget straff utan lag. Man kan dömas bara för gärningar som är straffbelagda i lag och straffet ska vara stadgat i lag.

ESIPUHE
FÖRORD

Esipuhe Förord / **Petri Jääskeläinen**

Petri Jääskeläinen

EDUSKUNNAN OIKEUSASIAMIES

RIKSDAGENS JUSTITIEOMBUDSMAN

Merkkipaaluja

Ihmisoikeuskeskus ja sen ihmisoikeusvaltuuskunta perustettiin oikeusasiamiehen kanslian yhteyteen erityisesti sen vuoksi, että niistä ja oikeusasiamiehestä muodostuva kokonaisuus täyttäisi mahdollisimman hyvin YK:n Pariisin periaatteiden asettamat vaatimukset. Tämä jo 2000-luvun alussa alkanut prosessi saavutti tavoitteensa, kun Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio sai A-statuksen.

Akkreditaatioprosessi oli mielenkiintoinen ja melko työläskin. Hakemuksen valmisteluun osallistuivat useat henkilöt sekä oikeusasiamiehen että Ihmisoikeuskeskuksen puolelta. Taustatietoja ja ohjeita haettiin kansainvälisen koordinointikomitean ICC:n sekä Euroopan alueen verkoston ENNHRIn kokouksista, asiakirjoista ja eräiltä avainhenkilöiltä. Itse hakemus sisälsi 70 sivua ja saman verran liitteitä sekä oikeusasiamiehen ja Ihmisoikeuskeskuksen vuosikertomukset. Hakumenettely huipentui puhelinkonferenssiin, jossa akkreditaation alakomitean SCA:n edustajat "kuulustelivat" oikeusasiamiestä ja IOK:n johtajaa. Alakomitea antoi suosituksensa A-statuksesta ja siitä tuli ICC:n lopullinen päätös joulukuussa 2014.

A-statuksella on paitsi periaatteellista ja symbolista arvoa, myös oikeudellista merkitystä: A-statuksen saaneella kansallisella instituutiolla on muun muassa puheoikeus YK:n ihmisoikeusneuvostossa sekä äänioikeus ICC:ssä ja ENNHRI:ssä.

Milstolpar

Människorättscentret och dess människorättsdelegation grundades i anslutning till riksdagens justitieombudsmans kansli särskilt med tanke på att de och justitieombudsmannen som helhet skulle uppfylla villkoren i FN:s Parisprinciper så bra som möjligt. Den här processen, som inleddes redan i början av 2000-talet, uppnådde sitt mål när Finlands nationella människorättsinstitution tilldelades A-status.

Ackrediteringsprocessen var intressant, och även rätt arbetsdryg. Flera personer från såväl justitieombudsmannens som Människorättscentrets sida deltog i beredningen av ansökan. Bakgrundsinformation och anvisningar söktes och samlades på möten i den internationella samordningskommittén ICC och det europeiska nätverket ENNHRI, från dokument och av vissa nyckelpersoner. Själva ansökan bestod av 70 sidor och lika mycket till i form av bilagor samt justitieombudsmannens och Människorättscentrets verksamhetsberättelser. Ansökningsförfarandet kulminerade i en telefonkonferens där representanter för subkommittén SCA "förhörde" justitieombudsmannen och MRC:s direktör. Subkommittén förordade A-status som blev ICC:s slutliga beslut i ärendet i december 2014.

Finlands A-status har inte bara principiellt och symboliskt värde utan också juridisk betydelse: Institutioner med A-status har rätt att yttra sig i bland annat FN:s råd för mänskliga

Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio on liittynyt myös ENNHRI:in. Olen pannut tyytyväisenä merkille, että ENNHRI:n ja sen työryhmien piirissä tehdään hyvää ja hyödyllistä työtä.

Toinen kertomusvuonna päätökseen saatu tärkeä projekti oli Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnallisen strategian valmistuminen. Myös strategian valmisteluun osallistui useita henkilöitä sekä oikeusasiamiehen että Ihmisoikeuskeskuksen puolelta. Se käsiteltiin kanslian johtoryhmässä ja yhteistoimintamenettelyssä sekä ihmisoikeusvaltuuskunnassa. Oikeusasiamies ja IOK:n johtaja vahvistivat strategian kesäkuussa 2014, jolloin se voitiin liittää akkreditaatiohakemukseen. Strategia antaa hyvän kuvan siitä, kuinka instituution toiminnallisesti itsenäisten, mutta toisiinsa liitettyjen osien erilaiset tehtävät tukevat toinen toisiaan yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Strategia on toki vain yleisluonteinen kuvaus yhteisistä tavoitteista ja keinoista niiden toteuttamiseksi. Strategian jalkauttamiseen tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä ja hankkeita.

Kolmas kertomusvuonna edennyt, joskaan ei vielä päätökseen saatu tärkeä hanke on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen CRPD:n ratifioiminen. Eduskunta hyväksyi siihen tähtäävät lait maaliskuussa 2015, mutta niiden voimaantulo jäi odottamaan itsemääräämisoikeuden rajoittamistoimenpiteiden edellytysten sääntelyä. Jo nyt on kuitenkin varmaa, että Suomen kansallisesta ihmisoikeusinstituutiosta tulee sopimuksen 33 artiklan 2 kappaleen tarkoittama rakenne, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata sopimuksen täytäntöönpanoa.

Oikeusasiamiehen kansliassa on jo eri tavoin valmistauduttu tähän tehtävään. Ensinnäkin vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumien on valittu kanslian ns. perus- ja ihmisoikeusteemaksi. Teemaa pidetään silmällä ja siihen liittyviä kysymyksiä otetaan esille muun muassa jokaisella oikeusasiamiehen tarkastuskäynnillä. Toiseksi vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyvistä asioista on muodostettu oma asiaryhmänsä, kun aikaisemmin ne ovat sisältyneet useisiin eri asiaryhmiin, kuten sosiaalihuoltoon, sosiaalivakuutukseen tai opetukseen. Oma asiaryhmä mahdollistaa vammaisten henkilöiden oikeuksiin liittyvien asioiden paremman seurannan, kokonaiskuvan ja raportoinnin.

Vammaisten henkilöiden oikeuksien edistäminen, suojeleminen ja seuranta on juuri sellainen tehtävä, jonka toteuttamiseen tarvitaan instituution kaikkia osia yhteisen strategian mukaisesti.

rättigheter samt har rösträtt i ICC och ENNHRI. Finlands nationella människorättsinstitution har också anslutit sig till ENNHRI. Jag har till min glädje märkt att ENNHRI och dess arbetsgrupper bedriver ett gott och nyttigt arbete.

Det andra viktiga projektet som blev färdigt under verksamhetsåret var handlingsstrategin för Finlands nationella människorättsinstitution. Även i det här arbetet deltog flera personer från såväl justitieombudsmannens och Människorättscentrets sida. Strategin behandlades i kansliets ledningsgrupp, samarbetsförfarande och människorättsdelegationen. Justitieombudsmannen och MRC:s direktör fastställde strategin i juni 2014, varmed den kunde fogas till ackrediteringsansökan. Strategin ger en bra bild av hur de olika uppgifterna hos institutionens självständiga men sammanfogade delar stöder varandra i arbetet för de gemensamma målen.

Strategin är förvisso bara en allmän beskrivning av de gemensamma målen och medlen för att uppnå dem. För att omsätta den i praktiken behövs konkreta åtgärder och projekt.

Det tredje viktiga projektet som framskridit under berättelseåret, även om det ännu inte är slutfört, är ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD). Riksdagen antog de lagar som behövs för ratificeringen i mars 2015, men de kommer att träda i kraft först då lagstiftningen om villkor för begränsningsåtgärder av självbestämmanderätten antagits. Det är emellertid redan nu säkert att Finlands nationella människorättsinstitution blir den mekanism som i enlighet med 2 stycket i artikel 33 i konventionen har i uppgift att främja, skydda och följa upp genomförandet av konventionen.

Justitieombudsmannens kansli har redan förberett sig för uppgiften på olika sätt. För det första har man utsett tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning till kansliets så kallade grund- och människorättstema. Temat sätts under lupp och relaterade frågor tas bland annat upp vid alla granskningsbesök som justitieombudsmannen avlägger. För det andra har alla ärenden som anknyter till rättigheter för personer med funktionsnedsättning samlats till en egen ärendegrupp, då de tidigare har ingått i flera ärendegrupper, som socialvård, socialförsäkring eller undervisning. En egen grupp möjliggör en bättre uppföljning, helhetsbild och rapportering av frågor kring rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Att främja, skydda och följa upp rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är uttryckligen en sådan uppgift, för vilken institutionens alla delar behövs för att genomföra i enlighet med den gemensamma strategin.

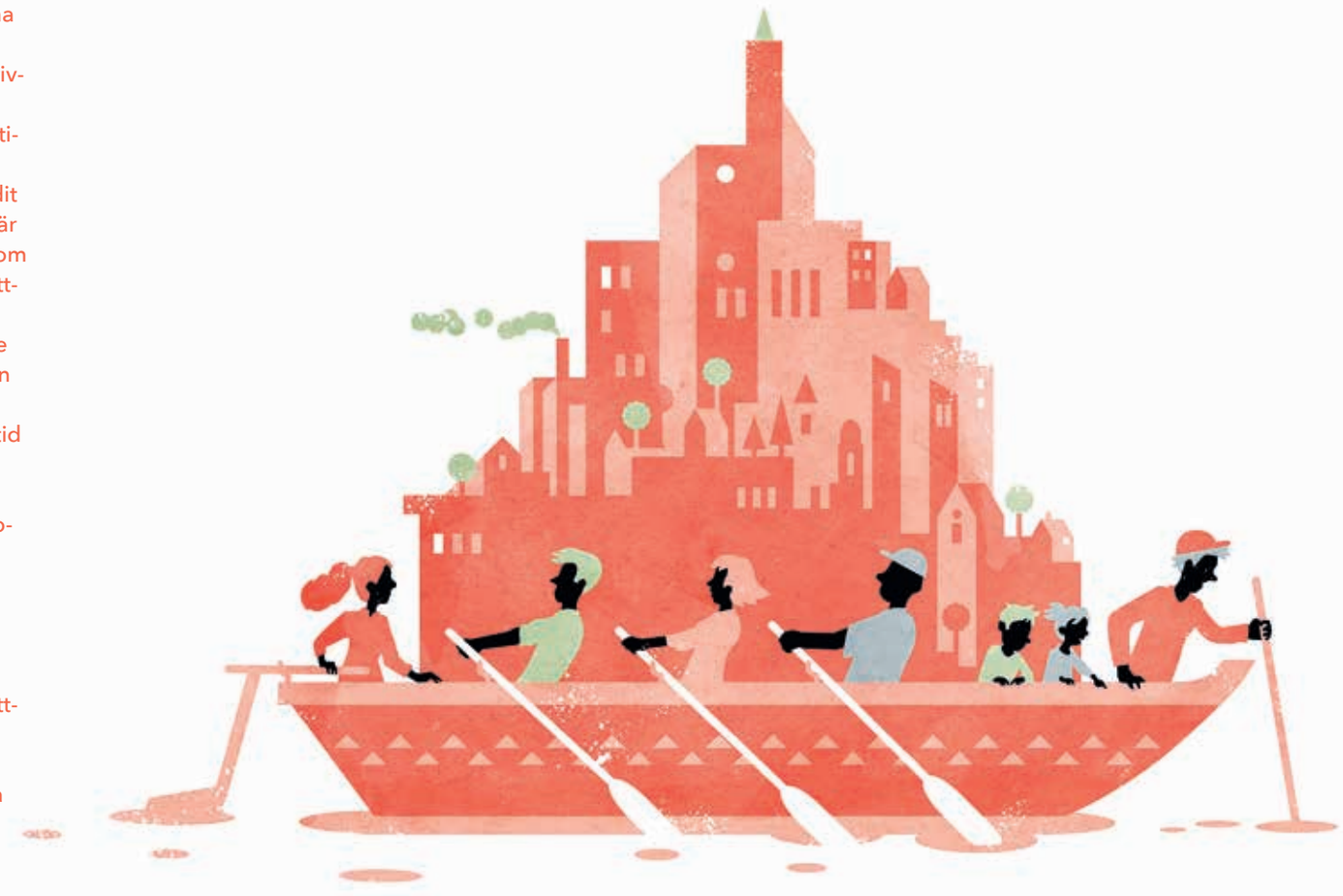

I

Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2014

Människorättscentrets verksamhet 2014

1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio
Finlands nationella människorättsinstitution

Ihmisoikeuskeskus ja sen valtuuskunta yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa muodostavat Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution. Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot (National Human Rights Institutions, NHRIs) ovat lailla perustettuja ihmisoikeuksia edistäviä ja turvaavia toimielimiä. Niiden toimivaltaa ja tehtäviä, kokoonpanoa ja riippumattomuutta, sekä toimintatapoja määrittelevät nk. Pariisin periaatteet, jotka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1993. Pariisin periaatteita on käsitelty Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomuksessa vuodelta 2013.

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta säädettiin lailla (Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä, muutos 20.5.2011/535), joka tuli voimaan 1.1.2012. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton, mutta hallinnollisesti keskus on eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä. Oikeusasiamies nimittää keskuksen johtajan neljän vuoden toimikaudeksi saatuaan asiasta perustuslakivaliokunnan lausunnon.

Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on:

1. edistää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tiedotusta, kasvatusta, koulutusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä;
2. laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta;
3. tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi;
4. osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön;

Människorättscentret och dess delegation bildar tillsammans med riksdagens justitieombudsman Finlands nationella människorättsinstitution. De nationella människorättsinstitutionerna (National Human Rights Institutions, NHRI) är lagstadgade organ som främjar och tryggar de mänskliga rättigheterna. Deras kompetens och uppgifter, sammansättning och oavhängighet samt arbetssätt definieras i de så kallade Parisprinciperna som antogs av FN:s generalförsamling 1993. Parisprinciperna har behandlats i Människorättscentrets verksamhetsberättelse för 2013.

Människorättscentret inrättades genom en lag (Lag om riksdagens justitieombudsman, ändring 20.5.2011/535), som trädde i kraft 1.1.2012. Människorättscentret är funktionellt självständigt och oberoende, men administrativt en del av justitieombudsmannens kansli. Justitieombudsmannen utnämner centrets direktör för den fyraåriga verksamhetsperioden efter att ha fått grundlagsutskottets utlåtande i ärendet.

Enligt lagen är Människorättscentrets uppgift att:

1. främja informationen, fostran, utbildningen och forskningen samt samarbetet i anslutning till dem i fråga om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna,
2. utarbeta rapporter om hur de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses,
3. ta initiativ och ge utlåtanden för främjande och tillgodoseende av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna,

5. huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Ihmisoikeuskeskus ei käsittele kanteluja.

Tehtäviensä hoitamiseksi Ihmisoikeuskeskuksella on oikeus saada tarpeelliset tiedot ja selvitykset viranomaisilta maksutta.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan tehtäviin kuuluu lain nojalla toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita sekä päättää vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen hyväksymisestä.

Oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että viranomaiset ja virkamiehet noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Lisäksi oikeusasiamiehen valvontaan kuuluvat myös muut kuin viranomaiset silloin, kun he hoitavat julkista tehtävää. Oikeusasiamiehen tehtävät on määritelty perustuslaissa ja laissa eduskunnan oikeusasiamiehestä.

Työssään oikeusasiamies seuraa erityisesti, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Hänellä on lisäksi erityistehtävänä valvoa, miten poliisi käyttää telepakkokeinoja ja peitetoimintaa. Eduskunnan toivomuksesta hän seuraa myös, että lasten oikeudet toteutuvat.

Oikeusasiamies valvoo laillisuutta etupäässä tutkimalla hänelle tulleita kanteluita. Hän voi puuttua epäkohtiin myös omasta aloitteestaan. Oikeusasiamies tekee lisäksi tarkastuksia virastoissa ja laitoksissa, erityisesti vankiloissa, varuskunnissa ja muissa suljetuissa laitoksissa. Oikeusasiamiehestä tuli loppuvuodesta 2014 YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT, *Optional Protocol to the Convention against Torture*) mukainen kansallinen valvontaelin. Valvontaelimen tehtävänä on tehdä tarkastuksia paikkoihin, joissa pidetään vapautensa menettäneitä henkilöitä.

4. delta i det europeiska och det internationella samarbetet för främjande och tryggande av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna,
5. sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till främjandet och tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

Människorättscentret behandlar inte klagomål.

Människorättscentret har rätt att av myndigheterna avgiftsfritt få de uppgifter och utredningar som centret behöver för att sköta sina uppgifter..

Människorättsdelegationens uppgifter är enligt lagen att vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna på fältet för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna, att behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och mänskliga rättigheterna samt att årligen godkänna Människorättscentrets verksamhetsplan och -berättelse.

Justitieombudsmannens uppgift är övervaka att myndigheter och tjänstemän följer lagen och fullgör sina förpliktelser. Även andra aktörer underlyder justitieombudsmannens övervakning då de utför en offentlig uppgift. Justitieombudsmannens uppgifter anges i grundlagen och i lagen om riksdagens justitieombudsman.
I sitt arbete ser justitieombudsmannen särskilt till att de grundläggande och mänskliga rättigheterna förverkligas. Han har dessutom som specialuppgift att bevaka hur polisen använder sig av teletvångsmedel och täckoperationer. Enligt riksdagens önskemål bevakar han också att barnens rättigheter tillgodoses.

Justitieombudsmannen övervakar lagligheten först och främst genom att undersöka klagomål från allmänheten. Dessutom kan justitieombudsmannen undersöka missförhållanden på eget initiativ. Justitieombudsmannen inspekterar också ämbetsverk och inrättningar, i synnerhet fängelser, garnisoner och andra slutna insättningar. I slutet av 2014 blev Justitieombudsmannen det nationella tillsynsorganet i enlighet med det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr (OPCAT, Optional Protocol to the Convention against Torture). Tillsynsorganets uppgift är att göra inspektioner på ställen där frihetsberövade personer hålls.

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

1.1 Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio sai A-statuksen

Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot hakevat nk. akkreditaatiota kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainväliseltä koordinaatiokomitealta (ICC). Akkreditaatiostatus osoittaa sen, kuinka hyvin kyseinen instituutio täyttää Pariisin periaatteiden vaatimukset. Paras A-status kertoo instituution täyttävän vaatimukset, B-status osoittaa joitain puutteita ja C-status niin merkittäviä puutteita, ettei instituution voida lainkaan katsoa täyttävän vaatimuksia. Akkreditaatiostatus arvioidaan uudelleen viiden vuoden määräajoin.

Suomen kansallinen ihmisoikeusinstituutio jätti kesäkuussa 2014 akkreditaatiohakemuksen ICC:lle. Lokakuun 27.–31. päivinä pidetyssä istunnossa hakemus käsiteltiin ICC:n koordinaatiokomitean akkreditoinnin alakomiteassa (SCA), joka suositteli A-statuksen myöntämistä instituutiolle. Status vahvistui joulukuun 29. päivänä.

Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle myönnettiin A-status vuonna 2014. Statuksen myötä instituutiolla on puheoikeus YK:n ihmisoikeusneuvostossa ja äänioikeus kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälisessä koordinaatiokomiteassa.

A-statuksen myöntämiseen voi liittyä suosituksia kansallisen ihmisoikeusinstituution kehittämiseksi. SCA:n suositukset Suomelle koskivat kansallisen ihmisoikeusinstituution rakenteen ja toimintatapojen kehittämistä.

Komitea kiinnitti huomiota muun muassa Ihmisoikeuskeskuksen rahoituksen ja henkilöstöresurssien riittämättömyyteen sekä koko instituution rahoitukseen erityisesti kidutuksen vastaiseen yleissopimukseen ja vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen liittyvien tehtävien lisääntyessä. Komitea ehdotti myös muutosta nykyiseen toimintakerto-

1.1 Finlands nationella människorättsinstitution beviljades A-status

De nationella människorättsinstitutionerna ansöker om så kallad ackreditering hos FN:s samordningskommitté för de nationella människorättsinstitutionerna (ICC). Ackrediteringens status visar hur väl institutionen i fråga uppfyller Parisprincipernas krav. A-status, som är den bästa, visar att institutionen uppfyller kraven, B-status tyder på vissa brister medan C-status är ett tecken på så allvarliga brister att institutionen inte alls anses uppfylla villkoren. Ackrediteringens status omprövas vart femte år.

Finlands nationella människorättsinstitution skickade sin ackrediteringsansökan till ICC i juni 2014. Ansökan behandlades vid ett sammanträde 27–31 oktober i subkommittén för ackreditering (SCA), som står under samordningskommittén för de nationella människorättsinstitutionerna. Den rekommenderade att institutionen tilldelas A-status, vilket blev fastställt den 29 december.

Finlands nationella människorättsinstitution tilldelades A-status 2014. Det här ger institutionerna rätt att yttra sig i FN:s råd för mänskliga rättigheter och rösträtt i de nationella människorättsinstitutionernas internationella samordningskommitté.

musmenettelyyn, jonka mukaan oikeusasiamiehen kertomus annetaan koko eduskunnalle ja Ihmisoikeuskeskus laatii toiminnastaan erillisen toimintakertomuksen, joka annetaan tiedoksi relevanteille valiokunnille. Komitea suositteli raportoinnin yhdistämistä (consolidated reporting), jotta eduskunta saisi kokonaiskäsityksen kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnasta. Suositukset ovat kokonaisuudessaan tämän toimintakertomuksen liitteenä.

När SCA beviljar A-status kan den samtidigt avge rekommendationer för att utveckla den nationella människorättsinstitutionen. Rekommendationerna till Finland rörde utveckling av den nationella människorättsinstitutionens struktur och förfaringssätt.

Kommittén uppmärksammande bl.a. att Människorättscentrets finansiering och personalresurser var otillräckliga. Den påtalade också hela institutionens finansiering, särskilt då dess uppgifter kommer att ökas på grund av konventionen mot tortyr och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Kommittén föreslog ytterligare att proceduren för verksamhetsberättelsen ändras. Nu ges justitieombudsmannens berättelse till hela riksdagen och Människorättscentret utarbetar en egen verksamhetsberättelse, som delges relevanta utskott. Kommittén rekommenderade att rapporteringen slås samman (consolidated reporting) för att ge riksdagen en helhetsbild av den nationella människorättsinstitutionens arbete. (Rekommendationerna i sin helhet återges som bilaga till denna berättelse.)

1.2 Yhteinen strategia ja muu yhteistyö

Kesäkuussa 2014 vahvistettiin Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution ensimmäinen yhteinen pitkän aikavälin toiminnallinen strategia, jossa määriteltiin kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle viisi yhteistä tavoitetta. Strategian avulla kehitetään yhteistyötä tulevina vuosina yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution strategian päätavoitteet:

1. Yleinen tietoisuus, ymmärrys ja osaaminen perus- ja ihmisoikeuksista lisääntyy ja niiden kunnioittaminen vahvistuu.
2. Puutteet perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa tunnistetaan ja korjataan.
3. Kansallinen lainsäädäntö ja muu normisto sekä niiden soveltamiskäytäntö turvaavat tehokkaasti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen.
4. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset saatetaan voimaan ja muut ihmisoikeusinstrumentit omaksutaan joutuisasti ja pannaan täytäntöön tehokkaasti.
5. Oikeusvaltioperiaate toteutuu.

Ihmisoikeuskeskuksen ja oikeusasiamiehen kanslian yhteistyö on tiivistä myös käytännössä. Ihmisoikeuskeskus toimii hallinnollisesti oikeusasiamiehen kanslian yhteydessä ja sijaitsee samoissa tiloissa. Akkreditaatiohakemuksen ja strategian valmistelua vuonna 2014 tehtiin yhdessä. Keskuksen johtaja osallistuu viikoittain kanslian johdon kokouksiin ja keskuksen asiantuntijat osallistuvat kanslian sisäisiin

1.2 Den gemensamma strategin och övrigt samarbete

I juni 2014 fastställdes den nationella människorättsinstitutionens första gemensamma handlingsstrategi på lång sikt, i vilken fem gemensamma mål slås fast för människorättsinstitutionen. Med hjälp av strategin ska samarbetet utvecklas under de kommande åren för att de gemensamma målen ska nås.

Huvudmålen i strategin för Finlands nationella människorättsinstitution:

1. Den allmänna medvetenheten om, förståelsen av och kunnandet om de grundläggande och mänskliga rättigheterna ökar och respekten för dem blir starkare.
2. Bristerna i tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna identifieras och rättas till.
3. Den internationella lagstiftningen och de övriga normverken samt deras tillämpningspraxis effektivt säkerställer att de grundläggande och mänskliga rättigheterna förverkligas.
4. Internationella människorättskonventioner sätts i kraft och andra människorättsinstrument tillägnas utan dröjsmål och verkställs effektivt.
5. Principen om rättsstaten förverkligas.

Människorättscentret och justitieombudsmannen bedriver ett nära samarbete också i praktiken. Människorättscentret verkar administrativt i anslutning till justitieombudsmannens kansli och finns i samma lokaler. Ackrediteringsansökan och strategiberedningen gjordes tillsammans 2014. Centrets direktör deltar varje vecka i kansliledningens möten och centrets sakkunniga medverkar i kansliets interna

työryhmiin. Vuonna 2014 osallistuttiin vammaisten oikeuksia koskevaan teematyöryhmään ja työhyvinvointityöryhmään. Myös tilaisuuksien ja lausuntojen valmistelussa on hyödynnetty yhteistyön mahdollisuutta.

arbetsgrupper. År 2014 deltog bägge i en temaarbetsgrupp om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och i en arbetsgrupp för arbetshälsa. Möjligheten till samarbete har också utnyttjas i arrangemangen av tillställningar och beredningen av utlåtanden.

2 Ihmisoikeuskeskuksen toiminta vuonna 2014
Människorättscentrets verksamhet 2014

Tässä jaksossa esitellään Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa vuonna 2014 sen lakisääteisten tehtävien pohjalta. Tehtäviä ja toimintaa peilataan samalla myös Pariisin periaatteisiin sekä ihmisoikeusvaltuuskunnan hyväksymään toimintasuunnitelmaan ja instituution strategiaan.

Toimintasuunnitelmassa vuoden 2014 painopisteiksi vahvistettiin ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus sekä perus- ja ihmisoikeusseurannan kehittäminen. Näihin teemoihin liittyvää tiedotusta ja viestintää päätettiin lisätä. Toimintasuunnitelma vuodelle 2014 on tämän kertomuksen liitteenä.

Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus annetaan hallituksen esityksen mukaan tiedoksi relevanteille eduskunnan valiokunnille. Aiemmat toimintakertomukset on annettu tiedoksi ja käsitelty perustuslakivaliokunnassa. Lisäksi ne on lähetetty ulkoasiainvaliokunnalle tiedoksi. Oman toimintakertomuksen lisäksi Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa käsitellään omana lukunaan myös oikeusasiamiehen kertomuksessa, joka annetaan eduskunnalle ja jota käsitellään sekä perustuslakivaliokunnassa että eduskunnan täysistunnossa.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä (PeVM 6/2014 vp – K2/2014) todettiin seuraavasti:

Kokemukset sekä Ihmisoikeuskeskuksen toiminnasta että oikeusasiamiehestä, Ihmisoikeuskeskuksesta ja sen ihmisoikeusvaltuuskunnasta muodostuvan Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution rakenteesta ovat hyvin myönteisiä. Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät liittyvät perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja

I det här avsnittet presenteras Människorättscentrets verksamhet 2014 utgående från dess lagstadgade uppgifter. Uppgifterna och verksamheten relateras också till Parisprinciperna samt till verksamhetsplanen som godkänts av människorättsdelegationen och till institutionens strategi.

I verksamhetsplanen för 2014 fastslogs att människorättsfostran och -utbildning samt en utveckling av uppföljningen av grundläggande och mänskliga rättigheter ska prioriteras. Man beslutade att öka informationen och kommunikationen på de här ämnesområdena. Verksamhetsplanen för 2014 finns som bilaga till verksamberättelsen.

Människorättscentrets verksamhetsberättelse delges i enlighet med regeringens proposition relevanta utskott i riksdagen. Tidigare verksamhetsberättelser har delgetts och behandlats i grundlagsutskottet och har dessutom skickats till utrikesutskottet för kännedom. Utöver i Människorättscentrets egen verksamhetsberättelse behandlas dess arbete också i ett eget kapitel i justitieombudsmannens berättelse, som ges till riksdagen och som behandlas i både grundlagsutskottet och riksdagens plenum.

I grundlagsutskottets betänkande (GrUB 6/2014 rd – B2/2014) konstaterades följande:

Erfarenheterna av såväl Människorättscentret som den övergripande strukturen för Finlands nationella människorättsinstitution, som utgörs av justitieombudsmannen, Människorättscentret och dess människorättsdelegation, är mycket

turvaamiseen, ja yhtenä keskeisenä ajatuksena Ihmisoikeuskeskusta perustettaessa on ollut perus- ja ihmisoikeustoimijoiden välisen yhteistyön tiivistäminen. Valiokunta korostaa ihmisoikeustyön rinnalla myös perusoikeuksien edistämis- ja turvaamistyön merkitystä Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa kehitettäessä.

2.1. Tiedotuksen, koulutuksen, kasvatuksen ja tutkimuksen edistäminen

Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä lakisääteisenä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta sekä näihin liittyvää yhteistyötä.

Pariisin periaatteiden mukaan kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden tulee tiedottaa laajasti ihmisoikeuksista ja niiden tulee kaikin tavoin vastustaa syrjintää; erityistä painoa periaatteissa annetaan rasismin vastaiselle työlle. Instituutioiden tehtäviin tulee sisältyä avustaminen ihmisoikeuskoulutus- ja tutkimusohjelmien laatimisessa ja osallistuminen niiden toimeenpanoon.

Ihmisoikeuskeskusta perustettaessa lähdettiin siitä, että keskuksen tehtävänä on sekä ihmisoikeuksien että perusoikeuksien edistäminen. Ihmisoikeuskeskus painottaa tiedotuksessa, koulutuksessa, kasvatuksessa ja tutkimuksessa kohderyhmästä ja aiheesta riippuen kansallisia perusoikeuksia, kansainvälisiä ihmisoikeuksia ja EU:n perusoikeusulottuvuutta.

Tässä jaksossa esitellään niitä tapoja, joilla Ihmisoikeuskeskus on viime vuoden aikana hoitanut tiedotuksen, koulutuksen ja tutkimuksen edistämisen tehtäväkokonaisuutta. Vuoden 2014 ajankohtaisia ihmisoikeustapahtumia ja kehitystä on koottu kertomuksen viimeiseen osioon.

positiva. Enligt lagen har Människorättscentret i uppgift att främja och trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. En bärande idé vid bildandet var att centret ska stärka samarbetet mellan fältets aktörer. Utskottet understryker att vid sidan av människorättsarbetet är också främjandet av de grundläggande fri- och rättigheterna en viktig uppgift i samband med utvecklandet av centrets verksamhet.

2.1. Att främja information, utbildning, fostran och forskning

En av Människorättscentrets viktigaste lagstadgade uppgifter är att främja information, fostran, utbildning och forskning i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna, samt samarbete i anslutning till dem.

I enlighet med Parisprinciperna bör de nationella människorättsinstitutionerna informera om de mänskliga rättigheterna i stor omfattning och de bör på alla sätt bekämpa diskriminering; med särskild vikt på arbete mot rasism. Institutionernas uppgifter bör inbegripa att hjälpa till med utarbetandet av program för

människorättsfostran och -forskning och att delta i genomförandet av dem.

När Människorättscentret grundades var utgångspunkten att centrets uppgift skulle vara att främja både de mänskliga rättigheterna och de grundläggande rättigheterna. I sin information, utbildning, fostran och forskning betonar centret beroende på målgrupp och tema nationella grundläggande rättigheter, internationella mänskliga rättigheter och EU:s grundrättsdimension.

I följande avsnitt berättas på vilka sätt Människorättscentret skötte uppgiftshelheten att främja information, utbildning och forskning i fjol. I berättelsens sista del finns en genomgång av aktuella människorättshändelser och utveckling.

Ihmisoikeuskeskuksen kotisivujen yksilölliset kävijät
Enskilda besökare på Människorättscentrets webbplats

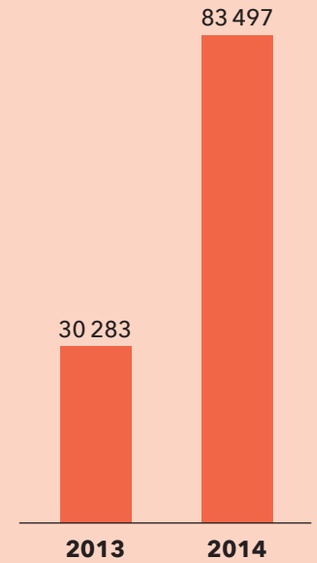

2.1.1 Tiedotus

Kotisivut ja Facebook

Tiedotustehtävää toteuttaakseen Ihmisoikeuskeskuksella on kotisivut (www.ihmisoikeuskeskus.fi) ja aktiivista Facebook-tiedotusta. Facebookissa tykkäykset kasvoivat viime vuonna 272:lla, ja tykkääjiä oli vuoden lopussa 918.

Ihmisoikeuskeskusta ja sen valtuuskuntaa koskevien perustietojen lisäksi kotisivuilla julkaistaan muun muassa ajankohtaisia selvityksiä ja kannanottoja. Sivuilla on myös linkkejä muihin ihmisoikeustoimijoihin ja näiden tuottamiin materiaaleihin ja asiakirjoihin.

Toimintasuunnitelmassa 2014 sitouduttiin kehittämään keskuksen kotisivuja asteittain portaalin suuntaan. Kattavan perus- ja ihmisoi-

2.1.1 Information

Webbplatsen och Facebook

För sitt informationsuppdrag har Människorättscentret en webbplats (www.ihmisoikeuskeskus.fi) och aktiv informationsverksamhet på Facebook. Antalet gillanden på Facebook ökade med 272 stycken i fjol och var i slutet av året 918.

På webbplatsen finns grundläggande information om Människorättscentret och dess delegation och där publiceras också bland annat aktuella rapporter och ställningstaganden.

Där finns även länkar till andra människorättsaktörer och deras material och dokument.

I verksamhetsplanen för 2014 åtog sig Människorättscentret att stegvis utveckla sin webb-

keusportaalin tai tietopankin rakentaminen ei kuitenkaan ole mahdollista Ihmisoikeuskeskuksen nykyisillä voimavaroilla.

Julkaisut ja artikkelit

Vuonna 2014 Ihmisoikeuskeskus tuotti seuraavat painetut ja sähköiset julkaisut:

- Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa, Människorättsfostran och -utbildning i Finland
- Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus 2013, Människorättscentrets årsberättelse 2013
- Human Rights Centre Annual Report 2013
- Mitä ihmisoikeudet ovat?
- Vad är mänskliga rättigheter?
- Mitä ihmisoikeuskasvatus on?
- Vad är människorättsfostran och -utbildning?
- Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeussuositusten seuranta, käytännön opas kansalaisyhteiskunnalle (Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusvaltuutetun toimiston julkaisun käännös suomen kielelle)
- Råd om hur man följer Förenta nationernas rekommendationer om mänskliga rättigheter, en praktisk handbok för civilsamhället (Yhdistyneiden kansakuntien julkaisun käännös ruotsin kielelle)
- Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia – Tulkintaopas (YK-julkaisun epävirallinen käännös, julkaistu suomennosoikeuksin Yhdistyneitä kansakuntia varten ja Yhdistyneiden kansakuntien puolesta)

plats i riktning mot en portal. Med centrets nuvarande resurser är det dock inte möjligt att skapa en komplett portal för grundläggande och mänskliga rättigheter eller databank.

Publikationer och artiklar

År 2014 producerade Människorättscentret följande tryckta och elektroniska publikationer:

- Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa, Människorättsfostran och -utbildning i Finland
- Ihmisoikeuskeskuksen toimintakertomus 2013, Människorättscentrets årsberättelse 2013
- Human Rights Centre Annual Report 2013
- Mitä ihmisoikeudet ovat?
- Vad är mänskliga rättigheter?
- Mitä ihmisoikeuskasvatus on?
- Vad är människorättsfostran och -utbildning?
- Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeussuositusten seuranta, käytännön opas kansalaisyhteiskunnalle (Översättning till finska av en publikation från kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter)
- Råd om hur man följer Förenta nationernas rekommendationer om mänskliga rättigheter, en praktisk handbok för civilsamhället (Översättning till svenska av FN:s publikation)
- Yritysten vastuu kunnioittaa ihmisoikeuksia – Tulkintaopas (inofficiell översättning till finska av en FN-publikation om hur företagens ansvar för att respektera de mänskliga rättigheterna ska tolkas, utgiven med översättningsrättigheter till finska för Förenta nationerna och på Förenta nationernas vägnar)

Erillisenä sähköisenä pdf-julkaisuna julkaistiin Kristiina Kouroksen ja Kristiina Vainion aiemmin Ihmisoikeuksien käsikirjassa (toim. Koivurova & Pirjatanniemi, Tietosanoma 2013) julkaistu artikkeli **Yritystoiminta ja ihmisoikeudet**. Lisäksi Ihmisoikeuskeskuksen edellisen toimintakertomuksen tiivistelmä ja ihmisoikeusvaltuuskunnan ihmisoikeuskasvatusta koskevat suositukset käännettiin pohjoissaameksi.

Kotisivuilla julkaistiin alkuvuodesta 2014 Ihmisoikeuskeskuksen tuottama kolmen minuutin pituinen **"Mitä ihmisoikeudet ovat?"** -lyhytelokuva. Siinä kerrotaan lyhyesti perus- ja ihmisoikeuksista. Lisäksi elokuvassa nähdään kolme tapausta, jotka kuvaavat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan hyväksymä **hallitusohjelmakannanotto** julkaistiin painettuna esitteenä.

Lisäksi valmisteltiin vuonna 2015 julkaistavia Core Human Rights -opasta sekä toimittajille ja kääntäjille erityisesti suunnattua sanastoa keskeisistä ihmisoikeustermeistä.

Helsingin Sanomissa ja Turun Sanomissa julkaistiin Ihmisoikeuskeskuksen asiantuntijoiden mielipidekirjoitukset ihmisoikeuskasvatuksesta, ja Helsingin Sanomat julkaisi lisäksi Vieraskynä -palstallaan ma. johtaja Kristiina Kouroksen asiantuntijakirjoituksen.

2.1.2
Koulutus ja kasvatus

Tilaisuudet

Tilaisuudet ovat keskeinen tapa tiedottaa ja kouluttaa ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusaiheista. Ihmisoikeuskeskuksen tilaisuudet ovat olleet suosittuja, ja niistä on saatu hyvää palautetta. Ihmisoikeuskeskus suunnittelee ja toteuttaa tilaisuuksia usein yhteistyössä muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa. Alla mainituissa tilaisuuksissa yhteistyökumppaneina ovat olleet muun muassa eri ministeriöt, eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia, Tampereen yliopisto,

Som en separat elektronisk pdf-publikation utgavs Kristiina Kouros och Kristiina Vainios artikel **Yritystoiminta ja ihmisoikeudet** (företagsverksamhet och mänskliga rättigheter) av som ingår i den tidigare utgivna boken Ihmisoikeuksien käsikirja (red. Koivurova & Pirjatanniemi, Tietosanoma 2013). Dessutom översattes ett sammandrag av Människorättscentrets föregående verksamhetsberättelse och människorättsdelegationens rekommendationer om människorättsfostran till nordsamiska.

I början av 2014 publicerades på webbplatsen den tre minuter långa kortfilmen "**Vad är de mänskliga rättigheterna**." I den redogörs kort för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Filmen visar också tre fall som beskriver hur de här rättigheterna tillmötesgås i Finland. Filmen textades till svenska.

Ställningstagandet till **regeringsprogrammet**, som godkänts av människorättsdelegationen publicerades som en tryckt broschyr.

Vidare arbetade man på guiden Core Human Rights samt en ordlista med central människorättsterminologi avsedd särskilt för journalister och översättare. Bägge ska ges ut 2015.

Helsingin Sanomat och Turun Sanomat publicerade insändare om människorättsfostran skrivna av Människorättscentrets sakkunniga, och i Helsingin Sanomats spalt Vieraskynä publicerades dessutom en sakkunnigtext av centrets tf direktör Kristiina Kouros.

2.1.2
Utbildning och fostran

Evenemang

Evenemangen är ett viktigt sätt att informera och utbilda när det gäller aktuella frågor om grundläggande och mänskliga rättigheter. Människorättscentrets evenemang har varit populära och responsen god. Människorättscentret planerar och genomför ofta evenemang i samarbete med andra människorättsaktörer. De tillställningar som räknas upp nedan ordnades tillsammans

vähemmistövaltuutettu, lapsiasiavaltuutettu, useat järjestöt ja kansainvälisen kauppakamarin Suomen osasto.

Toimintasuunnitelmassa 2014 sitouduttiin järjestämään tilaisuuksia erityisesti kansainvälisten ihmisoikeusmekanismien Suomea koskevan työn tunnetuksi tekemiseksi sekä uusista ja ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusteemoista.

Vuonna 2014 järjestettiin seuraavat tilaisuudet:

- **Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus Suomessa (Ihmisoikeuskeskuksen selvityksen julkistamistilaisuus)**
  Tilaisuudessa käsiteltiin sitä, miten Suomi onnistuu ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteuttamisessa. Selvityksen esittelyn lisäksi käsiteltiin ihmisoikeusvaltuuskunnan hyväksymiä suosituksia ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toimeenpanon edistämiseksi Suomessa.

- **Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2012–2013 arviointiraportin julkaisuseminaari**
  Oikeusministeriön ja Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulun kanssa järjestetyssä seminaarissa käsiteltiin kansallisen ihmisoikeuskeskustelun haasteita ja kansallisen ihmisoikeuspolitiikan painopisteitä. Arviointiraportin tehneen tutkijaryhmän esitelmien lisäksi presidentti Tarja Halonen ja entinen eduskunnan oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio pitivät puheenvuorot.

- **EU:n perusoikeusviraston tutkimus naisiin kohdistuvasta väkivallasta – Toteutuvatko uhrien oikeudet Suomessa?**
  Tilaisuudessa keskusteltiin siitä, mitä eri toimijoiden tulisi tutkimustulosten valossa tehdä naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseksi sekä väkivallan uhriksi joutuvien naisten perus- ja ihmisoikeuksien paremmaksi toteuttamiseksi Suomessa. Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston kanssa.

med bland annat olika ministerier, justitieombudsmannens kansli, Tammerfors universitet, minoritetsombudsmannen, barnombudsmannen, flera organisationer och Finlands nationella kommitté i Internationella handelskammaren.

I verksamhetsplanen för 2014 åtog sig Människorättscentret att ordna evenemang i synnerhet för att sprida kännedom om de internationella människorättsmekanismernas arbete i fråga om Finland samt om nya och aktuella teman kring grundläggande och mänskliga rättigheter.

År 2014 arrangerades följande tillställningar:

- **Människorättsfostran och -utbildning i Finland (Utgivning av Människorättscentrets utredning)**
  Evenemanget behandlade hur Finland lyckats i att genomföra människorättsfostran och -utbildning. Utredningen presenterades och man tog också upp de av människorättsdelegationen godkända rekommendationerna för att främja genomförandet av människorättsfostran och -utbildning i Finland.

- **Lanseringsseminarium av utvärderingsrapporten om den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter 2012-2013**
  Seminariet som arrangerades av Justitieministeriet och ledarskapshögskolan vid Tammerfors universitet handlade om utmaningarna i den nationella människorättsdebatten och prioriteringarna i den nationella människorättspolitiken. Forskargruppen som skrivit rapporten höll föredrag och dessutom talade president Tarja Halonen och riksdagens tidigare justitieombudsman Riitta-Leena Paunio.

- **Tillställning om en studie om kvinnovåld gjord av Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter med fokus på offrens rättigheter i Finland.**
  Vid evenemanget diskuterades vad olika aktörer bör göra i ljuset av forskningsresultaten för att minska kvinnovåldet samt för att bättre tillgodose våldsdrabbade kvinnors grundläg-

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

- **Edistäminen, täytäntöönpano ja seuranta – YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista – artikla 33**
  Seminaarissa jaettiin kokemuksia ja toimivia ratkaisuja maailmalta. Pääpuhujana oli YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean tanskalainen jäsen Stig Langvad. Tilaisuuden yhteydessä järjestettiin asiantuntijatyöpaja vammaisten henkilöiden työllistämisestä.

- **Seminaari ihmiskaupasta: Miten tehostaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan torjuntaa?**
  Seminaarissa pohdittiin keinoja tehostaa seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupparikollisuuden torjuntaa ja ehkäisemistä. Seminaari järjestettiin yhdessä vähemmistövaltuutetun kanssa.

- **Eteen- vai taaksepäin? Naisten oikeudet Suomessa.**
  Ihmisoikeuskeskuksen, ulkoasiainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön järjestämässä tilaisuudessa keskusteltiin YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW-sopimus) kansallisesta toimeenpanosta. Pääpuhujana oli CEDAW-komitean jäsen Ruth Halperin-Kaddari.

- **Julkaisuseminaari yritysten ihmisoikeusvastuusta: Addressing actual adverse impact: Focus on direct remediation.**
  Tilaisuudessa keskusteltiin korjaavista toimenpiteistä, joihin yritysten tulee ryhtyä tilanteissa, joissa ne ovat aiheuttaneet tai myötävaikuttaneet kielteisten ihmisoikeusvaikutusten syntyyn. Pääpuhujana oli Haley St. Dennis (Institute for Human Rights and Business, Lontoo). Tilaisuus järjestettiin Kansainvälisen kauppakamarin Suomen osaston kanssa.

gande och mänskliga rättigheter i Finland. Tillställningen arrangerades i samarbete med statsrådets nätverk av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

- **Seminarium om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning – artikel 33**
  Seminariets deltagare delade med sig av sina erfarenheter och fungerande lösningar från andra länder. Huvudtalare var den danska medlemmen Stig Langvad i FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I samband med evenemanget ordnades en workshop för sakkunniga om sysselsättandet av personer med funktionsnedsättning.
- **Seminarium om en effektivare bekämpning av den människohandel som hänger samman med sexuellt utnyttjande**
  Vid seminaret dryftades olika sätt att göra bekämpningen och förebyggandet effektivare i fråga om människohandelsbrottslighet med koppling till sexuellt utnyttjande. Seminariet ordnades tillsammans med minoritetsombudsmannen.

- **Tillställning om situationen för kvinnors rättigheter i Finland.**
  På tillställningen, som arrangerades av Människorättscentret, utrikesministeriet och social- och hälsovårdsministeriet, diskuterades den nationella implementeringen av FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW-konventionen). Huvudtalare var Ruth Halperin-Kaddari, medlem i CEDAW-kommittén.

- **Lanseringsseminarium om företagens människorättsansvar: Addressing actual adverse impact: Focus on direct remediation.**
  Vid evenemanget diskuterades korrigerande åtgärder, som företag bör vidta om de har orsakat eller bidragit till uppkosten av negativa människorättsverkningar. Huvudtalare var

- **Julkisia hankintoja ja ihmisoikeuksia koskeva asiantuntijatapaaminen,** Haley St. Dennis (IHRB) sekä kotimaisten viranomaisten edustajia.

- **Lapsen oikeuksien sopimus 25 vuotta – toteutuuko lapsen etu?**
  Seminaarin teemana oli lapsen oikeuksien komitean hyväksymä lapsen etu -yleiskommentti ja pääpuhujana toimi YK:n lapsen oikeuksien komitean puheenjohtaja **Kirsten Sandberg**. Ihmisoikeuskeskus ja eduskunnan oikeusasiamies järjestivät seminaarin yhteistyössä Lastensuojelun Keskusliiton, lapsiasiavaltuutetun, Suomen UNICEF ry:n sekä ulkoasiainministeriön kanssa.

YK:n ihmisoikeuksien päivän kunniaksi Ihmisoikeuskeskus järjesti 10.12.2014 yhteistyössä eduskunnan ihmisoikeusryhmän kanssa kansanedustajille ja eduskunnan virkamiehille kutsutilaisuuden eduskunnassa. Samalla eduskunnan kirjastossa avattiin Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa esittelevä näyttely, joka oli esillä jouluun asti. Lisäksi Ihmisoikeuskeskus esitteli vuoden aikana toimintaansa vierailijaryhmille.

Koulutus ja luennointi perus- ja ihmisoikeuksista

Seuraavassa jaksossa käsiteltävän ihmisoikeuskasvatusta koskevan selvitystyön lisäksi Ihmisoikeuskeskus antoi myös itse perus- ja ihmisoikeuskoulutusta lähinnä pyydettyjen luentojen ja puheiden muodossa muun muassa eri ministeriöiden virkamiehille sekä järjestöjen tilaisuuksissa. Vuoden aikana luennoitiin muun muassa Poliisiammattikorkeakoululla ja Helsingin yliopistossa.

Haley St. Dennis (Institute for Human Rights and Business, London). Seminariet ordnades i samarbete med Finlands nationella kommitté i Internationella handelskammaren.

- **Sakkunnigmöte om offentlig upphandling och de mänskliga rättigheterna,** Haley St. Dennis (IHRB) samt företrädare för myndigheter i Finland**.**

- **Seminarium med den 25-åriga barnkonventionen som tema – tillgodoses barnets bästa?**
  Seminariets tema var den av barnrättskommittén antagna allmänna kommentaren om barnets bästa och huvudtalare var ordföranden för FN:s kommitté för barnets rättigheter Kirsten Sandberg. Människorättscentret och riksdagens justitieombudsman ordnade seminariet i samarbete med Centralförbundet för barnskydd, barnombudsmannen, Finlands UNICEF r.f. samt utrikesministeriet.

Med anledning av FN:s människorättsdag 10.12.2014 ordnade Människorättscentret tillsammans med riksdagens människorättsgrupp en tillställning för inbjudna riksdagsledamöter och -tjänstemän i riksdagen. Samtidigt öppnades i riksdagens bibliotek en utställning som presenterade Människorättscentrets verksamhet. Den pågick till slutet av december. Människorättscentret presenterade också sitt arbete för olika grupper som besökte centret under året.

Utbildning och föreläsningar om grundläggande och mänskliga rättigheter

Utöver att utreda hur det ser ut för människorättsfostran i Finland, vilket behandlas i följande

YLLÄ, VAS. / OVANFÖR TILL VÄNSTER: Haley St. Dennis.

ALLA, VAS. / NEDAN TILL VÄNSTER: Yhdenvertaisuuslakia käsittelevä tilaisuus herätti runsaasti kiinnostusta. / Evenemang om diskrimineringslagen väckte stort intresse.

2.1.3
Tutkimus

Ihmisoikeuskeskuksen resurssit eivät mahdollista tällä hetkellä omaa tutkimustoimintaa tai tutkimusten tilaamista. Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvän tutkimuksen edistämisestä käytiin kuitenkin keskusteluja ihmisoikeusvaltuuskunnan tutkimustahoja edustavien jäsenten kanssa keväällä 2014. Keskusteluissa ideoitiin muun muassa tutkimustarvekartoituksen tekemistä ihmisoikeusvaltuuskunnan avustuksella, tutkimustarpeista tiedottamista muun muassa opinnäytetyötään suunnitteleville korkeakouluopiskelijoille, tuen tarjoamista opinnäytetöihin sekä perus- ja ihmisoikeustutkimuspäivien järjestämistä. Ihmisoikeuskeskus on kiinnittänyt huomiota perus- ja ihmisoikeuksia sekä ihmisoikeuskasvatusta koskevan tutkimuksen tarpeeseen myös ihmisoikeuskasvatusselvityksessä sekä lausunnoissaan eduskunnan valiokunnille.

2.2
Selvitykset perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluu laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Hallituksen esityksessä lähdetään siitä, että keskus päättää itsenäisesti missä laajuudessa ja aikataulussa sekä mistä aiheista selvityksiä laaditaan.

Myös Pariisin periaatteiden mukaan ihmisoikeusinstituutioiden tehtäviin kuuluu laatia yleisiä ja temaattisesti fokusoituja selvityksiä kansallisesta ihmisoikeustilanteesta.

Selvitys ihmisoikeuskasvatuksesta ja -koulutuksesta

Perus- ja ihmisoikeuksia koskeva kasvatus ja koulutus ovat olennaisen tärkeitä edellytyksiä perus- ja ihmisoikeustietoisuuden kehittymiselle ja viime kädessä näiden oikeuksien toteutumiselle. Oikeus ihmisoikeuskasvatukseen on myös itsessään ihmisoikeus. Vuonna 2011 YK:n jäsenvaltiot hyväksyivät yksimielisesti ihmisoikeuskasvatusta koskevan julistuksen, johon tämä oikeus on nimenomaisesti kirjattu. Suomessa perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen tärkeys oli kyllä tunnistettu, mutta se oli siitä huolimatta jäänyt kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman (2012–2013) ulkopuolelle.

Perus- ja ihmisoikeuskasvatusta edistävän mandaattinsa mukaisesti Ihmisoikeuskeskus ryhtyi heti perustamisensa jälkeen kartoittamaan ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteutumista suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Tämä ensimmäinen ihmisoikeuskasvatusta koskeva kansallinen selvitys toimeenpantiin pääasiassa vuoden 2013 aikana ja julkaistiin vuoden 2014 alussa. Selvityksen tekemiseen osallistui joukko eri koulutussektoreiden ja ihmisoikeuskasvatuksen asiantuntijoita. Analyysin kehyksenä käytettiin YK:n em. julistukseen kirjattua ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen määritelmää.

Yhteenvetona selvityksen pohjalta voidaan todeta, että suomalaisen koulutusjärjestelmän arvopohja ja tavoitteenasettelu luovat melko hyvän perustan perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteuttamiselle. Lainsäädännön sekä poliittisen ja hallinnollisen ohjauksen osalta ei tällä hetkellä kuitenkaan ole riittäviä takeita koulutuksen systemaattiselle toimeenpanolle niin, että se tavoittaisi kaikki ja olisi laadultaan kansainvälisten standardien mukaista. Ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toimeenpano on liikaa yksittäisten opettajien, kasvattajien ja koulutuksen järjestäjien mielenkiinnon ja aktiivisuuden varassa. Selkeänä puutteena on myös se, ettei ihmisoikeuksia aina opeteta kansainvälisen oikeuden normeina, joten niiden velvoittava luonne saattaa jäädä ymmärtämättä. Merkittäviä puutteita havaittiin lisäksi erityisesti opettajien koulutuksessa sekä virkamiesten ja viranhaltijoiden täydennyskoulutuksessa.

Selvityksen tulosten perusteella ihmisoikeusvaltuuskunta hyväksyi joulukuussa 2013

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

avsnitt, gav Människorättscentret också själv utbildning om grundläggande och mänskliga rättigheter närmast i form av beställda föreläsningar och tal bland annat för tjänstemän vid olika ministerier samt vid olika organisationers evenemang. Under årets gavs föreläsningar bland annat på Polisyrkeshögskolan och vid Helsingfors universitet.

2.1.3
Forskning

För tillfället möjliggör Människorättsinstitutets resurser inte att centret bedriver egen forskningsverksamhet eller beställer undersökningar. Diskussioner om att främja forskning om grundläggande och mänskliga rättigheter fördes dock under våren 2014 med de medlemmar i människorättsdelegationen som representerar olika forskningsinstanser. Idéer som behandlades var bland annat att med bistånd av människorättsdelegationen göra en kartläggning av forskningsbehov, att informera högskolestuderande om vilka forskningsbehov som finns, att erbjuda stöd för lärdomsprov samt att arrangera forskningsdagar kring grundläggande och mänskliga rättigheter. Människorättscentret har både i utredningen om människorättsfostran och i sina utlåtanden till olika riksdagsutskott fäst uppmärksamet vid behovet av forskning om de här rättigheterna samt om människorättsfostran.

2.2
Utredningar om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna förverkligas

Det ingår i Människorättscentrets mandat att göra utredningar om hur de grundläggande och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Regeringens proposition utgår ifrån att centret självständigt avgör omfattningen och tidsplanen samt ämnesområdena för utredningarna.

Även enligt Parisprinciperna hör det till människorättsinstitutionernas uppgifter att utarbeta allmänna och tematiskt fokuserade rapporter om den nationella människorättssituationen

Utredning om människorättsfostran och -utbildning

Fostran och utbildning i fråga om de mänskliga rättigheterna är väsentliga förutsättningar för att medvetenheten om rättigheterna ska utvecklas och i sista hand för att rättigheterna ska förverkligas. Rätten till människorättsfostran är också i sig en mänsklig rättighet. År 2011 godkände FN:s medlemsländer enhälligt en deklaration om människorättsfostran, där den här rätten uttryckligen finns inskriven. I Finland hade vikten av fostran och utbildning i fråga om de mänskliga rättigheterna visserligen noterats, men trots det kom den inte med i den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter (2012–2013)

I enlighet med sitt mandat att främja fostran om grundläggande och mänskliga rättigheter började Människorättscentret genast efter att det grundats kartlägga hur människorättsfostran och -utbildning genomförs i Finlands utbildningssystem. Utredningen, som var den första i sitt slag, genomfördes i huvudsak under 2013 och offentliggjordes i början av 2014. I arbetet deltog en grupp sakkunniga inom olika utbildningssektorer och mänskliga rättigheter. Som ram för analysen användes ovannämnda definition för människorättsfostran och -utbildning i FN-deklarationen.

Som ett sammandrag av utredningens resultat kan man konstatera att det finska utbildningssystemets värdegrund och målsättning ger en förhållandevis god grund för att genomföra fostran och utbildning om grundläggande och mänskliga rättigheter. Men med avseende på lagstiftning samt politisk och administrativ styrning finns det för nuvarande inte tillräckliga garantier för att utbildningen genomförs systematiskt så att den når ut till alla och att den till sin kvalitet uppfyller de internationella standarderna. Människorättsfostran och -utbild-

seitsemän yleisluontoista suositusta ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen edistämiseksi Suomessa. Ihmisoikeuskeskus ja sen valtuuskunta suosittavat perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen sisällyttämistä kaikkeen kasvatukseen ja koulutukseen. Ne myös edellyttävät valtioneuvostolta erillisen kansallisen perus- ja ihmisoikeuskasvatusta koskevan toimintaohjelman laatimista. Toimintaohjelmaan tulee kirjata yleiset ja koulutussektorikohtaiset tavoitteet, toimenpiteet ja vastuutahot sekä määritellä perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen sisällölliset tavoitteet, seuranta ja indikaattorit.

Vuonna 2014 suositusten seuranta ja edistäminen korostui erityisesti ihmisoikeusvaltuuskunnan kasvatus- ja koulutusjaoston toiminnassa.

Ihmisoikeuskeskuksen YK:n suositusten ja perus- ja ihmisoikeuksia edistävän mandaattinsa mukaisesti toimeenpanema selvitys ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toteutumisesta Suomessa on ensimmäinen kansallinen perusselvitys aiheesta.

2.3
Aloitteet ja lausunnot

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on tehdä aloitteita sekä antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi. Ihmisoikeuskeskuksen perustamista koskevan hallituksen esityksen mukaan keskus voi esimerkiksi kiinnittää eduskunnan ja hallituksen sekä kuntien tai muiden julkista tehtävää hoitavien taikka yksityistenkin tahojen huomiota yleiseen ongelmaan tai yksittäiseen, esimerkiksi tiettyä väestöryhmää koskevaan asiaan, joka liittyy perus- ja ihmisoikeuksiin. Ihmisoikeuskeskus voi myös esittää kantansa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta keskeisistä lainsäädäntöehdotuksista.

ningen är i för hög grad beroende av enskilda lärares, pedagogers och utbildningsarrangörers intresse och aktivitet. Det är också en klar brist att de mänskliga rättigheterna inte alltid lärs ut som folkrättsliga normer, och därför kan det hända att rättigheternas förpliktande karaktär inte förstås till fullo. Betydande brister hittades också i speciellt lärarnas utbildning samt i tjänstemännens och tjänsteinnehavarnas kompletterande utbildning.

Utgående från utredningens resultat antog människorättsdelegationen i december 2013 sju allmänna rekommendationer för att främja människorättsfostran och -utbildningen i Finland. Människorättscentret och dess delegation rekommenderar att fostran om de mänskliga rättigheterna integreras i all fostran och utbildning. De förutsätter också att statsrådet utarbetar ett särskilt nationellt handlingsprogram för människorättsfostran och -utbildning. Handlingsprogrammet bör innehålla mål, åtgärder och ansvariga instanser som är dels allmänna, dels specifika för varje utbildningssektor. I programmet bör man också definiera innehållsmålen, uppföljningen och indikatorerna för människorättsfostran och människorättsutbildningen.

År 2014 framträdde uppföljningen och främjandet av rekommendationerna i synnerhet i arbetet i människorättsdelegationens sektion för fostran och utbildning.

Utredningen om hur människorättsfostran och -utbildning genomförs i Finland, som Människorättscentret gjorde i enlighet med FN:s rekommendationer och sitt människorättsfrämjande mandat, är den första nationella grundläggande studien på området.

2.3
Initiativ och utlåtanden

Människorättscentret har som uppgift att ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och

Pariisin periaatteissa keskeisellä sijalla ovat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden aloitteet, lausunnot, kannanotot, mielipiteet ja asiantuntijatuki hallitukselle, kansalliselle parlamentille ja muille ihmisoikeuksien turvaamiseen ja toimeenpanoon osallistuville tahoille.

2.3.1
Aloitteet

Vuonna 2014 Ihmisoikeuskeskus esitti ulkoasiainministerille ja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden eurooppalaiselle verkostolle (ENNHRI), että nämä ryhtyisivät edistämään ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen sisällyttämistä säännönmukaiseksi osaksi valtioiden ihmisoikeustilanteen määräaikaistarkastelua YK:n ihmisoikeusneuvostossa (Universal Periodic Review, UPR). Keskuksen mukaan tämä voisi merkittävällä tavalla vahvistaa ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen kansallista toimeenpanoa YK:n ihmisoikeuskasvatusta koskevan julistuksen ja maailmanohjelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti.

Ihmisoikeuskeskus ehdotti ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen mukaan ottamista UPR-tarkasteluun myös YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle (OHCHR) toukokuussa 2014 antamassaan lausunnossa, joka koski luonnosta ihmisoikeuskasvatuksen maailmanohjelman (WPHRE) kolmannen vaiheen (2015–2019) toimintasuunnitelmaksi.

Lisäksi Ihmisoikeuskeskus kiinnitti ulkoasiainministerin huomiota YK:n päätöslauselman A/RES/68/268 (9.4.2014) 10. kohdan toimeenpanoon Suomessa. Suosituksessa kehotetaan jäsenvaltioita harkitsemaan kansallisten mekanismien luomista YK:n ihmisoikeussopimusvalvontaelinten jäsenten nimittämiseksi. Ihmisoikeuskeskuksen näkemyksen mukaan kehittämällä YK:n ihmisoikeussopimusvalvontaelinten ja mahdollisuuksien mukaan muiden ihmisoikeustoimielinten jäsenten nimittämiskäytäntöjä ulkoasiainministeriö paitsi toteuttaisi omaan ihmisoikeusstrategiaansa kirjattua tavoitetta

tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Enligt regeringspropositionen om Människorättscentret kan centret till exempel utpeka ett allmänt problem eller en enskild fråga som hänför sig till de grundläggande och mänskliga rättigheterna och som berör till exempel en viss befolkningsgrupp och uppmärksamma riksdagen, regeringen, kommunerna, andra aktörer som sköter ett offentligt uppdrag eller till och med privata aktörer i fråga om ärendet. Människorättscentret kan också yttra sig om lagförslag som är relevanta för förverkligandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Parisprinciperna lägger särskild vikt vid nationella människorättsinstitutioners initiativ, utlåtanden, ställningstaganden, ståndpunkter och expertishjälp till regeringen, det nationella parlamentet och andra aktörer som deltar i att säkerställa och tillgodose de mänskliga rättigheterna

2.3.1
Initiativ

År 2014 föreslog Människorättscentret för utrikesministern och det europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI) att de skulle börja arbeta för att människorättsfostran och -utbildning tas till en ordinarie del av FN:s periodiska rapportering av människorättssituationen i olika stater (Universal Periodic Review, UPR). Centret anser att det här på ett betydande sätt skulle kunna stärka den nationella implementeringen av människorättsfostran och -utbildning i enlighet med FN-deklarationen om människorättsfostran och de mål som satts upp i världsprogrammet.

I maj 2014 lade Människorättscentret också fram samma förslag om att människorättsfostran och -utbildningen tas med i UPR-rapporteringen för kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR). Förslaget ingick i ett utlåtande om utkastet till verksamhetsplan för den tredje fasen för världsprogrammet

avoimuudesta, myös asettaisi hyvän esimerkin muille YK:n jäsenvaltioille.

Loppuvuodesta Ihmisoikeuskeskus kirjelmöi valtioneuvostolle pyytäen sitä kiirehtimään transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamista koskevan hallituksen esityksen viemistä eduskuntaan käsiteltäväksi. Ihmisoikeuskeskuksen mielestä Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun, YK:n kidutuksen vastaisen erityisraportoijan sekä kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) toimeenpanoa valvovan komitean antamat lausunnot ja suositukset, joissa vaaditaan pakollista sterilisointia ja lisääntymiskyvyttömyyttä koskevien lainkohtien kumoamista osoittavat, että nk. translain uudistus on ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta tarpeellinen.

2.3.2
Lausunnot

Ihmisoikeuskeskus antoi vuonna 2014 useita lausuntoja ja kommentteja sekä eduskunnan valiokunnille ja ministeriöille että kansainvälisille elimille. Lausunnot on lueteltu oheisessa laatikossa.

för människorättsfostran (2015–2019).

Vidare fäste Människorättscentret utrikesministerns uppmärksamhet vid genomförandet av punkt 10 i FN-resolutionen A/RES/68/268 (9.4.2014) i Finland. I rekommendationen uppmanas medlemsländerna att överväga att inrätta nationella mekanismer för att utnämna medlemmar till FN:s tillsynsorgan som bevakar människorättskonventionerna. Människorättscentret anser att utrikesministeriet genom att utveckla utnämningsförfarandena av medlemmar till FN:s tillsynsorgan för människorättskonventionerna och i mån av möjlighet till andra människorättsorgan inte bara skulle arbeta för öppenhet, vilket ingår som mål i ministeriets egen människorättsstrategi, utan också föregå med gott exempel för andra medlemsstater i FN.

I slutet av året skrev Människorättscentret till statsrådet och bad att regeringspropositionen om en ändring av lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet brådskande ges till riksdagen för behandling. Människorättscentret anser att de utlåtanden och rekommendationer som getts av Europarådets människorättskommissionär, FN:s särskilda rapportör om tortyr samt kommittén som övervakar genomförandet av FN-konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW), med krav på att lagrummen om obligatorisk sterilisering och avsaknad av fortplantningsförmåga hävs, visar att reformen av den så kallade translagen behövs för att tillgodose de mänskliga rättigheterna.

2.3.2
Utlåtanden

Människorättscentret gav 2014 många utlåtanden och kommentarer till såväl olika riksdagsutskott som internationella organ. Utlåtandena räknas upp i rutan.

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

Ihmisoikeuskeskuksen lausunnot ja kommentit vuonna 2014:

- Lausunto YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallisen toimeenpanosuunnitelman valmistelusta työ- ja elinkeinoministeriölle
- Lausunto YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen ratifioinnista ulkoasiainministeriölle
- Lausunto yhdenvertaisuuslaista työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle
- Lausunto yhdenvertaisuuslain täydennyksestä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle
- Kommentti keväällä 2014 ja lausunto syksyllä 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteluonnoksista Opetushallitukselle
- Lausunto transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muuttamisesta sosiaali- ja terveysministeriölle
- Lausunto kansallisen ihmiskaupparaportoijan kertomuksesta hallintovaliokunnalle
- Lausunto viittomakielilakia valmistelleen työryhmän mietinnöstä ja siihen sisältyvästä ehdotuksesta hallituksen esitykseksi oikeusministeriölle
- Lausunto naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (nk. Istanbulin sopimus) voimaansaattamisesta työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle
- Lausunnot valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta seuraaville eduskunnan valiokunnille: perustuslakivaliokunta, suuri valiokunta, lakivaliokunta, sivistysvaliokunta, työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta (sekä vuoden 2015 alussa hallintovaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta)

Lausunnot kansainvälisille järjestöille vuonna 2014:

- Lausunto CEDAW-komitealle (sekä puheenvuoro kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja komitean välisessä vuoropuhelussa)
- Lausunto YK:n ihmisoikeusneuvoston neuvoa antavalle komitealle paikallishallinnon roolista ihmisoikeuksien edistämisessä Suomessa
- Lausunto Suomen saamien UPR-suositusten täytäntöönpanosta ihmisoikeusneuvostolle (hallituksen välikausiraportin liite)
- Lausunto Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen uudistamisesta
- Lausunto YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle (CERD-komitea)
- Lausunto YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan sopimuksen täytäntöönpanoa valvovan komitean (CRPD-komitea) yleiskommenttiluonnoksista
- Lausunto YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle toimintasuunnitelmaluonnoksesta, joka koskee ihmisoikeuskasvatuksen maailmanohjelman kolmatta vaihetta (2015–2019)

Människorättscentrets utlåtanden och kommentarer 2014:

- Utlåtande till arbets- och näringsministeriet om beredningen av det nationella genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter
- Utlåtande till utrikesministeriet om ratificeringen av FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet om diskrimineringslagen
- Utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet om en komplettering av diskrimineringslagen
- Kommentar våren 2014 och utlåtande hösten 2014 till Utbildningsstyrelsen om utkasten till motivering i läroplanen för grundläggande utbildning
- Utlåtande till social- och hälsovårdsministeriet om ändringen av lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet
- Utlåtande till förvaltningsutskottet om nationella människohandelsrapportörens berättelse
- Utlåtande till justitieministeriet om ett betänkande från den arbetsgrupp som berett teckenspråkslagen, och om förslaget till regeringens proposition som ingick i betänkandet
- Utlåtande till arbetslivs- och jämställdhetsutskottet om ikraftsättandet av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (s.k. Istanbulkonventionen)
- Utlåtande om statsrådets människorättsredogörelse till följande riksdagsutskott: grundlagsutskottet, stora utskottet, lagutskottet, kulturutskottet, arbetslivs- och jämställdhetsutskottet och social- och hälsovårdsutskottet (samt i början av 2015 förvaltningsutskottet och utrikesutskottet)

Utlåtanden till internationella organisationer 2014:

- Utlåtande till CEDAW-kommittén (samt ett inlägg i dialogen mellan kommittén och de nationella människorättsinstitutionerna)
- Utlåtande till rådgivande kommittén i FN:s råd för mänskliga rättigheter om lokalförvaltningens roll i att främja de mänskliga rättigheterna i Finland
- Utlåtande till FN:s råd för mänskliga rättigheter om implementeringen av de UPR-rekommendationer som Finland fått (bilaga till regeringens mellanrapport)
- Utlåtande om reformen av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
- Utlåtande till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering (CERD-kommittén)
- Utlåtande om ett utkast till allmänna kommentarer från FN:s kommitté för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD-kommittén)
- Utlåtande till kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om utkastet till verksamhetsplan för den tredje fasen för världsprogrammet för människorättsfostran (2015–2019).

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

Ihmisoikeusselonteko

Hallitus hyväksyi 30.10.2014 eduskunnalle annettavan ihmisoikeusselonteon, jossa arvioidaan sekä kansainvälistä ihmisoikeustoimintaa että perus- ja ihmisoikeuksien toimeenpanoa Suomessa. Ihmisoikeuskeskus antoi vuoden 2014 lopulla lausuntoja ihmisoikeusselonteosta lukuisille eduskunnan valiokunnille.

Selonteossa käsitellään kansallisia perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä, EU:n perusoikeusulottuvuutta ja kansainvälistä ihmisoikeustoimintaa, ja se painottaa kansallisen ja kansainvälisen toiminnan keskinäistä yhteyttä ja samansuuntaisuutta. Omina osioinaan käsitellään sanavapauden turvaamista ja vihapuheen poiskitkentää, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen (LHBTI) perus- ja ihmisoikeuksia, vammaisten henkilöiden oikeuksia sekä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien täytäntöönpanoa.

Selonteko painottaa pitkäjänteistä toimintaa yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Lisäksi tärkeitä periaatteita ja lähtökohtia valtioneuvoston toiminnassa ovat ihmisoikeuksien kattavuuden ja yleismaailmallisuuden turvaaminen sekä kansalaisyhteiskunnan vahvat osallistumisoikeudet.

Suomen kansainvälisessä toiminnassa painottuvat muun muassa naisten oikeudet, vakavimpiin syrjinnän muotoihin puuttuminen, kansalaisyhteiskunnan osallistumisoikeudet ja päätöksenteon avoimuus sekä kansainvälisen rikosoikeuden täytäntöönpano ja tehokas valvonta.

Ihmisoikeusselonteossa valtioneuvosto katsoo, että tulevalla hallituskaudella tulisi valmistella Suomen toinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Lisäksi valtioneuvosto päätti käynnistää vielä samalla hallituskaudella selvityksen kansallisten perus- ja ihmisoikeustoimijoiden asemasta, työnjaosta ja resursoinnista.

Människorättsredogörelse

Regeringen antog 30.10.2014 en redogörelse om de mänskliga rättigheterna, som ska ges till riksdagen och som är en utvärdering av såväl det internationella människorättsarbetet som genomförandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland. I slutet av 2014 gav Människorättscentret utlåtanden om människorättsredogörelsen till flera riksdagsutskott.

I redogörelsen behandlas nationella grund- och människorättsfrågor, EU:s grundrättsdimension och det internationella människorättsarbetet, och den betonar vikten av att den nationella och den internationella verksamheten är samstämmig och konsekvent. I egna avsnitt behandlas tillgodoseendet av yttrandefrihet och utrotning av hatretorik, jämlikhet för personer som hör till sexuella minoriteter och könsminoriteter, rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt tillgodoseendet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

I Finlands internationella verksamhet ligger fokus bl.a. på kvinnors rättigheter, ingripande i de allvarligaste formerna av diskriminering, deltaganderättigheter för det civila samhället och öppenhet i beslutsfattandet samt tillämpning och effektiv övervakning av internationell straffrätt.

Statsrådet anser i sin människorättsredogörelse att Finlands andra nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter borde utarbetas under nästa regeringsperiod. Statsrådet beslutade dessutom att under innevarande regeringsperiod inleda en utredning om de nationella människorättsaktörernas roller, resurser och arbetsfördelning.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön uudistus

Hallitus antoi 3.4.2014 eduskunnalle esityksen uudeksi yhdenvertaisuuslainsäädännöksi. Ihmisoikeuskeskus antoi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle lausunnon uudesta yhdenvertaisuuslaista ja sitä koskevasta täydennyksestä.

Uusi yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan 1.1.2015. Se parantaa syrjityksi tulleiden oikeussuojaa ja laajentaa velvollisuutta edistää yhdenvertaisuutta. Lakia sovelletaan julkisen toiminnan lisäksi yksityiseen toimintaan, ei kuitenkaan yksityiselämään, perhe-elämään tai uskonnonharjoitukseen. Suoja syrjinnältä on yhtäläinen riippumatta siitä, perustuuko syrjintä etniseen alkuperään, ikään, kansallisuuteen, kieleen, uskontoon, vakaumukseen, mielipiteeseen, terveydentilaan, vammaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai muuhun henkilöön liittyvään syyhyn.

Velvoite edistää yhdenvertaisuutta laajeni koskemaan viranomaisten lisäksi koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia sekä työnantajia, joiden palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä. Näiden tahojen täytyy laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän ja työnantajan on tarvittaessa kohtuullisia mukautuksia tekemällä varmistettava vammaisille henkilöille muiden kanssa yhdenvertaiset asiointi-, koulutus- ja työnsaantimahdollisuudet. Myös tavaroita ja palveluja tulee saada yhdenvertaisesti muiden kanssa. Työnantajilla on tähänkin asti ollut velvollisuus tehdä kohtuullisia mukautuksia vammaista työntekijää varten. Sen sijaan palveluiden ja tavaroiden tarjoajille, esimerkiksi hotelleille, ravintoloille ja vähittäiskaupoille, tämä on uusi velvoite.

Uuden lain myötä vähemmistövaltuutetusta tuli syrjintä-asioita laajasti käsittelevä yhdenvertaisuusvaltuutettu. Yhdenvertaisuuden toteutumista työelämää koskevissa yksittäistapauksissa valvovat edelleen työsuojeluviranomaiset, mutta myös yhdenvertaisuusvaltuutetulla on työelämän yhdenvertaisuutta koskevia tehtäviä.

Reform av lagstiftningen om likabehandling och jämställdhet

Regeringen gav riksdagen en proposition om ny lagstiftning mot diskriminering 3.4.2014. Människorättscentret gav arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ett utlåtande om den nya diskrimineringslagen och kompletteringen av den.

Den nya diskrimineringslagen trädde i kraft 1.1.2015. Den förbättrar rättsskyddet för diskriminerade och utvidgar plikten av främja likabehandling. Förutom offentlig verksamhet tillämpas lagen på privat verksamhet, dock inte privatliv, familjeliv eller religionsutövning. Skyddet mot diskriminering är lika oavsett om diskrimineringen sker på grund av ålder, ursprung, nationalitet, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller någon annan omständighet som gäller den enskilda som person.

Plikten att främja likabehandling utvidgades från myndigheter till utbildningsarrangörer och läroinrättningar samt arbetsgivare som regelbundet har minst 30 anställda. De ska utarbeta en plan för att främja likabehandling.

Myndigheter, utbildningsanordnare och arbetsgivare ska göra sådana ändamålsenliga och rimliga anpassningar som behövs i enskilda fall för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra uträtta ärenden hos myndigheter och få utbildning och arbete. De ska också ha tillgång till varor och tjänster på lika villkor. Arbetsgivarna var även tidigare förpliktade att göra rimliga anpassningar för anställda med funktionsnedsättning men för företag som erbjuder varor och tjänster, till exempel hotell, restauranger och detaljaffärer, är det här en ny skyldighet.

I och med den nya lagen blev minoritetsombudsmannen en diskrimineringsombudsman med mer vidsträckt behörighet att behandla diskrimineringsärenden. Arbetarskyddsmyndigheterna övervakar fortfarande efterlevnaden av diskrimineringslagen i enskilda fall i arbetslivet, men också diskrimineringsombudsmannen har uppgifter som rör likabehandling på samma område.

I jämställdhetslagen stadgas alltjämt om förbud mot diskriminering på grund av kön och om jämställdhet mellan könen, men i reformen kompletterades lagen med bestämmelser om förbud mot diskriminering på grund av könsidentitet eller könsuttryck. Samtidigt såg man över bestämmelserna om arbetsplatsens jämställdhetsplan och läroinrättningarnas jämställdhetsplanering utvidgades till skolor för grundläggande utbildning. Jämställdhetsombudsmannen övervakar fortfarande efterlevnaden av jämställdhetslagen. Däremot slogs diskrimineringsnämnden och jämställdhetsnämnden samman.

I samband med reformen samlades jämställdhetsombudsmannens, barnombudsmannens och diskrimineringsombudsmannens tjänster och byråer, diskriminerings- och jämställdhetsnämnden samt delegationen för etniska relationer till justitieministeriets förvaltningsområde från och med 1.1.2015. Social- och hälsovårdsministeriet ansvarar även i fortsättningen för uppgifter med anknytning till jämställdhetslagen.

Regeringens proposition om teckenspråkslag

Människorättscentret gav i oktober 2014 till justitieministeriet ett utlåtande om ett betänkande från den arbetsgrupp som berett teckenspråkslagen, och om förslaget till regeringens proposition som ingick i betänkandet.

Regeringens proposition om teckenspråkslag (RP 294/2014) gavs till riksdagen 4.12.2014, och den antogs 12.3.2015. Lagen är en kortfattad allmän lag.

De materiella bestämmelserna om de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk ska fortsättningsvis ingå i lagstiftningen för de olika förvaltningsområdena. Med teckenspråk avses i den föreslagna lagen det finska och det finlandssvenska teckenspråket.

Sukupuolisyrjinnän kiellosta ja sukupuolten tasa-arvosta säädetään edelleen tasa-arvolaissa, mutta uudistuksen yhteydessä tasa-arvolakiin lisättiin säännökset sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän kiellosta, työpaikan tasa-arvosuunnitelmaa koskevia säännöksiä tarkistettiin ja oppilaitosten tasa-arvosuunnittelu laajennettiin perusopetusta antaviin oppilaitoksiin. Tasa-arvovaltuutettu valvoo edelleen tasa-arvolain noudattamista. Syrjintälautakunta ja tasa-arvolautakunta kuitenkin yhdistettiin.

Uudistuksen yhteydessä tasa-arvovaltuutetun, lapsiasiavaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun virat ja toimistot, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta sekä etnisten suhteiden neuvottelukunta koottiin oikeusministeriön hallinnonalalle 1.1.2015 alkaen. Tasa-arvolakiin liittyvät tehtävät ovat jatkossakin sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla.

Hallituksen esitys viittomakielilaiksi

Ihmisoikeuskeskus antoi lokakuussa 2014 lausunnon viittomakielilakia valmistelleen työryhmän mietinnöstä ja siihen sisältyvästä ehdotuksesta hallituksen esitykseksi oikeusministeriölle.

Hallituksen esitys viittomakielilaiksi (HE 294/2014) annettiin eduskunnan käsiteltäväksi 4.12.2014, ja se hyväksyttiin 12.3.2015. Laki on suppea yleislaki. Aineelliset säännökset viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista sisältyvät edelleen eri hallinnonalojen lainsäädäntöön. Viittomakielellä tarkoitetaan esityksessä suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Lain tavoitteena on edistää viittomakieltä käyttävien kielellisten oikeuksien toteutumista. Viranomaisten on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävien mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Lailla pyritään myös lisäämään viranomaisten tietoisuutta viittomakielistä sekä viittomakieltä käyttävistä kieli- ja kulttuuriryhmänä.

Lain on tarkoitus astua voimaan kevään 2015 aikana.

YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien periaatteiden kansallinen toimeenpano

Työ- ja elinkeinoministeriö asetti 3.6.2013 työryhmän valmistelemaan YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallista toimeenpanosuunnitelmaa. Ministeriön johdolla valmisteltu raportti annettiin valtioneuvoston iltakoululle tiedoksi 17.9.2014 (työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu- ja 44/2014). Keskeisiä tavoitteita suunnitelmassa ovat lisälainsäädäntöselvitys, huolellisuusperiaatteen täsmentäminen sekä sosiaalisten kriteerien hyödyntäminen julkisissa hankinnoissa. Suunnitelmassa kiinnitettiin huomiota myös yritysten ja kansalaisjärjestöjen välisen dialogin lisäämiseen ja yritysten tarpeeseen saada tietoa ihmisoikeuksista. Suunnitelman etenemistä seurataan yritys- ja yhteiskuntavastuun neuvottelukunnassa.

Ihmisoikeuskeskus antoi helmikuussa 2014 lausunnon työ- ja elinkeinoministeriölle yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallisen toimeenpanosuunnitelman valmistelusta. Lisäksi Ihmisoikeuskeskus julkaisi marraskuussa suomenkielisen käännöksen yritysten ihmisoikeusvastuuta koskevasta YK:n tulkintaoppaasta, ja ohjaavista periaatteista keskusteltiin tulkintaoppaan julkaisuseminaarissa.

2.4 Osallistuminen eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön

LAIN MUKAAN Ihmisoikeuskeskuksen tulee osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Tärkeimpiä kansainvälisiä toimijoita perus- ja ihmisoikeuskysymyksissä ovat YK:n ihmisoikeusneuvosto ja yleissopimusten valvontaelimet, Euroopan neuvoston toimielimet sekä EU:n perusoikeusvirasto. Ihmisoikeuskeskukselle erityisen merkittäviä yhteistyöelimiä ovat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden verkostot, erityisesti eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (ENNHRI).

ENNHRI:llä on kolme varsinaista työryhmää: oikeudellinen työryhmä (Legal Working Group – LWG), YK:n vammaissopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevä työryhmä (Disability Working Group – CRPD-WG) sekä maahanmuuttotyöryhmä (Asylum and Migration Working Group). Lisäksi ENNHRI käsittelee vapaamuotoisemmissa verkostoissa mm. yritysten ihmisoikeusvastuuta, vanhusten oikeuksia ja taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien turvaamista hallitusten säästötoimenpiteissä. Ihmisoikeuskeskus osallistui aktiivisesti ENNHRI:n toimintaan osallistumalla muun muassa työryhmien toimintaan.

Ihmisoikeuskeskus järjesti toukokuussa 2014 ENNHRI:n vammaistyöryhmän tapaamisen, jonka yhteydessä järjestettiin myös vammaisten työllisyyttä käsittelevä työpaja sekä seminaari vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta.

Ihmisoikeuskeskuksen edustaja osallistui myös ENNHRI:n ja Etyjin yhteisesti järjestämälle koulutuskurssille Budapestissa, kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen komitean yhteistyötapaamiseen Genevessä sekä vanhusten oikeuksia koskevaan seminaariin ja kokoukseen Brysselissä.

Maaliskuussa 2014 Ihmisoikeuskeskus osallistui Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun järjestämään työpajaan Strasbourgissa, jossa keskusteltiin toimintaohjelmiin liittyvistä kysymyksistä ja rohkaistiin maita valmistelemaan uusia toimintaohjelmia. Työpajaan osallistuneet valtioiden ja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden edustajat vaihtoivat kokemuksia ja perustivat tulevaisuutta varten löyhän verkoston, jonka jäsenet voivat tukea muita toimintaohjelmien tekemisessä.

Lagen syftar till att främja förverkligandet av de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk. Myndigheterna ska i sin verksamhet främja de teckenspråkigas möjligheter att använda och få information på sitt eget språk. Avsikten är också att lagen ska öka myndigheternas medvetenhet om teckenspråken och om de teckenspråkiga som en språk- och kulturgrupp.

Lagen avses träda i kraft under våren 2015.

Nationellt genomförande av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

Arbets- och näringsministeriet tillsatte 3.6.2013 en arbetsgrupp för att bereda en nationell genomförandeplan för FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Dess rapport, som utarbetades under ledning av ministeriet, gavs statsrådets aftonskola för kännedom 17.9.2014 (arbets- och näringsministeriets publikationer 44/2014). De centrala målen för planen är en utredning av lagstiftningen, precisering av aktsamhetsskyldigheten samt tillämpning av de sociala kriterierna vid offentliga upphandlingar. I planen poängterades också vikten av att öka dialogen mellan företag och frivilligorganisationer samt företagens behov att få information om de mänskliga rättigheterna. Delegationen för samhälls- och företagsansvar följer upp genomförandet av planen.

Människorättscentret gav i februari 2014 ett utlåtande till arbets- och näringsministeriet om beredningen av det nationella genomförandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter

Dessutom gav Människorättscentret i november ut en finsk översättning av en FN-publikation för hur företagens människorättsansvar ska tolkas, och de vägledande principerna diskuterades vid guidens lanseringsseminarium.

2.4 Deltagande i europeiska och internationellt samarbete

Enligt lagen ska Människorättscentret delta i det europeiska och internationella samarbetet för främjande och tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Till de viktigaste internationella aktörerna på området hör FN:s råd för mänskliga rättigheter och tillsynsorganen för efterlevnad av konventionerna, Europarådets organ samt EU:s byrå för grundläggande rättigheter. Speciellt viktiga samarbetsorgan för Människorättscentret är nätverken för nationella människorättsinstitutioner, särskilt nätverket för europeiska människorättsinstitutioner (ENNHRI).

ENNHRI har tre egentliga arbetsgrupper: en juridisk arbetsgruppen (Legal Working Group - LWG), en arbetsgrupp som behandlar verkställandet av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Disability Working Group – CRPD-WG) samt en arbetsgrupp för invandring (Asylum and Migration Working Group). Därutöver behandlar ENNHRI i mera informella nätverk bland annat företagens människorättsansvar, de äldres rättigheter samt säkerställandet av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna i samband med statliga sparåtgärder. Människorättscentret var aktivt i ENNHRI genom att bland annat delta i arbetsgruppernas verksamhet.

I maj 2014 arrangerade Människorättscenret en träff för ENNHRI:s funktionsnedsättningsgrupp och i samband med den hölls en workshop om funktionsnedsattas sysselsättning samt ett seminarium om konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

En representant för Människorättscentret deltog också i en kurs som ENNHR och OSSE ordnade tillsammans i Budapest, ett samarbetsmöte för de nationella människorättsinstitutionerna och FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning i Genève samt i ett seminarium och möte i Bryssel om äldres rättigheter.

2.5
Yhteistyö muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa

Ihmisoikeuskeskus tekee yhteistyötä myös muiden kuin ihmisoikeusvaltuuskunnassa edustettujen perus- ja ihmisoikeuksien parissa toimivien tahojen kanssa. Keskeisiä viranomaistahoja ovat ministeriöiden yhteyshenkilöistä koostuva valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkosto, oikeusministeriön demokratia- ja kieliasioiden yksikkö, ulkoasiainministeriön ihmisoikeusyksiköt sekä ulkoasiainministeriön asettama kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK). Edellä mainittuja tavattiin tietojen vaihdon ja yhteistyön merkeissä myös vuoden 2014 aikana. Helmikuusta 2014 lähtien Ihmisoikeuskeskus on kutsunut koolle yhteistyön kehittämiseksi sekä tietojen ja kokemusten vaihtamiseksi perus- ja ihmisoikeusvalvontaa suorittavat viranomaistahot, joita ovat eduskunnan oikeusasiamies, valtioneuvoston oikeuskansleri, lapsiasiavaltuutettu, tasa-arvovaltuutettu, tietosuojavaltuutettu ja vähemmistövaltuutettu (1.1.2015 alkaen yhdenvertaisuusvaltuutettu).

Yhteistyötä tehdään myös eri järjestötoimijoiden sekä perus- ja ihmisoikeusalan asiantuntijoiden ja tutkijoiden kanssa.

Perus- ja ihmisoikeuskasvatuksen ja -koulutuksen toimeenpanon edistämiseksi on oltu yhteydessä ja tavattu mm. opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, ulkoasiainministeriön ja oikeusministeriön sekä Kuntaliiton edustajia. Lisäksi on tavattu oppilaitosten edustajia, opettajia, tutkijoita ja opiskelijoita.

2.6
Yhteistyö eduskunnan kanssa

Ihmisoikeuskeskuksen vuoropuhelu eduskunnan kanssa toteutui muun muassa lausuntojen, valiokuntakuulemisten, toimintakertomuksen käsittelyn, tilaisuuksien ja tapaamisten muodossa. Toistaiseksi lähimmät yhteistyötahot ovat olleet perustuslakivaliokunta ja eduskunnan ihmisoikeusryhmä.

Keväällä 2014 tavattiin eduskunnan puhemies ja varapuhemiehet sekä eduskuntaryhmien puheenjohtajat ja kansliatoimikunnan jäsenet. Keskusteluissa käsiteltiin Ihmisoikeuskeskuksen toimintaa, taloutta ja yhteistyötä eduskunnan kanssa nk. Belgradin periaatteiden pohjalta, jotka koskevat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja kansallisten parlamenttien välistä yhteistyötä.

2.7
Muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtäviin kuuluvat myös muut perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvät tehtävät, jotka eivät suoraan käy ilmi laissa määrätyistä tehtävistä. Hallituksen esityksen mukaan näistä tärkein olisi kansainvälisten ihmisoikeussopimusten noudattamisen, kansainvälisten valvontaelinten Suomea koskevien suositusten ja päätelmien toimeenpanon sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpanon riippumaton seuranta.

Pariisin periaatteiden mukaan kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifioinnin ja toimeenpanon edistäminen ovat myös tärkeitä kansallisille ihmisoikeusinstituutioille kuuluvia tehtäviä.

Toimintasuunnitelmassa 2014 seurannan yhdeksi painopisteeksi asetettiin valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko ja mahdollisen uuden perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatiminen. Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista päätettiin seurata erityisesti sopimusvalvontaelinten Suomelle antamien suositusten pohjalta.

I mars 2014 deltog Människorättscentret i en workshop i Strasbourg arrangerad av Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter. I den diskuterades olika frågor kring handlingsplanerna och länderna uppmuntrades att göra upp nya handlingsplaner. Staternas och de nationella människorättsinstitutionernas företrädare, som deltog i workshopen, utbytte erfarenheter och grundade för framtiden ett löst nätverk, där medlemmarna kan stödja andra i arbetet med handlingsplaner.

2.5
Samarbete med andra MR-aktörer

Människorättscentret bedriver också samarbete med andra aktörer som arbetar med grundläggande och mänskliga rättigheter än de som är representerade i människorättsdelegationen. Centrala myndigheter är statsrådets nätverk av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna som består av ministeriernas kontaktpersoner, justitieministeriets enhet för demokrati- och språkärenden samt utrikesministeriets människorättsenheter (rättstjänsten och politiska avdelningen), samt delegationen för internationella människorättsärenden (IONK) tillsatt av utrikesministeriet. Dem träffade Människorättscentret även under 2014 i informationsutbytets och samarbetets tecken. Sedan februari 2014 har Människorättscentret också för att förbättra samarbetet samt utbyta information och erfarenheter sammankallat de myndigheter som bedriver människorättstillsyn, det vill säga riksdagens justitieombudsman, statsrådets justitiekansler, barnombudsmannen, jämställdhetsombudsmannen och minoritetsombudsmannen (fr.o.m. 1.1.2015 diskrimineringsombudsmannen).

Människorättscentret samarbetar också med olika organisationer samt sakkunniga och forskare på människorättsområdet.

För att främja implementeringen av fostran om grundläggande och mänskliga rättigheter har Människorättscentret haft kontakt med och träffat representanter för bland annat undervisnings- och kulturministeriet, Utbildningsstyrelsen, utrikesministeriet och justitieministeriet samt Kommunförbundet. Man träffade också företrädare för läroinrättningar, lärare, forskare och studerande.

2.6
Samarbete med riksdagen

Människorättscentrets dialog med riksdagen skedde bland annat i form av utlåtanden, utskottshöranden, behandlingen av verksamhetsberättelsen, evenemang och möten. Tillsvidare har de närmaste samarbetsparterna varit grundlagsutskottet och riksdagens människorättsgrupp.

Våren 2014 träffade Människorättscentret riksdagens talman och vicetalmän samt riksdagsgruppernas ordförande och kanslikommissionens medlemmar. Diskussionerna med dem behandlade Människorättscentrets verksamhet, ekonomi och samarbete med riksdagen utgående från de så kallade Belgradprinciperna som gäller samarbetet mellan de nationella människorättsinstitutionerna och parlamenten.

2.7
Övriga uppgifter som gäller främjande och tillgodoseende av de grundläggande och de mänskliga rättigheterna

Till Människorättscentrets mandat hör också andra uppgifter som gäller främjande och förverkligande av grundläggande och mänskliga rättigheter, som inte framgår direkt av de uppgifter som anges i lagen. Enligt regeringens proposition är den viktigaste uppgiften att efterleva de internationella människorättskonventionerna, att verkställa internationella tillsynsorgans rekommendationer och slutsatser som berör Finland samt att på ett oavhängigt sätt följa upp avgöranden som fällts av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

2.7.1
Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten voimaansaattamisen edistäminen ja seuranta

Vuonna 2014 valtioneuvoston valmistelussa ja eduskunnan käsittelyssä oli useita kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifiointiin liittyviä asioita, joita seurattiin ja joista tiedotettiin aktiivisesti. Ihmisoikeuskeskus on pyrkinyt edistämään sopimusten ratifiointia ja toimeenpanoa osallistumalla asiantuntijaroolissa työryhmiin, antamalla lausuntoja ratifiointiin liittyviin tekstiluonnoksiin sekä järjestämällä tilaisuuksia sopimusten aihealueista.

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Valtioneuvosto on hallitusohjelmassaan sitoutunut saattamaan tämän hallituskauden kuluessa eduskunnan käsittelyyn ja ratifioimaan YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista (CRPD) ja sen yksilövalitukset mahdollistavan valinnaisen pöytäkirjan (OP-CRPD).

Valtioneuvosto antoi 4.12.2014 pitkän valmistelun jälkeen eduskunnalle hallituksen esityksen (HE 284/2014 vp) vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain muuttamisesta. Vuoden 2014 aikana Ihmisoikeuskeskus tarjosi asiantuntijatukea yleissopimuksen ratifioinnin valmisteluun.

Yleissopimuksen tarkoituksena on taata vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet, edistää ja suojella näitä oikeuksia ja vapauksia sekä edistää vammaisten henkilöiden ihmisarvon kunnioittamista. Syrjintäkielto sekä esteettömyys ja saavutettavuus ovat yleissopimuksen johtavia periaatteita.

Enligt Parisprinciperna är en av människorättsinstitutionernas viktiga uppgifter även att främja ratificeringen och verkställandet av de internationella människorättskonventionerna.

I verksamhetsplanen för 2014 bestämdes att man i uppföljningen ska prioritera statsrådets människorättspolitiska redogörelse och utarbetandet av en eventuell ny handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter. Man beslutade att ta de rekommendationer som tillsynsorganen för konventionernas efterlevnad gett Finland till särskild utgångspunkt för uppföljningen av hur de internationella människorättsåtagandena fullföljs.

2.7.1
Att främja och följa upp ikraftsättandet av internationella människorättskonventioner

År 2014 pågick statsrådsberedningen och riksdagsbehandlingen av flera ärenden med anknytning till ratificeringen av internationella människorättskonventioner, som Människorättscentret följde och informerade aktivt om. Genom att medverka som sakkunnig i arbetsgrupper, ge utlåtanden till textutkast med koppling till ratificeringen samt ordna evenemang om konventionernas ämnesområden har Människorättscentret strävat efter att främja ratificeringen och implementeringen av konventionerna.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

I sitt regeringsprogram har statsrådet förbundit sig vid att under innevarande regeringsperiod ge FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (CRPD) till riksdagen och ratificera konventionen samt dess fakultativa protokoll som ger individer möjlighet att anföra klagomål (OP-CRPD).

Efter en lång beredning gav statsrådet 4.12.2014 till riksdagen regeringens proposition (RP 284/2014 rd) om godkännande av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och av det fakultativa protokollet till konventionen samt med förslag till lagar om sättande i kraft av de bestämmelser i konventionen och dess fakultativa protokoll som hör till området för lagstiftningen och om ändring av lagen om riksdagens justitieombudsman. Människorättscentret erbjöd under 2014 sin expertis till stöd för beredningen av konventionens ratificering.

Konventionens syfte är att säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för personer med funktionsnedsättning och att främja och skydda dessa rättigheter och friheter samt att främja respekten för deras människovärde. Ledande principer i konventionen är förbud mot diskriminering samt tillgänglighet.

Verkställigheten av konventionen övervakas internationellt av kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som konventionsparterna regelbundet rapporterar till. Den här övervakningen kompletteras av ett fakultativt protokoll som ger enskilda individer, liksom även grupper, som anser att de har blivit utsatta för en kränkning från protokollspartens sida av bestämmelserna i konventionen, rätt att anföra klagomål till kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Protokollet innehåller också bestämmelser om att kommittén på eget initiativ får undersöka allvarliga eller systematiska kränkningar.

För verkställandet av konventionen ska en nationell kontaktinstans utses och en nationell samordningsmekanism inrättas. Vidare ska det utses en självständig och oberoende mekanism för att främja, skydda och följa upp konventionens nationella verkställande. I regeringens proposition föreslås att den helhet som består av riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och dess människorättsdelegation, ska tjäna som den här mekanismen.

Yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvoo kansainvälisesti vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea, jolle sopimuspuolet raportoivat määräajoin. Tätä valvontaa täydentää valinnainen pöytäkirja, jolla mahdollistetaan yksittäisille henkilöille samoin kuin henkilöryhmille oikeus tehdä vammaisten henkilöiden oikeuksien komitealle valituksia väitetyistä yleissopimuksella tunnustettujen oikeuksien loukkauksista. Valinnaisessa pöytäkirjassa määrätään myös komitean aloitteesta tapahtuvasta vakavien ja järjestelmällisten loukkausten tutkintamenettelystä.

Yleissopimuksen täytäntöönpanoa varten nimetään kansallinen yhteystaho ja perustetaan kansallinen koordinaatiojärjestelmä. Lisäksi nimetään itsenäinen ja riippumaton rakenne, jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan yleissopimuksen kansallista täytäntöönpanoa. Hallituksen esityksessä tällaiseksi rakenteeksi esitetään eduskunnan oikeusasiamiehen, Ihmisoikeuskeskuksen ja sen valtuuskunnan muodostamaa kokonaisuutta.

Ihmisoikeuskeskus ja ihmisoikeusvaltuuskunnan asettama vammaistyöryhmä valmistautuivat osaltaan vastaanottamaan hallituksen esitykseen sisältyneen, sopimuksen 33.2 artiklan mukaisen seurantatehtävän. Kyseessä on ensimmäinen Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle yhteisesti lainsäädännössä osoitettava tehtävä.

Eduskunta päätti sopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä 3.3.2015. Eduskunnan päätöksen mukaan sopimuksen ratifiointi viedään kuitenkin loppuun vasta sitten, kun kansallinen lainsäädäntö on sopimuksen mukainen. Lopullinen ratifiointi riippuu ns. itsemääräämisoikeuslain hyväksymisestä (Laki sosiaalihuollon asiakkaan ja potilaan itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta ja rajoitustoi-

menpiteiden käytön edellytyksistä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, HE 108/2014).

Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimus (ns. Istanbulin sopimus)

Valtioneuvosto antoi 18.9.2014 eduskunnalle hallituksen esityksen (HE 155/2014) naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Istanbulin sopimus) hyväksymisestä sekä laeiksi yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta, rikoslain 1 luvun 11 §:n muuttamisesta ja ulkomaalaislain 54 §:n muuttamisesta. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen helmikuussa 2015.

Ihmisoikeuskeskus antoi marraskuussa 2014 lausunnon sopimuksen voimaansaattamisesta eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle. Lisäksi Ihmisoikeuskeskus järjesti huhtikuussa tilaisuuden naisiin kohdistuvasta väkivallasta ja uhrien oikeuksien toteutumisesta Suomessa yhteistyössä oikeusministeriön kanssa.

Istanbulin sopimus on ensimmäinen eurooppalainen naisten oikeuksiin keskittyvä ihmisoikeussopimus. Sen tarkoituksena on naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen ja poistaminen, väkivallan uhrien suojeleminen sekä väkivallan tekijöiden saattaminen teoistaan edesvastuuseen. Lisäksi tavoitteena on edistää kaikkien naisiin kohdistuvan syrjinnän muotojen poistamista sekä naisten ja miesten välistä tosiasiallista tasa-arvoa.

Istanbulin sopimuksessa tarkastellaan naisiin kohdistuvaa ja perheväkivaltaa ihmisoikeusnäkökulmasta. Sopimuksen päämäärien toteuttaminen edellyttää kattavia, kokonaisvaltaisia ja koordinoituja poikkihallinnollisia toimintaohjelmia. Tavoitteena on myös tukea ja auttaa lainkäyttöviranomaisia ja järjestöjä toimimaan tehokkaasti yhteistyössä yhtenäisen lähestymistavan omaksumiseksi pyrittäessä

Människorättscentret och den av människorättsdelegationen inrättade sektionen för personer med funktionsnedsättning förberedde sig för att ta emot det uppföljningsuppdrag som ingår i artikel 33.2 i regeringens proposition. Det här är den första uppgiften som gemensamt anvisas Finlands nationella människorättsinstitution i lag.

Riksdagen godkände konventionen och dess fakultativa protokoll 3.3.2015. Enligt riksdagens beslut slutförs ratificeringen av avtalet dock först när den nationella lagstiftningen uppfyller konventionen. Den slutliga ratificeringen förutsätter att den så kallade självbestämmandelagen antas (Lag om stärkt självbestämmanderätt för socialvårdens klienter och för patienter och om villkor för begränsningsåtgärder och till vissa lagar som har samband med den, RP 108/2014).

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (s.k. Istanbulkonventionen)

18.9.2014 gav statsrådet regeringens proposition (RP 155/2014) till riksdagen om godkännande av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (s.k. Istanbulkonventionen) samt med förslag till lag om sättande i kraft av de bestämmelser i konventionen som hör till området för lagstiftningen, lag om ändring av 1 kap. 11 § i strafflagen och lag om ändring av 54 § i utlänningslagen. Riksdagen antog regeringens förslag i februari 2015.

Människorättscentret gav ett utlåtande i november 2014 till riksdagens arbetslivs- och jämställdhetsutskott om ikraftsättandet av konventionen. I april ordnade Människorättscentret dessutom i samarbete med justitieministeriet en tillställning om kvinnovåld och om hur offrens rättigheter tillgodoses i Finland.

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

poistamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa, jonka uhrina voivat olla myös miehet.

Sopimuksen nojalla perustetaan kansainvälinen seurantajärjestelmä sopimusmääräysten täytäntöönpanon seurantaa varten.

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) yleissopimus nro 169 koskien alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksia

Kansainvälinen työjärjestö (ILO) hyväksyi alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksia koskevan yleissopimuksen nro 169 vuonna 1989. Sopimuksen ratifiointi sisältyi Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmaan. Kesäkuussa 2014 julkaistussa pääministeri Alexander Stubbin hallituksen hallitusohjelmassa todetaan, että yleissopimus ratifioidaan syksyllä 2014, jos saamelaismääritelmästä saavutetaan hallituksessa yhteisymmärrys. Hallituksen esitys (HE 264/2014) annettiin eduskunnalle 27.11.2014.

Ihmisoikeuskeskus ja ihmisoikeusvaltuuskunta ovat seuranneet sopimuksen ratifioinnin etenemistä tarkasti.

Hallituksen esitys saamelaiskäräjälain tarkistamiseksi peruutettiin valtioneuvoston istunnossa 12.3.2015. Esitys sisälsi muun muassa säännökset, joilla olisi tarkistettu nykyisessä laissa olevaa saamelaisen määritelmää. Määritelmän keskeinen merkitys on, että saamelainen on otettava vaaliluetteloon, joka laaditaan äänioikeutetuista saamelaiskäräjävaaleissa. Eduskunta hylkäsi esityksessä ehdotetun tarkistuksen.

Koska määritelmän tarkistaminen hallituksen ja saamelaiskäräjien ehdottamalla tavalla oli hallituksen esityksen keskeinen osa, ovat edellytykset lain hyväksymiselle rauenneet.

Tästä johtuen myös hallituksen esitys eduskunnalle itsenäisten maiden alkuperäis- ja heimokansoja koskevan yleissopimuksen (ILO 169) hyväksymisestä vedettiin eduskunnan käsittelystä.

Asiasta päättäminen siirtyy huhtikuussa 2015 valittavalle uudelle eduskunnalle.

Konventionen är den första europeiska människorättskonventionen som fokuserar på kvinnors rättigheter. Dess syfte är att förebygga och avskaffa våld mot kvinnor, att skydda brottsoffer samt att ställa förövare av våldshandlingar till svars. Konventionens syfte är vidare att bidra till att avskaffa alla former av diskriminering som riktar sig mot kvinnor och att främja faktisk jämställdhet mellan kvinnor och män.

I Istanbulkonventionen betraktas våld mot kvinnor och våld i hemmet ur ett människorättsperspektiv. För att uppnå konventionens syften behövs omfattande, övergripande och samordnade tväradministrativa handlingsprogram. Avsikten är också att organisationer och brottsbekämpande myndigheter ska få stöd och hjälp så att de kan samarbeta effektivt och ta ett helhetsgrepp för att få ett slut på våldet mot kvinnor, våldet i hemmet och i nära relationer, där även män kan vara offer.

Med grund i konventionen inrättas också en internationell uppföljningsmekanism för att övervaka tillämpningen av konventionsbestämmelserna

Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nummer 169 om urfolks och stamfolks rättigheter

Internationella arbetsorganisationen (ILO) antog konvention nummer 169 om urfolks och stamfolks rättigheter 1989. En ratificering av konventionen ingick i regeringsprogrammet för regeringen Jyrki Katainen. I regeringsprogrammet för statsminister Alexander Stubbs regering som offentliggjordes i juni 2014 sägs att konventionen ratificeras hösten 2014 under förutsättning att regeringen har nått samförstånd om en samedefinition. Regeringens proposition (RP 264/2014) gavs till riksdagen 27.11.2014.

Människorättscentret och människorättsdelegationen har noga följt hur konventionens ratificering framskrider.

Regeringens förslag till ändring av sametingslagen återtogs vid statsrådets möte

2.7.2
Määräaikaisraportointiin osallistuminen ja Suomen saamien suositusten seuranta

Kansainvälisten ja alueellisten ihmisoikeussopimusten toimeenpanon valvontamekanismit määritellään yleensä itse sopimuksissa. Useimmiten sopimuksella on perustettu erillinen valvontaelin, jonka tehtäviin kuuluu valtioiden toimittamien, sopimusten kansallista täytäntöönpanoa esittelevien määräaikaisraporttien käsittely, sopimusten tulkintaa ohjaavien asiantuntijalausuntojen antaminen sekä joidenkin sopimusten osalta yksilö- tai ryhmävalitusten käsitteleminen.

Valtiolla on velvollisuus antaa määräajoin raportit YK:n ihmisoikeusyleissopimusten täytäntöönpanosta niiden noudattamista valvoville komiteoille. Määräaikaisraportoinnin osana jäsenvaltiot osallistuvat komiteoiden järjestämiin kuulemistilaisuuksiin, joissa käsitellään suullisesti keskeisiä ongelmia kyseisten sopimusten aihealueista. Komiteat antavat jäsenvaltioille suosituksia ja valvovat aiemmin antamiensa suositusten täytäntöönpanoa.

Vuonna 2014 Suomi raportoi seuraavien sopimusten täytäntöönpanosta:

- Lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskeva YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja
- EN:n kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus

Lisäksi kansainväliset sopimusvalvontaelimet käsittelivät seuraavia sopimuksia koskeneita Suomen määräaikaisraportteja:

- YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (Suomen raportti vuodelta 2012)
- YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus (Suomen raportti vuodelta 2011)

12.3.2015. Propositionen innehöll bland annat bestämmelser som skulle ha sett över den gällande definitionen av same. Den nya definitionens väsentliga innebörd är att en same ska tas upp i vallängden som upprättas över röstberättigade i sametingsvalet. Riksdagen förkastade förslaget i propositionen om att se över lagen.

Eftersom en översyn av definitionen på det sätt som regeringen och sametinget föreslog var en viktig del av propositionen, fanns det inte längre förutsättningar för att godkänna lagen.

Följaktligen återtogs också regeringens proposition till riksdagen om godkännande av konventionen om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder (ILO 169).

Avgörandet skjuts fram till den nya riksdagen som väljs i april 2015.

2.7.2
Deltagande i periodisk rapportering och uppföljning av de rekommendationer Finland fått

I allmänhet har det bestämts i de internationella och regionala konventionerna hur efterlevnaden av konventionerna ska övervakas. Oftast innebär det att särskilda övervakningsorgan har grundats. Till deras uppgifter hör att behandla de periodiska rapporter som konventionsstaterna lämnar in om hur rättigheterna har uppfyllts nationellt, ge expertutlåtanden för att styra tolkningen av konventionerna samt behandla individ- eller gruppklagomål för vissa konventioner

Staterna har skyldighet att lämna periodiska rapporter om verkställandet av människorättskonventionerna till de övervakande kommittéerna. Tidsfristerna för rapporterna varierar mellan ett och fem år eller fastställs separat. Som en del av den periodiska rapporteringen deltar medlemsstaterna i höranden som ordnas av kommittéerna, där man muntligt behandlar centrala problem på de områden som konventionerna gäller. Kommittéerna ger medlems-

Ihmisoikeuskeskus seuraa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista itsenäisesti käyttäen apuna erityisesti kansainvälisten valvontaelinten suosituksia. Se myös osallistuu määräaikaisraportointiprosessiin esittämällä näkemyksiään kirjallisesti tai suullisesti Suomen valtiolle ja suoraan sopimusvalvontaelimille. Tätä varten Ihmisoikeuskeskus kokoaa tietoa muun muassa ihmisoikeusvaltuuskunnan kautta ja tiedottaa kansalaisjärjestöille laajemminkin näiden osallistumismahdollisuuksista prosessiin. Lisäksi sopimusvalvontaelinten suosituksista tiedotetaan ja niitä käsitellään keskuksen järjestämissä tilaisuuksissa.

Vuonna 2014 Ihmisoikeuskeskus antoi lausuntoja liittyen YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CEDAW) sekä YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen (CERD) valvontaprosesseihin. Lisäksi Ihmisoikeuskeskuksen edustaja osallistui YK:n vammaisten oikeuksien komitean ja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden yhteistyötapaamiseen Genevessä.

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen valvontakomitean loppupäätelmät Suomelle

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus sisältää säännöksiä muun muassa kansalaisuudesta, koulutuksesta, työelämään osallistumisesta, terveydenhuollosta sekä naisten taloudellisista oikeuksista.

Suomi antoi seitsemännen raporttinsa naisten syrjinnän poistamista käsittelevälle komitealle 11.5.2012. Komitea käsitteli määräaikaisraportin helmikuussa 2014. Ihmisoikeuskeskus antoi tammikuussa 2014 lausunnon komitealle Suomen kuulemisen valmistelua varten. Lisäksi Ihmisoikeuskeskus piti puheenvuoron kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden ja komitean välisessä vuoropuhelussa helmikuussa 2014 kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälisen koordinaatiokomitean edustajan välityksellä. Lokakuussa Ihmisoikeuskeskus, ulkoasiainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriön järjestivät seminaarin, jonka aiheena oli yleissopimuksen kansallinen toimeenpano.

Loppupäätelmissään komitea piti myönteisenä naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain kehittämistä sekä hallituksen toimintaohjelmia, joilla pyritään poistamaan naisiin kohdistuvaa syrjintää ja edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa. Komitea havaitsi kuitenkin lukuisia epäkohtia. Se suositteli harkitsemaan koordinaatiomekanismin perustamista, jolla voitaisiin valtavirtaistaa sukupuoliasioita ja poistaa naisiin kohdistuvaa syrjintää. Erityistä huomiota kiinnitettiin moniperusteiseen syrjintään, joka kohdistuu erityisesti vammaisiin naisiin sekä romani-, saamelais- ja maahanmuuttajanaisiin. Lisäksi tietoisuutta yleissopimuksesta ja sen valinnaisesta pöytäkirjasta tulee lisätä.

Komitea esitti riittävien taloudellisten resurssien kohdentamista naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämistä koskevan toimintaohjelman täytäntöönpanoon ja tehokkaan mekanismin perustamista koordinoimaan, valvomaan ja arvioimaan ohjelman tehokkuutta. Komitea esitti sovittelun ja sovinnon kieltämistä lähisuhde- ja perheväkivallan osalta. Komitea antoi myös suosituksia raiskausrikosten tunnusmerkistön muuttamisesta, turvakotien riittävän määrän ja resurssien varmistamisesta, maksuttoman ympärivuorokautisen auttavan puhelimen avaamisesta, prostituutio kysynnän kriminalisoimisesta, tyttöjen ja naisten sukupuolielinten silpomista käsittelevän erityissäännöksen lisäämisestä lainsäädäntöön sekä naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisesta tehdyn Istanbulin sopimuksen ratifioinnista.

Komitea suositteli sukupuolisensitiivisen kielen käyttämistä julkisessa keskustelussa sekä koulutukseen liittyvien sukupuolistereotypioiden ja rakenteellisten esteiden poistamista. Lisäksi suosituksia annettiin sukupuolten samapalkkaisuudesta, perhevapaiden vaikutuksesta määräaikaisiin työsuhteisiin sekä naisten ja miesten tasa-arvoisesta oikeudesta vanhempainvapaaseen.

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

staterna rekommendationer och övervakar att deras tidigare rekommendationer verkställs.

År 2014 rapporterade Finland om verkställandet av följande konventioner:

- FN:s barnkonventions fakultativa protokoll som gäller handel med barn, barnprostitution och barnpornografi
- ER:s ramkonvention om skydd för nationella minoriteter

Därutöver behandlade de internationella tillsynsorganen Finlands periodiska rapporter i fråga om följande konventioner:

- FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Finlands rapport från 2012)
- FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (Finlands rapport från 2011)

Människorättscentret följer självständigt upp hur Finlands fullgör sina internationella människorättsåtaganden och använder i det här arbetet som hjälp speciellt de internationella tillsynsorganens rekommendationer. Centret deltar också i processen för den periodiska rapporteringen genom att framföra sina synpunkter skriftligt eller muntligt till finska staten och direkt till tillsynsorganen för konventionernas efterlevnad. För det här ändamålet samlar Människorättscentret in information bland annat via människorättsdelegationen och informerar även frivilligorganisationerna i vidare utsträckning om deras möjligheter att delta i processen. Människorättscentret informerar också om tillsynsorganens rekommendationer och ordnar tillställningar där rekommendationerna behandlas.

År 2014 gav Människorättscentret utlåtanden om tillsynsprocesserna för FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) samt FN:s konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD). Dessutom deltog en representant för Människorättscentret i ett samarbetsmöte i Genève för FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning och för de nationella människorättsinstitutionerna.

Slutsatserna som gäller Finland av tillsynskommittén för FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor omfattar bland annat bestämmelser om medborgarskap, utbildning, deltagande i arbetslivet, hälsovård samt kvinnors ekonomiska rättigheter.

Finland gav sin sjunde rapport till kommittén för avskaffande av diskriminering av kvinnor 11.5.2012. Kommittén behandlade den periodiska rapporten i februari 2014. Människorättscentret gav sitt utlåtande till kommittén i januari 2014 för beredningen av hörandet av Finland. Människorättscentret höll också ett inlägg i dialogen mellan kommittén och de nationella människorättsinstitutionerna i februari 2014. Anförandet förmedlades av en representant för den internationella samordningskommittén för de nationella människorättsinstitutionerna. I oktober ordnade Människorättscentret, utrikesministeriet och social- och hälsovårdsministeriet ett seminarium om den nationella implementeringen av konventionen.

I sina slutsatser om Finlands rapport välkomnar kommittén ändringen av lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män samt regeringens olika handlingsprogram som tar sikte på att avskaffa diskriminering av kvinnor och att främja jämställdheten.

Kommittén hittade dock ett flertal missförhållanden. Den rekommenderade att Finland överväger att inrätta en samordningsmekanism för att integrera genusperspektivet i alla regeringspolitik och eliminera diskriminering av kvinnor. Särskild uppmärksamhet ägnades åt diskriminering på flera grunder riktad i synnerhet mot kvinnor med funktionsnedsättning, romska och samiska kvinnor samt invandrarkvinnor. Kommittén ansåg också att känne-

Transsukupuolen vahvistamista koskevaa lakia kehotettiin muuttamaan pikaisesti.

Suomen seuraava määräaikaisraportti yleissopimuksen täytäntöönpanosta annetaan vuonna 2018. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevien suositusten täytäntöönpanosta tulee kuitenkin raportoida kahden vuoden kuluessa.

YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen valvontakomitean loppupäätelmät Suomelle

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia – niin sanottuja TSS-oikeuksia – koskevalla yleissopimuksella pyritään takaamaan kaikille ihmisille taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, kuten esimerkiksi riittävä ravinto ja puhdas vesi, asuminen, koulutus ja riittävät toimeentulomahdollisuudet sekä terveyspalvelut.

Suomen kuudes määräaikaisraportti YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan sopimuksen täytäntöönpanosta annettiin 5.7.2011. Raportti tuli sopimusta valvovan komitean käsittelyyn marraskuussa 2014, ja Suomi vastasi syyskuussa 2014 komitean osoittamiin kirjallisiin lisäkysymyksiin ("List of Issues"). Ihmisoikeuskeskus antoi TSS-komitealle lausunnon lisäkysymysten valmistelua varten vuonna 2013 ja seurasi prosessin etenemistä vuoden 2014 aikana.

Loppupäätelmissään komitea piti myönteisenä sitä, että Suomi on jatkanut ihmisoikeussopimusten ratifiointia ja laatinut kansallisia ihmisoikeuksia edistäviä toimintaohjelmia. Komitea suositteli muun muassa kansallisen ihmisoikeusinstituution riittävää resursointia ja kehitysyhteistyömäärärahojen nostamista 0,7 prosenttiin. Lisäksi se antoi useita saamelaisten oikeuksiin liittyviä suosituksia muun muassa maankäytöstä, saamen kielien elinvoimaisuuden vahvistamisesta sekä Kansainvälisen työjärjestön alkuperäis- ja heimokansojen oikeuksien sopimuksen (ILO 169) ratifioinnista.

Komitea suositteli syrjinnänvastaista lainsäädäntöä muutettavaksi siten, että se kattaisi samalla tavalla kaikki eri syrjintäperusteet. Suomea kehotettiin myös tehostamaan toimia, joilla edistetään vammaisten henkilöiden pääsyä työelämään sekä varmistetaan maahanmuuttajataustaisten henkilöiden syrjimättömyys ja pääsy terveydenhuoltoon. Erityistä huomiota kiinnitettiin vammaisten naisten ja tyttöjen seksuaali- ja sukupuolioikeuksien turvaamiseen. Komitea suositteli erityisen haavoittuvassa asemassa olevien naisten aseman parantamista sekä palkkaerojen poistamista. Se myös peräänkuulutti tehokkaampia toimenpiteitä nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden poistamiseksi sekä työolojen ja tilapäisten työsuhteiden lainmukaisuuden toteutumiseksi, mukaan lukien äitiysloman vaikutukset työssä olemiseen.

Lasten laitoshoidon korvaamista suositeltiin korvattavaksi kodinomaisella hoidolla ja Suomea kehotettiin turvaamaan perheväkivallan vastaisten toimien ja turvakotien riittävyys. Komitea esitti lisäksi kohdennettuja toimenpiteitä köyhyyden ja asunnottomuuden vähentämiseksi.

Ihmisoikeuskeskus tiedotti komitean suosituksista niiden julkaisemisen jälkeen joulukuussa 2014. Ihmisoikeusvaltuuskunnan perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto keskusteli komitean suosituksista joulukuun kokouksessaan.

Suomen seuraava määräaikaisraportti yleissopimuksen täytäntöönpanosta annetaan marraskuussa 2019.

2.7.3 Merkittäviä ratifiointeja toimintakauden aikana

YK:n kidutuksen ja muun epäinhimillisen, halventavan tai julman kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja

Eduskunta hyväksyi YK:n kidutuksen ja muun epäinhimillisen, halventavan tai julman kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan helmikuussa 2013, ja se

Slutsatserna som gäller Finland av tillsynskommittén för FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter – de så kallade ESK-rättigheterna – syftar till att tillförsäkra alla människor rätten till exempelvis mat och rent vatten, boende, utbildning, nödvändig utkomst samt hälsovård.

Finlands sjätte periodiska rapport om verkställandet av FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter gavs 5.7.2011.

Kommittén som övervakar konventionens efterlevnad tog rapporten till behandling november 2014, och i september 2014 hade Finland besvarat kommitténs skriftliga tilläggsfrågor ("List of Issues"). Människorättscentret gav ESK-kommittén ett utlåtande för beredningen av tilläggsfrågorna 2013 och följde hur processen framskred under 2014.

Kommittén säger i sina slutsatser att det är positivt att Finland har fortsatt ratificeringen av människorättskonventioner och utarbetat nationella handlingsplaner för att främja de mänskliga rättigheterna. Kommittén rekommenderade bland annat att den nationella människorättsinstitutionen ges tillräckliga resurser och att anslagen för utvecklingssamarbete höjs till 0,7 procent. Den gav också flera rekommendationer som handlade om samernas rättigheter, bland annat i fråga om markanvändning, att stärka samiskans livskraftighet samt ratificeringen av Internationella arbetsorganisationens konvention om urfolks och stamfolks rättigheter (ILO 169).

Kommittén rekommenderade att lagstiftningen om icke-diskrimineringen ändras så att den gäller alla grunder för diskriminering på samma sätt. Finland uppmanades också att effektivera insatserna för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att komma ut i arbetslivet samt säkerställa att personer med invandrarbakgrund inte utsätts för diskriminering och de har tillgång till hälsovård. Kommittén fäste särskild uppmärksamhet vid att tillgodose de sexuella och de reproduktiva rättigheterna för barn och kvinnor med funktionsnedsättning.

Kommittén rekommenderade att särskilt utsatta kvinnors ställning ska förbättras samt att löneskillnaderna ska utjämnas. Den efterlyste effektivare insatser för att eliminera med ungdoms- och långtidsarbetslösheten samt för att arbetsförhållandena och tillfälliga anställningar domen om konventionen och dess fakultativa protokoll bör utökas.

Kommittén föreslog att tillräckliga ekonomiska resurser avdelas för att genomföra programmet för att minska våldet mot kvinnor 2010–2015 och för att inrätta en effektiv mekanism som ska samordna, följa upp och utvärdera programmets effektivitet. Kommittén föreslog att medlings- och förlikningsförfaranden ska förbjudas i fråga om våld i hemmet. Kommittén gav också rekommendationer om en ändring av definitionen för våldtäktsbrott, att säkerställa skyddshemmens tilltäckliga antal och resurser, att öppna gratis telefonjourer som är öppna dygnet runt, att kriminalisera efterfrågan på prostitution, att komplettera lagstiftningen med en uttrycklig bestämmelse om könsstympning av flickor och kvinnor samt att Finland ratificerar Istanbulkonventionen om förebyggande och avskaffande av kvinnovåld.

Kommittén rekommenderar att man främjar användningen av ett genussensitivt språk i den offentliga diskussionen samt avskaffar utbildningsrelaterade könsstereotyper och strukturella hinder. Rekommendationer gavs också om lika lön för män och kvinnor, familjeledigheternas inverkan på visstidsanställningar samt om kvinnors och mäns lika rätt till föräldraledighet.

Finland uppmanades också att skyndsamt ändra lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet.

Finland ska ge följande periodiska rapport om verkställandet av konventionen 2018. Inom två år ska Finland dock rapportera om verkställandet av de rekommendationer som gäller kvinnovåld.

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

tuli Suomen osalta voimaan 7.11.2014. Pöytäkirjan tarkoituksena on vahvistaa vapautensa menettäneiden henkilöiden suojelua kidutukselta ja muulta julmalta, epäinhimilliseltä tai halventavalta kohtelulta tai rangaistukselta sekä korostaa valtioiden velvollisuutta ryhtyä tehokkaisiin toimiin kidutuksen ehkäisemiseksi.

Pöytäkirjalla perustettiin kansainvälisen kidutuksen vastaisen komitean alakomitea (SPT), jolla on oikeus tehdä tarkastuksia kaikkiin sopimusvaltion lainkäyttövaltaan kuuluviin paikkoihin, joissa viranomaisen määräyksen nojalla tai kehotuksesta, suostumuksella tai myötävaikutuksella pidetään taikka voidaan pitää vapautensa menettäneitä henkilöitä. Lisäksi pöytäkirja velvoittaa sopimusvaltion perustamaan tai nimeämään yhden tai useamman riippumattoman kansallisen valvontaelimen (national preventive mechanism; NPM), jolla on vastaavanlainen oikeus tehdä tarkastuksia.

Suomessa eduskunnan oikeusasiamies nimettiin ratifioinnin myötä tällaiseksi kansalliseksi valvontaelimeksi.

YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen yksilövalitukset mahdollistava valinnainen pöytäkirja

Eduskunta hyväksyi helmikuussa 2013 YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen mm. yksilövalitukset mahdollistavan valinnaisen pöytäkirjan ja selityksen antamisen. Pöytäkirja tuli Suomen osalta voimaan 30.4.2014. Pöytäkirjassa tunnustetaan taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean toimivalta ottaa vastaan yksilö- ja valtiovalituksia yleissopimuksen sisältämien oikeuksien väitetyistä loukkauksista. Pöytäkirja sisältää myös vakavien tai järjestelmällisten loukkausten tutkintamenettelyn.

ska vara lagenliga, medräknat moderskapsledighetens effekt på den ledigas arbetsliv.

Kommittén rekommenderade att anstaltsvård av barn ska ersättas med vård i hemlika förhållanden, och Finland uppmanades att säkerställa att åtgärderna mot familjevåld är tillräckliga, liksom också antalet skyddshem. Vidare förordade kommittén riktade åtgärder för att bekämpa fattigdomen och bostadslösheten.

Människorättscentret informerade om kommitténs rekommendationer efter att de publicerats i december 2014. Människorättsdelegationens sektion för uppföljning av genomförandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna diskuterade rekommendationerna vid sitt möte i december.

Finland ska ge följande periodiska rapport om verkställandet av konventionen i november 2019.

2.7.3 Andra viktiga ratificeringar under verksamhetsperioden

Fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning

Riksdagen antog det fakultativa protokollet till FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning i februari 2013, och för Finlands del trädde det i kraft 7.11.2014. Syftet med protokollet är att stärka skyddet för frihetsberövade personer mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning samt att understryka staternas skyldighet att vidta effektiva åtgärder för att förebygga tortyr.

Genom protokollet inrättades en internationell underkommitté till kommittén mot tortyr (SPT) som har rätt att utföra granskningar på alla platser inom konventionsstaternas jurisdiktion där personer som berövats sin frihet med stöd av en myndighets bestämmelse, uppmaning, tillåtelse eller medverkan hålls eller kan hållas. Protokollet förpliktigar dessutom konventionsstaten att grunda eller utnämna ett eller flera oberoende nationella övervakningsorgan (national preventive mechanism, NPM) som ska ha motsvarande rätt att utföra granskningar.

I Finland utnämndes riksdagens justitieombudsman i och med ratificeringen till ett sådant här nationellt övervakningsorgan.

Fakultativa protokollet till FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som ger individer möjlighet att anföra klagomål

Riksdagen antog i februari 2013 det fakultativa protokollet till FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som bland annat ger enskilda personer möjlighet att anföra klagomål och protokollstaten rätt att avge en förklaring.

För Finlands del trädde protokollet i kraft 30.4.2014. I protokollet ges kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter behörighet att ta emot klagomål av enskilda personer och stater om påstådda kränkningar av konventionens rättigheter. Protokollet innehåller också bestämmelser om att kommittén får undersöka allvarliga eller systematiska kränkningar.

Fakultativa protokollet till FN:s konvention om barnets rättigheter

Statsrådet gav 4.12.2014 sin proposition till riksdagen om godkännande av det fakultativa protokollet om ett klagomålsförfarande till konventionen om barnets rättigheter. I protokollet ges kommittén för barnets rättigheter behörighet att ta emot klagomål av enskilda personer eller grupper gällande påstådda kränkningar av rättigheter som fastställts i konventionen eller i de fakultativa protokollen om försäljning av barn, barnprostitution och barnpornografi och om indragning av barn i väpnade konflikter. Protokollet innehåller också bestämmelser om att kommittén på eget initiativ får undersöka allvarliga eller systematiska kränkningar.

YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen valinnainen pöytäkirja

Valtioneuvosto antoi eduskunnalle esityksen YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen valitusmenettelyä koskevan valinnaisen pöytäkirjan hyväksymisestä 4.12.2014. Pöytäkirjassa tunnustetaan lapsen oikeuksien komitean toimivalta ottaa vastaan yksilö- ja valtiovalituksia yleissopimuksen sekä sen lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin ja lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskevien valinnaisten pöytäkirjojen väitetyistä loukkauksista. Pöytäkirjassa määrätään myös komitean aloitteesta tapahtuvasta vakavien ja järjestelmällisten loukkausten tutkintamenettelystä.

Euroopan neuvoston Euroopan ihmisoikeussopimuksen viidestoista ja kuudestoista pöytäkirja

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi 16.5.2013 Euroopan ihmisoikeussopimuksen viidennentoista pöytäkirjan, jolla pyritään edelleen säilyttämään ja vahvistamaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toimivuutta. Suomi allekirjoitti pöytäkirjan 24.6.2013. Ratifiointia koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle 27.11.2014. Eduskunta hyväksyi esityksen 12.3.2015.

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi 10.7.2013 Euroopan ihmisoikeussopimuksen kuudennentoista pöytäkirjan, jolla laajennetaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toimivaltaa antaa neuvoa-antavia lausuntoja korkeimpien kansallisten tuomioistuinten pyynnöstä. Pöytäkirjalla pyritään lisäämään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja kansallisten tuomioistuinten vuorovaikutusta ja tehostamaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen täytäntöönpanoa kansallisella tasolla. Suomi allekirjoitti pöytäkirjan 2.10.2013. Ratifiointia koskeva hallituksen esitys annettiin eduskunnalle 4.12.2014, ja tämän toimintakertomuksen

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

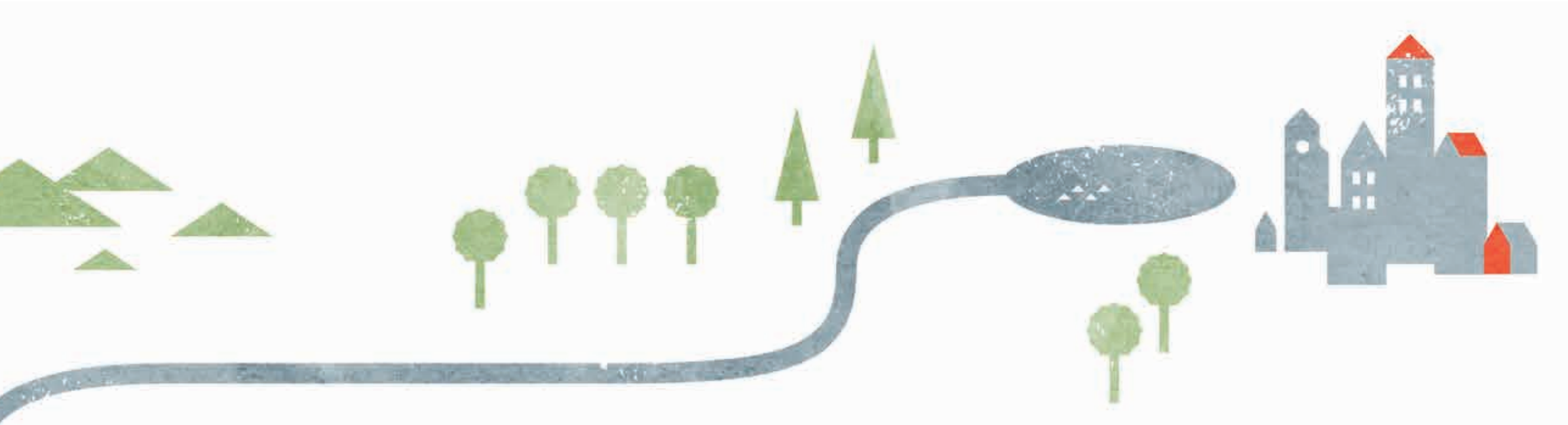

Femtonde och sextonde protokollet till Europarådets europeiska konvention om de mänskliga rättigheterna

Europarådets ministerkommitté godkände 16.5.2013 det femtonde protokollet till Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, var syfte är att man ska fortsätta att effektivisera och stärka verksamheten vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Finland undertecknade protokollet 24.6.2013. Regeringspropositionen om ratificeringen gavs till riksdagen 27.11.2014. Riksdagen antog propositionen 12.3.2015.

Europarådets ministerkommitté godkände 10.7.2013 det sextonde protokollet till Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna, som utvidgar behörigheten för Europeiska domstomstolen för de mänskliga rättigheterna att ge rådivande yttranden på de högsta nationella domstolarnas begäran. Protokollet syftar till att förbättra växelverkan mellan Europadomstolen och de nationella domstolarna och stärka verkställandet av människorättskonventionen på det nationella planet. Finland undertecknade protokollet 2.10.2013. Regeringspropositionen om ratificeringen gavs till riksdagen 4.12.2014, och var i behandling i grundlagsutskottet då den här verksamhetsberättelsen gick i tryck.

FN:s konvention till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden (CED)

Finland har redan för egen del inlett beredningen av ratificeringen av konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden. Enligt utrikesministeriet torde det för en ratificering behövas en ny kriminalisering i strafflagen. Beredningen av regeringens propositionsutkast har inletts och efter att de behövliga lagändringarna har gjorts är det meningen att riksdagen ska få propositionen antingen hösten 2015 eller senast våren 2016.

FN:s konvention för skydd av migrantarbetares och deras familjers rättigheter

Finland har inte ratificerat FN:s konvention för skydd av migrantarbetares och deras familjers rättigheter. Konventionen har ratificerats närmast av stater som räknas till utvecklingsländerna. Inget EU-land har ratificerat den och ärendet har inte heller i Finland diskuterats mennessä painoon esitys oli perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä.

YK:n yleissopimus kaikkien henkilöiden suojelemiseksi tahdonvastaiselta katoamiselta (CED)

Valmistelut tahdonvastaisesti kadonneiden henkilöiden oikeuksia koskevasta yleissopimuksen ratifioimiseksi ovat Suomen osalta alkaneet. Ulkoasiainministeriön mukaan sopimuksen ratifioimiseksi tarvittaneen uusi kriminalisointi rikoslakiin. Hallituksen esitysluonnosta on valmisteltu ja tarkoitus on antaa esitys eduskunnalle tarvittavien lainsäädäntömuutosten jälkeen joko syksyllä 2015 tai viimeistään keväällä 2016.

YK:n yleissopimus siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksista

Suomi ei ole ratifioinut YK:n yleissopimusta siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksista. Sopimuksen ovat ratifioineet lähinnä kehitysmaihin lukeutuvat valtiot. Yksikään

EU-maa ei sitä ole ratifioinut, eikä Suomessakaan asiasta keskusteltu vuoden 2014 aikana. Ratifiointiedellytysten tarkastelua tehdään ulkoasiainministeriön mukaan määräajoin. Tällä hetkellä yleissopimuksen ratifiointia ei kuitenkaan pidetä tarkoituksenmukaisena. Perusteluna on, että Suomen lainsäädännössä ei erotella siirtotyöntekijöitä muista maahanmuuttajista. Heitä suojaavat samat perustuslailliset oikeudet ja Suomen ratifioimat ihmisoikeussopimukset kuin muitakin maahanmuuttajia.

under 2014. Enligt utrikesministeriet granskas förutsättningarna för ratificering regelbundet men för tillfället anses en ratificering av konventionen inte vara ändamålsenlig. Det här motiveras med att den finska lagstiftningen inte särskiljer migrantarbetare från andra invandrare. Alla skyddas av samma grundlagsenliga rättigheter och av Finland ratificerade människorättskonventioner.

3 Ihmisoikeusvaltuuskunnan toiminta vuonna 2014
Människorättsdelegationens verksamhet 2014

Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja hyväksyy vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen. Valtuuskunnassa käsiteltävät asiat määräytyvät käytännössä pitkälti sen omien keskustelujen ja valtuuskunnan työvaliokunnan valmistelun pohjalta.

Vuonna 2014 Ihmisoikeuskeskuksen ja sen valtuuskunnan työssä erityishuomiota kiinnitettiin yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain uudistuksiin. Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista seurattiin etenkin kansainvälisten valvontaelinten suositusten pohjalta.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan asettamaa pitkän aikavälin teemaa pääsystä oikeuksiin seurattiin sovitusti osallistumalla EU:n perusoikeusviraston nk. Clarity -hankkeeseen. Teemaa käsiteltiin valtuuskunnan kokouksissa ja se ohjasi myös näkökulman valintaa seminaarissa, jossa julkaistiin YK:n tulkintaopas yritysten vastuusta kunnioittaa ihmisoikeuksia. Tilaisuus keskittyi YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden korjaavien toimenpiteiden (remedy) kokonaisuuteen, nk. III pilariin.

Ihmisoikeusvaltuuskunta kokoontui vuonna 2014 neljä kertaa: maaliskuussa, toukokuussa, syyskuussa ja joulukuussa. Lisäksi valtuuskunta kokoontui työskentelyn kehittämiseen tähtäävään työpajaan lokakuussa.

Valtuuskunta on asettanut työnsä järjestämistä varten keskuudestaan työvaliokunnan

Människorättscentrets delegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för grund- och människorättigheter, behandlar vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Det är i stor utsträckning delegationens egna diskussioner och arbetsutskottets beredning som i praktiken bestämmer vilka frågor delegationen tar till behandling.

I sitt arbete 2014 ägnade Människorättscentret och dess delegation speciell uppmärksamhet åt reformerna av diskrimineringslagen (tidigare lagen om likabehandling) och jämställdhetslagen. Man följde upp hur Finland fullgjorde sina människorättsskyldigheter i synnerhet med avseende på de internationella övervakningsorganens rekommendationer.

Människorättsdelegationens långsiktstema är tillgången till rättigheter, och det följdes upp som planerat genom medverkan i det s.k. Clarity-projektet vid EU:s byrå för grundläggande rättigheter. Temat behandlades vid delegationens möten och det styrde också valet av perspektiv för det seminarium, där man lanserade FN:s guide om företagens ansvar för att respektera mänskliga rättigheter. Evenemanget koncentrerade sig på den s.k. tredje pelaren, som är helheten av korrigerande åtgärder (remedy) i FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

Människorättsdelegationen samlades fyra

sekä jaostoja, joihin on nimetty myös valtuuskunnan ulkopuolisia asiantuntijoita. Työvaliokunta kokoontui vuoden aikana neljä kertaa valmistelemaan valtuuskunnan kokouksia ja työpajaa. Jaostojen työskentelystä kerrotaan tämän jakson lopussa.

Kokouksissaan valtuuskunta hyväksyi lakisääteisten tehtäviensä mukaisesti Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen. Lisäksi valtuuskunta käsitteli laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä. Näihin liittyen valtuuskunta hyväksyi kannanoton erityisesti tulevan hallitusohjelman laatimista varten.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan kannanotossa esitetään, että valtioneuvoston

- tulee laatia perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma
- tulee laatia erillinen ihmisoikeuskasvatusta koskeva toimintaohjelma
- tulee arvioida ja kehittää kansallisia perus- ja ihmisoikeusrakenteita kokonaisvaltaisesti

Toimintasuunnitelmassa Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan painopisteeksi valittu ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus näkyi vahvasti valtuuskunnan toiminnassa. Vuoden 2014 helmikuussa julkaistiin aiheeseen liittyvä selvitys, jota koskevat valtuuskunnan suositukset oli hyväksytty jo vuoden 2013 puolella.

Kansallisen ihmisoikeusinstituution strategiasta keskusteltiin ihmisoikeusvaltuuskunnassa kevään ensimmäisessä kokouksessa. Keskusteluissa pidettiin tärkeänä instituution ja sen rakenteen tunnettavuuden lisäämistä sekä perus- ja ihmisoikeuksista tiedottamista ja viranomaisten toimintaan vaikuttamista. Valtuuskunnan rooli voimavarana ja yksittäisten puutteiden esiin nostajana tuli vahvasti esille.

Kevään toisessa kokouksessa keskusteltiin Suomen perus- ja ihmisoikeusrakenteista ja -mekanismeista. Läsnä tässä kohdin oli myös valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmasta vastaavia virkamiehiä ja kokouksessa käytiin vilkasta vuoropuhelua seuraavan perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman pohjustukseksi.

Ihmisoikeusvaltuuskunnassa keskusteltiin kevätkaudella Ihmisoikeuskeskuksen talousarviosta ja toimintaresursseista laajemminkin. Valtuuskunta ilmaisi vakavan huolensa Ihmisoikeuskeskukselle osoitettujen taloudellisten voimavarojen vähyydestä. Valtuuskunta piti erittäin tärkeänä, että keskuksen talous- ja toimintasuunnitelman mukainen toimintaresurssien lisäys toteutuisi. Valitettavasti lisäystä ei ollut mahdollista toteuttaa eduskunnan sitoutuessa olemaan lisäämättä menojaan. Eduskunnassa käydyissä talousneuvotteluissa Ihmisoikeuskeskuksen tilanne sai kuitenkin ymmärrystä yli puoluerajojen, ja monet eduskuntaryhmien puheenjohtajat pitivät tärkeänä, että asia korjataan heti, kun se on mahdollista. Keskuksen voimavarojen niukkuus tuli esille myös kansallisen ihmisoikeusinstituution akkreditaatiohakemuksen käsittelyssä.

Syyskaudella pohdittiin valtuuskunnan roolia ja työskentelytapoja niin kokouksissa kuin työpajassakin. Valtuuskunnan perustamisen lähtökohdat ovat kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden pluralistisuusvaatimuksessa ja toisaalta siinä kansallisessa havainnossa, että perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvät rakenteet ovat olleet ja ovat edelleen Suomessa hajanaisia. Erilaisten toimijoiden välinen dialogi ja yhteistyö ovat siten valtuuskunnan työskentelyn keskeinen elementti. Valtuuskunnan lakisääteisten päätöstehtävien myötä valtuuskunta erottuu kuitenkin tyypillisistä neuvottelukunnista, joilla tällaista päätösvaltaa ei ole.

Jäsenet kokivat tärkeäksi yksittäisten teemojen ja ongelmakohtien käsittelyn esimerkiksi vierailijoiden esitysten pohjalta, mutta mielekkäänä pidettiin myös ryhmätyöskentelyä, jossa on mahdollista syventyä keskustelemaan periaatteellisesti tärkeistä ja laajakantoisista perus- ja ihmisoikeuskysymyksistä.

Syksyn viimeisessä kokouksessa keskusteltiin valtioneuvoston ihmisoikeusselonteosta, joka oli tuolloin eduskunnassa usean valiokunnan käsiteltävänä. Kokouksessa selontekoa esitteli

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

gånger 2014: i mars, maj, september och december. Dessutom samlades delegationen i oktober till en workshop för att utveckla arbetet.

För att organisera sitt arbete har delegationen inom sig tillsatt ett arbetsutskott samt sektioner, som också har utomstående sakkunniga. Arbetsutskottet sammanträdde fyra gånger under året för att förbereda delegationens möten och workshopen. En redogörelse för sektionernas arbete finns i slutet av avsnittet.

Vid sina möten behandlade delegationen i enlighet med sina lagstadgade uppgifter Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse. Delegationen behandlade också vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I det här sammanhanget godkände delegationen ett ställningstagande speciellt med tanke på arbetet med nästa regeringsprogram.

I människorättsdelegationens ställningstagande framförs att statsrådet

- ska utarbeta en handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter
- ska utarbeta ett separat handlingsplan för människorättsfostran
- ska utvärdera och utveckla de nationella grund- och människorättsstrukturerna på ett övergripande sätt

Människorättsfostran och -utbildningen, som man valt att prioritera i Människorättscentrets verksamhet, var starkt framträdande i delegationens verksamhet. I februari 2014 publicerades en utredning på området. Delegationens rekommendationer i den hade godkänts redan i slutet av 2013.

Den nationella människorättsinstitutionens strategi diskuterades på delegationens första möte på våren. Man ansåg det vara viktigt att öka kännedomen om institutionen och dess struktur samt att informera om de grundläggande och mänskliga rättigheterna och påverka myndigheternas verksamhet. Delegationens roll som resurs och väckarklocka i fråga om enskilda brister framkom tydligt.

Vid vårens andra möte diskuterades Finlands grund- och människorättsstrukturer och -mekanismer. I samtalen deltog också tjänstemän som ansvarar för statsrådets handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter och vid mötet fördes en livlig dialog som underlag för nästa handlingsplan.

Under vårsäsongen diskuterades Människorättscentrets budget och verksamhetsresurser överlag. Delegationen uttryckte sin allvarliga oro för att de ekonomiska resurser som anvisat centret är så små. Delegationen såg det som ytterst viktigt att den resursökning som ingår i ekonomi- och verksamhetsplanen blir verklighet. Beklagligtvis kunde ökningen inte genomföras då riksdagen förbundit sig att inte öka sina utgifter. I de förhandlingar som fördes i riksdagen uttryckte dock ledamöter över partigränserna förståelse för Människorättscentrets situation och många ordförande för riksdagsgrupperna ansåg att det är viktigt att åtgärda saken så fort det är möjligt. Människorättscentrets knappa resurser kom fram också i behandlingen av den nationella människorättsinstitutionens ackrediteringsansökan.

Under höstsäsongen dryftades delegationens roll och arbetsmetoder på både möten och i en workshop. Utgångspunkten för att delegationen inrättades var kravet på att de nationella människorättsinstitutionerna ska vara pluralistiska, men också den nationella iakttagelsen att strukturerna för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland har varit och är alltjämt splittrade i Finland. Därför är en dialog och samverkan mellan olika aktörer ett centralt element i delegationens arbete. Genom att delegationen enligt lagen ska fatta beslut i vissa frågor skiljer den sig dock från de andra typiska delegationerna, som saknar motsvarande beslutanderätt.

Medlemmarna såg det som viktigt att till exempel utgående från gästers förslag behandla enskilda teman och problempunkter, men också grupparbete uppfattades som menings-

sen valmisteluun osallistuneita valtioneuvoston virkamiehiä. Valtuuskunnan puheenvuoroissa nostettiin esille teemoja, jotka olivat jääneet selonteossa vähäiselle huomiolle. Näitä teemoja olivat esimerkiksi digitaaliset ihmisoikeudet sekä turvapaikka- ja siirtolaiskysymykset.

Kaikissa kokouksissa käsiteltiin lisäksi ajankohtaisia kysymyksiä Ihmisoikeuskeskuksen toiminnasta sekä valtuuskunnan jäsenten muille jäsenille tiedoksi nostamia asioita. Jälkimmäisten osalta esillä ovat olleet muun muassa saamelaiskysymykset, kehitysvammalain pakkokeinoja koskevat säädökset, SOTE-uudistus, kidutettujen kuntoutus, ulkomaalaisten vapaaehtoisen paluun määritelmä, yhdenvertaisuuslain, tasa-arvolain, viittomakielilain ja translain uudistukset, yritystoiminnan ja vammaisliikkeen yhteistyö sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen lisäpöytäkirjalla turvattava yksilövalitusmahdollisuus.

Ihmisoikeuskeskuksen valtuuskunta toimii perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä, käsittelee laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita sekä hyväksyy vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

fullt, att kunna fördjupa sig i diskussioner om principiellt viktiga och vittsyftande grund- och människorättsfrågor.

Vid höstens sista möte diskuterades statsrådets människorättsredogörelse, som då var i behandling i flera riksdagsutskott. Redogörelsen presenterades av statsrådstjänstemän som deltagit i arbetet med redogörelsen. Delegationen förde i sina anföranden fram sådana teman som fått blygsam uppmärksamhet i redogörelsen, till exempel digitala människorättigheter samt asyl- och migrantfrågor.

Vid alla möten behandlades dessutom aktuella frågor om Människorättscentrets verksamhet samt andra ärenden som delegationsmedlemmar informerade varandra om. Till de senare hörde bland annat samefrågor, bestämmelserna om tvångsmedel i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda, vårdreformen, rehabiliteringen av personer som utsatts för tortyr, utlänningslagens definition av frivilligt återvändande, reformerna av diskrimineringslagen, jämställdhetslagen, teckenspråkslagen och translagen, samarbetet mellan företagssektorn och handikapprörelsen samt den rätt för enskilda att anföra klagomål som tryggas i det fakultativa protokollet till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Människorättscentrets delegation är ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna inom fältet för grundläggande och mänskliga rättigheter, som behandlar vittsyftande och principiellt viktiga frågor kring de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och godkänner årligen Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.

3.1
Ihmisoikeuskasvatus- ja koulutusjaosto

Ihmisoikeuskasvatus- ja -koulutusjaosto perustettiin 12.6.2012 tehtävänään toimia kansallisen ihmisoikeuskasvatusta ja -koulutusta koskevan perusselvityksen ohjausryhmänä ja osallistua selvityksen perusteella tehtävien suositusten valmisteluun. Selvitys julkaistiin 14.2.2014. Jaoston toimintaa päätettiin jatkaa vielä tämän jälkeenkin, ja sen jatkomandaatiksi asetettiin selvityksen ja erityisesti Ihmisoikeuskeskuksen ja valtuuskunnan suositusten sekä kansainvälisten suositusten toimeenpanon edistäminen ja seuranta.

Valtuuskunnan jäsenten lisäksi jaoston jäseniksi valittiin keskeisten ihmisoikeuskasvatuksen alueella toimivien järjestöjen ja akateemisen maailman edustajia. Lisäksi kokouksissa on kuultu vierailevia asiantuntijoita.

Vuoden aikana järjestettiin kolme kokousta. Toiminnan keskeisiä osa-alueita olivat suositusten toimeenpanon edistämisen ja seurannan ohella meneillään olevien koulutusuudistusten seurantaa (erityisesti perus- ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmien perusteet) ja niihin liittyvää vaikuttamistyötä koskeva tietojenvaihto ja koordinaation edistäminen, YK:n ihmisoikeuskasvatusta koskevan maailmanohjelman (World Programme on Human Rights Education) kolmannen vaiheen valmistelun seuranta sekä muu aihealuetta koskeva tietojenvaihto.

3.2
Perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto

Perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto perustettiin vuodelle 2014 ihmisoikeusvaltuuskunnan päätöksellä 9.12.2013. Seurantajaosto kokoontui vuoden aikana viisi kertaa.

Jaostossa on keskustelu Suomea koskevista raportointimenettelyistä kansainvälisten ihmisoikeuksien seurantajärjestelmille sekä

3.1
Sektionen för människorättsfostran och -utbildning

Sektionen för människorättsforstran och -utbildning grundades 12.6.2012 för att fungera som styrgrupp för den nationella grundläggande utredningen om människorättsfostran och utbildning och delta i beredningen av de rekommendationer som rapporten planerades utmynna i. Utredningen publicerades 14.2.2014. Efter det bestämde man att sektionens verksamhet skulle fortsätta och dess fortsatta mandat blev att främja och följa upp genomförandet av rapportens och i synnerhet Människorättscentrets och delegationens rekommendationer samt internationella rekommendationer.

Till sektionens medlemmar valdes, utöver delegationsmedlemmarna, företrädare för viktiga organisationer på området för människorättsfostran och för den akademiska världen. Dessutom har gästande sakkunniga bjudits in för att tala vid mötena.

Under året hölls tre möten. Viktiga delområden i arbetet vid sidan av att främja och följa upp implementeringen av rekommendationerna var informationsutbyte och samordning i fråga om uppföljningen av de pågående utbildningsreformerna (i synnerhet läroplansgrunderna för grundskolan och gymnasiet) och påverkansarbetet på området, att följa upp beredningen av den tredje fasen i FN:s världsprogram för människorättsfostran (World Programme on Human Rights Education) samt annat informationsutbyte på området.

3.2
Uppföljningssektionen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Uppföljningssektionen för tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna grundades för 2014 med människorättsdelega-

kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman että valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon pohjalta. Tarkoituksena on jatkaa ja kehittää valtuuskunnan työtä perus- ja ihmisoikeuksien seuraamiseksi.

Vuoden 2014 aikana jaostossa esillä olivat muun muassa Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitean Suomea koskevat päätelmät, YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean (CEDAW) Suomea koskevat päätelmät, YK:n rotusyrjintäsopimukseen (CERD) liittyvä väliraportointi, YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen (TSS) määräaikaisraporttiin liittyvä kuulemistilaisuus sekä YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen valitusmenettelyä koskevan valinnaisen pöytäkirjan hyväksyminen.

Jaostossa käsiteltyihin teemoihin liittyen valtuuskunnan jäseniä on tiedotettu lausuntomahdollisuuksista kansainvälisten sopimusten määräaikaisraportteihin. Valtuuskunnan työn valmistelun lisäksi jaostossa käydyt keskustelut ovat hyödyttäneet Ihmisoikeuskeskuksen kansainvälisille elimille antamien lausuntojen valmistelua.

Jaoston aloitteesta valtuuskunta hyväksyi toimikaudella kannanoton hallitusohjelmaan. Jaosto teki myös kyselyn valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkostolle koskien perus- ja ihmisoikeusasioihin liittyvää tiedonkulkua ministeriöissä.

tionens beslut 9.12.2013. Sektionen sammanträdde fem gånger under året.

Sektionen har diskuterat Finlands rapporteringsförfaranden till de internationella systemen för människorättsövervakning utgående från både den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter och statsrådets människorättsredogörelse. Avsikten är att fortsätta och utveckla delegationens arbete för att följa upp verkställandet av de mänskliga och grundläggande rättigheterna.

Under 2015 tog sektionen upp bland annat de slutsatser som gäller Finland av Europarådets kommitté för sociala rättigheter, slutsatser som gäller Finland av FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor (CEDAW), den periodiska rapporteringen i fråga om FN:s konvention mot rasdiskriminering (CERD), hörandet i samband med periodrapporten i fråga om FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK) samt godkännandet av det till FN:s barnkonvention hörande fakultativa protokollet om enskild klagorätt.

I anslutning till de teman som behandlats i sektionen har delegationens medlemmar informerats om möjligheterna att lämna utlåtanden om periodrapporterna om de internationella konventionerna. Diskussionerna i sektionen har varit till nytta i förberedelserna av arbetet men också i beredningen av Människorättscentrets utlåtanden till internationella organ.

På initiativ av sektionen godkände delegationen ett ställningstagande till regeringsprogrammet. Sektionen gjorde också en förfrågan till statsrådets nätverk av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

VIEREISELLÄ SIVULLA / PÅ NÄSTA SIDA: Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäseniä ja Ihmisoikeuskeskuksen henkilöstöä kokoustauolla. Alhaalta oikealta vasemmalle / Medlemmar av människorättsdelegationen och personal på Människorättscentret tar en paus från mötet. Nerifrån uppåt och från höger till vänster: Kalle Könkkölä, Kristiina Vainio (IOK), Mirella Huttunen, Elina Hakala (IOK), Inka Hetemäki, Kristiina Kouros (IOK), Riitta Ollila, Maija Sakslin, Hamed Shafae, Aija Salo, Pirkko Nuolijärvi, Elina Pirjatanniemi, Markku Jokinen, Pirkko Mäkinen, Liisa Murto, Esa Ylikoski, Petri Merenlahti, Jouni Mykkänen, Reetta Toivanen, Göran Johansson ja Kimmo Hakonen.

3.3
Vammaisjaoston perustamista valmisteleva työryhmä

Vammaisjaoston perustamista valmisteleva työryhmä perustettiin ihmisoikeusvaltuuskunnan päätöksellä 9.12.2013 ajalle 1.1.2014–30.6.2014. Määräaikaa pidennettiin siihen asti kunnes varsinainen jaosto perustetaan.

Vammaistyöryhmän työ keskittyi YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen ratifioinnin myötä kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle esitettyyn sopimuksen 33.2 artiklan mukaiseen seurantatehtävään.

Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen 33. artiklan (kohdat 2 ja 3) mukaan:

Kukin sopimuspuoli oikeus- ja hallintojärjestelmänsä mukaisesti ylläpitää tai vahvistaa kyseisessä sopimuspuolessa rakennetta, johon kuuluu tarpeen mukaan yksi tai useampi riippumaton järjestelmä ja jonka avulla edistetään, suojellaan ja seurataan tämän yleissopimuksen täytäntöönpanoa, tai nimeää tai perustaa tällaisen rakenteen. Nimetessään tai perustaessaan tällaisen järjestelmän sopimuspuolet ottavat huomioon periaatteet, jotka koskevat ihmisoikeuksia suojelevien ja edistävien kansallisten instituutioiden asemaa ja toimintaa.

Kansalaisyhteiskunta, erityisesti vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt, on osallistettava ja heidän on osallistuttava valvontaprosessiin täysimääräisesti.

Työryhmä kokoontui vuoden aikana seitsemän kertaa keskustelemaan siitä, miten artiklan 3. kohdan mukainen vammaisten henkilöiden ja heitä edustavien järjestöjen osallistaminen ja osallistuminen voidaan toteuttaa ihmisoikeusvaltuuskunnan kautta. Keskustelujen perusteella luonnosteltiin ihmisoikeusvaltuuskunnan valmisteilla olevaan työjärjestykseen vammaisjaostoa koskevaa osuutta.

om informationsgången i ministerierna när det gäller grund- och människorättsärenden.

3.3
Arbetsgruppen för förberedelse av sektionen för funktionshinderfrågor

Arbetsgruppen för förberedelse av inrättandet av en sektion för funktionshinderfrågor grundades med människorättsdelegationens beslut 9.12.2013 för tiden 1.1.2014–30.6.2014. Tiden förlängdes tills den egentliga sektionen grundas.

Arbetsgruppens arbete koncentrerade sig på den uppföljningsuppgift i konventionens artikel 33.2 som anvisats den nationella människorättsinstitutionen i och med ratificeringen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

I enlighet med artikel 3 (punkterna 2 och 3) i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Konventionsstaterna ska, i enlighet med sitt rättssystem och sitt förvaltningssystem, bibehålla, förstärka, utse eller inom konventionsstaten upprätta en mekanism, inklusive en eller flera oberoende mekanismer enligt

vad som befinns ändamålsenligt för att främja, skydda och övervaka verkställandet av denna konvention. Vid utseendet eller upprättandet av

mekanismen ska konventionsstaterna beakta de principer som hänför sig till statusen och funktionen hos de nationella institutionerna för skydd och främjande av de mänskliga rättigheterna.

Det civila samhället, särskilt personer med funktionsnedsättning och de organisationer som representerar dem, ska involveras i och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet.

Arbetsgruppen samlades sju gånger under året för att diskutera hur artikelns krav att personer med funktionsnedsättning och de organisationer, som representerar dem, ska involveras och fullt ut medverka i övervakningsförfarandet kan uppfyllas via människorättsdelegationen. Med diskussionen som underlag skissade man upp ett avsnitt för sektionen för funktionshinderfrågor i människorättsdelegationens arbetsordning som är under beredning.

IHMISOIKEUSKESKUKSEN TOIMINTA VUONNA 2014
MÄNNISKORÄTTSCENTRETS VERKSAMHET 2014

II

Teema: Ihmisoikeustoiminta-ohjelmat – kokemuksia meiltä ja muualta

Tema: Handlingsplaner för mänskliga rättigheter – erfarenheter från Finland och världen

"The World Conference on Human Rights recommends that each State consider the desirability of drawing up a national action plan identifying steps whereby that State would improve the promotion and protection of human rights."

Vienna Declaration and Programme of Action, Part II, paragraph 71

1 Suomen ensimmäinen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma

Finlands första nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter

Valtioneuvosto hyväksyi Suomen ensimmäisen kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman vuosille 2012–2013 maaliskuussa 2012. Toimintaohjelman laati oikeusministeriön asettama työryhmä, jossa oli mukana edustaja kaikista ministeriöistä sekä oikeuskanslerinvirastosta ja eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta.

Toimintaohjelmaa varten perustettiin perus- ja ihmisoikeustoimijoiden paneeli, joka koostui kansalaisjärjestöjen, erityisvaltuutettujen ja muiden keskeisten ihmisoikeustoimijoiden edustajista. Paneelin tehtävänä oli käydä vuoropuhelua toimintaohjelmaa valmistelleen työryhmän kanssa ohjelman sisällöstä ja seurannasta. Lisäksi sen tehtävänä oli yhdessä valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkoston kanssa seurata toimintaohjelman toimeenpanoa. Ihmisoikeuskeskus osallistui seurantavaiheessa ihmisoikeustoimijoiden paneelin työhön sekä sen laatimaan loppulausuntoon ohjelman täytäntöönpanosta.

Suomen kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma jakautuu kahteen osaan: Yleisessä osassa kerrotaan muun muassa toimintaohjelman tavoitteista, toimeenpanosta ja

Statsrådet godkände Finlands första nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter för åren 2012–2013 i mars 2012. Den utarbetades av en arbetsgrupp tillsatt av justitieministeriet med en representant från varje ministerium samt från justitiekanslerns kansli och riksdagens justitieombudsmans kansli.

För handlingsplanen bildades en panel bestående av företrädare för frivilligorganisationer, de särskilda ombudsmännen och andra centrala människorättsaktörer. Panelens uppgift var att föra en dialog med arbetsgruppen om planens innehåll och uppföljning. Dessutom skulle den tillsammans med statsrådets nätverk av kontaktpersoner för de grundläggande och mänskliga rättigheterna följa upp verkställandet av handlingsplanen. I uppföljningsskedet deltog Människorättscentret i arbetet i människorättsaktörernas panel samt i dess slutgiltiga utlåtande om verkställandet av planen.

Finlands nationella handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter består av två delar: Den allmänna delen handlar bland annat om planens syften, genomförande och uppföljning. I den andra delen redovisas utvecklingsbehov som är centrala för människorätts-

seurannasta. Toisessa osassa kuvataan Suomen ihmisoikeustilanteen keskeisiä kehitystarpeita ja luetellaan 67 hanketta, jotka aiotaan toteuttaa toimintaohjelmakauden aikana.

Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulun julkisoikeuden tutkijaryhmällä teetetyn ulkopuolisen arvion (2014) mukaan toimintaohjelma on ollut merkittävä askel kansallisen ihmisoikeusarkkitehtuurin kehittämisessä. Merkittäväksi uudeksi hallinnolliseksi innovaatioksi muodostui ihmisoikeuspolitiikan yhteisvalmistelu ihmisoikeusverkoston ja kansalaisyhteiskuntaa edustavan ihmisoikeuspaneelin kesken. Samalla myös valtioneuvoston ihmisoikeustoiminta tuli läpinäkyvämmäksi.

Arviointiraportin mukaan toimintaohjelmassa ei kuitenkaan toteutunut eduskunnan toive kansallisista ihmisoikeuspoliittista painopisteistä. Valmistelutyössä havaittujen ongelmien ja toimintaohjelmaan valittujen hankkeiden kesken ei aina ollut havaittavissa symmetriaa, eikä ihmisoikeusongelmien tunnistamistyötä pystytty resurssipulan vuoksi täysimääräisesti hyödyntämään miniteriöiden sisäisessä valmistelussa. Esimerkiksi tunnistetut puutteet perus- ja ihmisoikeuskasvatuksessa ja perus- ja ihmisoikeuskysymysten tunnistamisen haasteet kuntatasolla eivät päätyneet ohjelmaan, vaan mukaan valitut hankkeet olivat jo käynnissä ministeriöissä.

situationen i Finland och berättas om 67 projekt som ska genomföras under planperioden.

Enligt den utomstående utvärdering som gjordes av en grupp forskare i offentlig rätt vid ledarskapshögskolan vid Tammerfors universitet (2014) har handlingsplanen varit ett viktigt steg i att bygga upp den nationella människorättsarkitekturen. Att människorättspolitiken gjordes upp gemensamt av människorättsnätverket och människorättspanelen, som representerade det civila samhället, visade sig vara en betydande ny administrativ innovation. Samtidigt blev också statsrådets människorättsverksamhet mera transparent.

Enligt utvärdringsrapporten uppfylldes dock inte riksdagens önskemål om nationella människorättspolitiska tyngdpunkter i handlingsplanen. Alltid gick det inte att hitta en symmetri mellan problemen som identifierats i beredningsarbetet och projekten som valts ut till handlingsplanen. På grund av resursbrist kunde inte arbetet med att identifiera människorättsproblem utnyttjas fullt ut i ministeriernas interna beredning.

Till exempel de brister som identifierades i människorättsfostran och -utbildningen och utmaningarna med att på kommunnivå identifiera grund- och människorättsfrågor kom inte med i planen, utan de utvalda projekten var sådana som ministeriet redan hade påbörjat.

Arviossa esitetään keskittymistä tiettyihin tärkeisiin ihmisoikeusteemoihin ja toimintaohjelmahankkeiden kytkemistä jatkossa selvästi määriteltyihin lainsäädäntö- ja resursointiratkaisuihin.

Perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma sekä sen toimeenpano ja seuranta kaipaavat siis edelleen kehittämistä, mutta kaikkiaan ohjelman valmistelua on pidetty positiivisena ja kehittävänä prosessina.

Vuoden 2014 ihmisoikeusselonteossa esitetäänkin, että perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmia tehtäisiin myös tuleville vuosille. Seuraavaa toimintaohjelmaa valmisteltassa on hyvä palauttaa mieliin kokemuksia myös muiden maiden ihmisoikeustoimintaohjelmista sekä niiden taustoista ja laadintaperiaatteista.

I utvärderingen föreslås fokusering på vissa viktiga människorättsteman och att man i fortsättningen kopplar handlingsplanens projekt till tydligt definierade lagstiftnings- och resurslösningar.

Handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter samt genomförandet och uppföljningen av den behöver ännu utvecklas, men i det stora hela har beredningen av programmet setts som en positiv och berikande process.

I människorättsredogörelsen 2014 föreslås därför att handlingsplaner för grundläggande och mänskliga rättigheter ska göras också för kommande år. Under beredningen av nästa handlingsprogram är det bra att också återkalla i minnet erfarenheter av andra länders motsvarande program samt om programmens bakgrund och principerna i beredningen av dem.

2 Ihmisoikeustoimintaohjelmien synty
Tillkomsten av handlingsplanerna för mänskliga rättigheter

Alkusysäys kansallisten ihmisoikeustoimintaohjelmien laatimiselle annettiin Wienin kansainvälisessä ihmisoikeuskonferenssissa vuonna 1993. Ihmisoikeuskonferenssin julistuksessa ja toimintaohjelmassa (Vienna Declaration and Programme of Action 1993) suositeltiin, että jokainen valtio laatisi erityisen kansallinen ihmisoikeustoimintaohjelma (human rights action plan), johon koottaisiin tietyllä aikavälillä toimeenpantavat ihmisoikeushankkeet. Ajatuksena oli, että ohjelma laadittaisiin valtioiden ja kansalaisyhteiskunnan tiiviissä vuoropuhelussa.

Idea kansallisesta ihmisoikeustoimintaohjelmasta perustui käsitykselle, jonka mukaan ihmisoikeuksia edistetään tehokkaimmin, kun kunkin valtion keskeiset ihmisoikeustoimijat sitoutuvat yhdessä asetettuihin konkreettisiin tavoitteisiin. Ulkopuolelta tulevat suositukset voivat vaikuttaa valtion toimintaan, mutta sisältäpäin tulevien toimintalinjausten uskottiin johtavan positiivisempaan kehitykseen. Keskeistä kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman kannalta on myös se, että jokainen maa valmistelee ohjelman vastaamaan juuri kyseisen maan poliittista, kulttuurista, historiallista ja oikeudellista tilannetta. Samanlainen toimintaohjelma ei siis sovellu automaattisesti kaikkiin maihin.

YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto (OHCHR) ja Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu ovat julkaisseet ohjeistuksia ja suosituksia kansallisten ihmisoikeustoimintaohjelmien valmistelun tueksi. Useiden ihmisoikeustoimintaohjelmien ohjenuorana on käytetty erityisesti YK:n vuonna 2002 julkaisemaa *Handbook on National Human Rights Plans of Action* -käsikirjaa.

Startskottet för att börja utarbeta handlingsplaner för mänskliga rättigheter kom vid den internationella människorättskonferensen i Wien 1993. I konferensens deklaration och handlingsprogram (Vienna Declaration and Programme of Action 1993) rekommenderades att varje stat utarbetar en särskild nationell handlingsplan för mänskliga rättigheter (human rights action plan) över de människorättsprojekt som är tänkta att genomföras under en viss tidsperiod. Tanken var att planen görs upp i nära växelverkan mellan staterna och det civila samhället.

Idén om en nationell handlingsplan för mänskliga rättigheter byggde på uppfattningen att arbetet för rättigheterna blir mest effektivt när de centrala människorättsaktörerna i en stat förbinder sig vid konkreta, gemensamt uppställda mål. Rekommendationer utifrån kan påverka en stats verksamhet men riktlinjer som kom inifrån antogs leda till en gynnsammare utveckling. En central aspekt är också att varje land bereder sin handlingsplan för att svara mot den politiska, kulturella, historiska och juridiska situationen i just det landet. Ett likadant handlingsprogram lämpar sig således inte automatiskt för alla länder.

Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter (OHCHR) och Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter har gett ut anvisningar och rekommendationer till stöd för beredningen av de nationella handlingsplanerna för mänskliga rättigheter. Speciellt handboken Handbook on National Human Rights Plans of Action som FN gav ut 2002 har använts som rättesnöre i många handlingsplaner.

TEEMA: IHMISOIKEUSTOIMINTAOHJELMAT
TEMA: HANDLINGSPLANER FOR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Vuonna 2009 Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu julkaisi suositukset ihmisoikeuksien systemaattisesta toimeenpanosta valtiotasolla. Ihmisoikeusvaltuutettu on edistänyt aktiivisesti ihmisoikeustoimintasuunnitelmien laatimista ja toimeenpanoa myös maavierailuillaan ja muussa toiminnassaan. Lisäksi valtuutettu on analysoinut Suomen ja Moldovan kansallisten toimintaohjelmien toimeenpanoa.

Eri ohjeistukset suosittelevat, että ihmisoikeustoimintaohjelman laatiminen pitäisi aina aloittaa valtion ihmisoikeustilanteen kartoituksella (baseline study), johon voivat osallistua niin viranomaiset kuin myös kansalaisyhteiskunta ja muut asianomaiset tahot. Vaikka itse toimintaohjelma voi keskittyä kaikkein hälyttävimpiin ihmisoikeusongelmiin, pitäisi alkukartoituksen olla mahdollisimman laaja ja kattaa kaikki keskeiset ihmisoikeushaasteet, jotta tilanteesta saadaan hyvä kokonaiskuva. Lisäksi toimintaohjelman laatimisen pohjana on hyvä käyttää kaikkia valtion saamia suosituksia kansainvälisiltä ja alueellisilta ihmisoikeussopimusten valvontaelimiltä. Alkukartoituksessa voidaan hyödyntää sekä oikeustieteen että yhteiskuntatieteiden metodologiaa, mikä osaltaan auttaa varmistamaan, ettei alkututkimus kata vain kansalais- ja poliittisia oikeuksia vaan myös taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet.

Eri maista saatujen kokemusten mukaan ajanpuute ja rajalliset resurssit rajoittavat usein kattavan alkututkimuksen tekemistä. Tiukka aikataulu vaikeuttaa usein myös kansalaisyhteiskunnan osallistumista toimintaohjelman laatimiseen.

Toimintaohjelman valmistelun koordinointia varten olisi hyvä perustaa erityinen työryhmä tai mekanismi, vaikkakin valmistelutyö pitää tehdä läheisessä yhteistyössä kaikkien vastuullisten ministeriöiden, virastojen, instituutioiden ja palveluntarjoajien kanssa. Laajalla valmistelulla luodaan jo varhaisessa vaiheessa jaettua omistajuutta, mikä edistää eri tahojen sitoutumista ohjelman toimeenpanoon.

Valtion korkean tason viranomaisten ja poliittisen johdon olisi hyvä ilmaista avoimesti

År 2009 gav Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter ut rekommendationer om ett systematiskt genomförande av mänskliga rättigheter på statsnivå. Kommissionären har också med sina besök i olika länder och i sin övriga verksamhet aktivt främjat utarbetandet och genomförandet av handlingsplaner för mänskliga rättigheter. Kommissionären har dessutom analyserat implementeringen av Finlands och Moldaviens nationella handlingsplaner.

I de olika anvisningarna ges rekommendationen att arbetet med en handlingsplan för mänskliga rättigheter alltid borde inledas med en kartläggning av människorättssituationen (baseline study) i staten i fråga. I det här arbetet kan såväl myndigheter som det civila samhället och andra behöriga parter delta. Även om själva handlingsplanen kan fokusera på de mest alarmerande människorättsproblemen borde den inledande kartläggningen ha ett så brett perspektiv som möjligt och omfatta alla centrala människorättsutmaningar för att ge en god helhetsbild av situationen. Det är också nyttigt att som underlag för arbetet använda alla rekommendationer som staten fått av regionala och internationella tillsynsorgan som övervakar efterlevnaden av människorättskonventionerna. I kartläggningen kan man tillämpa både juridisk och samhällsvetenskaplig metodologi, vilket bidrar till att säkerställa att studien inte omfattar enbart de medborgerliga och politiska rättigheterna utan också de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

Erfarenheter från olika länder visar att arbetet med en omfattande kartläggning ofta begränsas av brist på tid och resurser. Ofta gör en ansträngd tidsplan det också svårare för det civila samhället att delta i att göra upp handlingsplanen.

Det är bra att inrätta en särskild arbetsgrupp eller mekanism för att samordna beredningen av handlingsplanen, samtidigt som arbetet givetvis bör göras i nära samarbete med alla ansvariga ministerier, ämbetsverk, institutioner och tjänsteproducenter. Genom den breda beredningen skapar man redan i ett tidigt

tukensa toimintaohjelmalle, ja myös oppositio olisi tärkeää kytkeä mukaan prosessiin, jotta toimintaohjelmalle varmistetaan mahdollisimman laaja tuki. Prosessin politisoitumisen välttämiseksi toimintaohjelman kautta ei suositella ajoitettavaksi yhteen hallituskauden kanssa.

Kansallisten ihmisoikeustoimintaohjelmien kausien pituudet vaihtelevat melko paljon: nykyiset ohjelmat on laadittu kahdesta seitsemälle vuodelle. Ensimmäinen toimintaohjelma voidaan hyvin tehdä muutamaksi vuodeksi, jotta ohjelman avulla voidaan melko nopeasti testata valittua metodologiaa, mutta seuraavien ohjelmien aikaväliä olisi hyvä pidentää. Lisäksi olisi hyödyllistä asettaa hankkeille lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin tavoitteita, jotta tuloksia voidaan tarkastella toimintakauden eri vaiheissa.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu on painottanut, että toimintaohjelmaan pitäisi valita toimia, jotka on räätälöity varta vasten alkututkimuksessa havaittujen ihmisoikeusongelmien poistamiseksi. Mukana ei pitäisi olla toimia tai hankkeita, jotka on suunniteltu tehtäviksi joka tapauksessa tai jotka ovat jo käynnissä. Nämä suositukset ovat osoittautuneet käytännössä varsin haasteellisiksi, sillä usein toimintaohjelmaan valikoituu hankkeita, jotka on suunniteltu toimintaohjelman valmistelun ulkopuolella.

Ihmisoikeustoimintaohjelman toimeenpanovaihetta varten suositellaan erityisen seurantaryhmän perustamista. Seurantaryhmän kokoonpano on hyvä luoda melko laajaksi, unohtamatta paikallisviranomaisia, joilla on usein viimekätinen vastuu toimeenpanosta. Tärkeä vaihe toimeenpanon lisäksi on ohjelman tavoitteiden toteutumisen seuranta ja arviointi. Edistymistä olisi hyvä tarkastella vuosittain, ja arviointiraportin pitäisi olla julkinen. Kattavan seurannan järjestäminen on kuitenkin ollut eri maiden kokemusten perusteella haastavaa, ja arviointi on yleensä tehty vasta toimintaohjelman kauden päätyttyä.

Riittävä resursointi on muodostunut usein toimintaohjelmien toimeenpanon kompastuskivi, kun tavoitteet ja käytössä olevat resurssit eivät ole kohdanneet. Olisikin erittäin tärkeää varmistaa, että toimintaohjelman hankkeet saavat taakseen tarpeelliset voimavarat, jotta ohjelma on ylipäätänsä uskottava.

skede ett delat ägarskap, vilket främjar de olika parternas engagemang i att genomföra planen.

Det är bra om statens höga myndigheter och politiska ledning öppet uttrycker sitt stöd för handlingsplanen, och det är också viktigt att anknyta oppositionen till processen för att säkerställa ett så brett stöd som möjligt för handlingsplanen. För att undvika att processen politiseras rekommenderas att handlingsplanens tidsperiod inte sammanfaller med en regeringsperiod.

Längden på de nationella handlingsplanerna för mänskliga rättigheter varierar rätt mycket: de nuvarande planerna är uppgjorda för två till sju år. Den första planen kan gott göras för några år, för att man med hjälp av planen ganska fort ska kunna testa den valda metodologin. Men för de följande planerna är det bra att förlänga perioden.

Europarådets människorättskommissionär har understrukit att handlingsplanen borde inkludera sådana åtgärder som har skräddarsytts uttryckligen för att avhjälpa människorättsproblem som ringats in i den inledande kartläggningen. Planen borde inte inbegripa insatser eller projekt som är planerade att genomföras i vilket fall som helst eller som redan har inletts. De här rekommendationerna har visat sig var ytterst krävande i praktiken, för ofta tas i handlingsplanen med sådana projekt, som har planerats utanför beredningen av planen.

Det rekommenderas att en särskild uppföljningsgrupp bildas för genomförandefasen av handlingsplanen. Dess sammansättning ska gärna vara förhållandevis bred, utan att glömma de lokala myndigheterna som ofta har sistahandsansvaret för verkställandet. Ett viktigt skede utöver genomförandet är att följa upp och utvärdera hur målen uppnås. Det är bra att se över framstegen årligen, och utvärderingsrapporten borde vara offentlig. Olika länder har dock erfarenheter av att det är svårt att ordna med en heltäckande uppföljning och vanligen har utvärderingen gjorts först efter att verksamhetsperioden för handlingsplanen har tagit slut.

Resursfördelningen har ofta blivit stötestenen i genomförandet av handlingsplanerna, när målen och de tillgängliga resurserna inte har motsvarat varandra. Därför är det ytterst viktigt att säkerställa att handlingsplanens projekt backas upp med tillräckliga resurser för att planen alls ska vara trovärdig.

3 Erilaisia ihmisoikeustoimintaohjelmia
Olika handlingsplaner för mänskliga rättigheter

Eri valtioiden kansalliset ihmisoikeustoimintaohjelmat poikkeavat toisistaan paikoin hyvinkin paljon. Ohjelmien sisällölliset painotukset vaihtelevat luonnollisesti kunkin maan ihmisoikeustilanteen ja ihmisoikeuksia koskevien erityiskysymysten mukaisesti. Karkeasti arvioiden suurin osa ohjelmista on tehty kieleltään ja muodoltaan selkeästi viranomaisille ja ihmisoikeuksiin syvällisemmin perehtyneille. Poikkeuksiakin on, kuten esimerkiksi Skotlannin vuonna 2013 julkaistu ensimmäinen ihmisoikeustoimintaohjelma, jonka esittelyssä ja muotoilussa on haettu laajempaakin yleisöä puhuttelevaa tyyliä.

Australia ja Ruotsi ovat ihmisoikeustoimintaohjelmien valmistelussa "konkareita", sillä Australiassa on tehty jo kolme toimintaohjelmaa ja Ruotsissa kolmatta laaditaan parhaillaan.

3.1 Australia

AUSTRALIA OLI ENSIMMÄINEN valtio, joka laati kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman. Toimintaohjelma julkistettiin vuonna 1994. Australian toinen toimintaohjelma valmistui kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2004. Nyt voimassa on maan kolmas ihmisoikeustoimintaohjelma, joka hyväksyttiin vuonna 2012.

Ensimmäinen toimintaohjelma oli varsin laaja kooste toimista ja hankkeista, jotka Australia sitoutui toimeenpanemaan. Hankkeet oli jaoteltu oikeusperustaisesti, ja ohjelman rakenne noudatteli YK:n ihmisoikeussopimusjärjestelmää. Ohjelman johdannossa kerrottiin lyhyesti maan ihmisoikeusrakenteista, mutta ei avattu toimintaohjelman valmistelua. Ohjelmaa päivitettiin vuosina 1995, 1996 ja 1997.

Vuoden 2004 toimintaohjelmassa haluttiin lähtökohtaa laajentaa aiempaan ohjelmaan verrattuna, ja sille määriteltiin viisi erityistä painopistettä: demokratian tukeminen, ihmisoikeuskoulutuksen edistäminen, kehitysvammaisten tukeminen, perheiden tukeminen ja ihmisoikeuksien edistäminen kansainvälisesti. Ohjelma jäsenneltiin nyt temaattisesti, ei kansainvälisen sopimusjärjestelmän mukaisesti. Lisäksi sen johdannossa avattiin toimintaohjelman valmisteluprosessia ja painotettiin avoimuutta sekä yhteistyötä yhteiskunnan eri ihmisoikeustoimijoiden kanssa. Uudistuksista huolimatta kansalaisjärjestöt kritisoivat, ettei ohjelmassa onnistuttu esittämään konkreettisia ja selkeitä toimia ihmisoikeuksien edistämiseksi, eikä sen katsottu tuoneen varsinaisesti mitään uutta aiempaan ohjelmaan.

Australian uusin, vuonna 2012 julkaistu ihmisoikeustoimintaohjelma pohjautuu pitkälti valtion vuonna 2011 saamiin suosituksiin YK:n yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa (Universal Periodic Review, UPR). Tällä Australia halusi korostaa kansallisten ihmisoikeustoimintojen ja kansainvälisten velvoitteiden entistä selvempää samansuuntaisuutta. Ihmisoikeustoimintaohjelman hankkeet määriteltiin UPR-suositusten pohjalta. Lisäksi Australiassa tehtiin ensimmäistä kertaa laajempi alkukartoitus maan ihmisoikeustilanteesta, jossa esille nousseet keskeiset ihmisoikeusongelmat huomioitiin toimintaohjelman sisällön valmistelussa. Ohjelman toimeenpanoa on tarkoitus arvioida vuonna 2015, samalla kun Australia on seuraavan kerran UPR-tarkastelussa.

Australiassa toimiva ihmisoikeusjärjestö Human Rights Law Center perusti vuoden 2012 ihmisoikeustoimintaohjelmaa varten internetsivuston (www.humanrightsactionplan.org.au/nhrap/), josta kansalaisjärjestöt pystyivät seuraamaan toimintaohjelman valmistelua ja jonka kautta järjestöt voivat tuoda esille omia ideoitaan ihmisoikeustilanteen parantamiseksi. Ohjelman julkistamisen jälkeen sivustolla

Olika staters nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter kan ställvis avvika mycket från varandra. Betoningarna i planernas innehåll varierar av naturliga skäl beroende på situationen för de mänskliga rättigheterna i respektive land och på vilka särskilda människorättsfrågor som är aktuella. Grovt taget kan man säga att de flesta planerna till språket och formen helt klart är riktade till myndigheter eller läsare som är insatta i mänskliga rättigheter. Men det finns undantag, som till exempel Skottlands första handlingsplan för mänskliga rättigheter utgiven 2013. Den är presenterad och formulerad på ett sätt som tilltalar även en bredare publik.

Australien och Sverige är "veteraner" när det handlar om att utarbeta handlingsplaner för mänskliga rättigheter, för i Australien har man redan gjort tre handlingsplaner och även i Sverige arbetar man som bäst på den tredje.

3.1 Australien

Australien var den första staten som gjorde upp en nationell handlingsplan för mänskliga rättigheter. Planen offentliggjordes 1994. Australiens andra handlingsplan blev klar tio år senare, 2004. Den nuvarande handlingsplanen för mänskliga rättigheter är landets tredje, den godkändes 2012.

Den första handlingsplanen var en förhållandevis omfattande sammanställning av insatser och projekt som Australien åtog sig att genomföra. Projekten var indelade enligt de olika rättigheterna och planens struktur följde systemet för FN:s människorättskonventioner. I planens inledning redogjordes kort för landets människorättsstrukturer men inte om beredningen av handlingsplanen. Planen uppdaterades 1995, 1996 och 1997.

I handlingsplanen 2004 ville man bredda den föregående planens perspektiv genom att slå fast fem särskilda prioriteringar: att stödja demokratin, att främja människorättsutbildningen, att stödja personer med funktionsnedsättning, att stödja familjerna och att främja de mänskliga rättigheterna internationellt. Nu organiserades planen tematiskt, inte enligt det internationella konventionssystemet. I inledningen beskrev man dessutom beredningsprocessen och betonade öppenhet samt samarbete mellan samhällets olika människorättsaktörer. Trots ändringarna riktade frivilligorganisationerna kritik mot att planen inte lyckats lägga fram konkreta och tydliga åtgärder för att främja de mänskliga rättigheterna och den ansågs inte egentligen medföra något nytt jämfört med föregående plan.

Australiens nyaste handlingsplan för mänskliga rättigheter som publicerades 2012 bygger i stor utsträckning på de rekommendationer staten fick 2011 i FN:s universella periodiska granskning (Universal Periodic Review, UPR). På det här sättet ville Australien framhålla en klarare samstämmighet än tidigare mellan de nationella människorättsverksamheterna och de internationella förpliktelserna. Projekten i handlingsplanen definierades utgående från UPR-rekommendationerna. Dessutom verkställdes för första gången en mer omfattande inledande kartläggning av situationen för de mänskliga rättigheterna i Australien och de centrala problem som kom fram beaktades i beredningen av innehållet i handlingsplanen. Genomförandet av planen ska utvärderas 2015, samtidigt som Australien genomgår följande UPR-granskning.

Den i Australien verksamma människorättsorganisationen Human Rights Law Center öppnade en webbplats för handlingsplanen 2012 (www.humanrightsactionplan.org.au/nhrap/),

on seurattu hankkeiden toimeenpanoa. Myös ministeriön antamat hankekohtaiset vastaukset löytyvät kyseiseltä internetsivustolta.

3.2 Ruotsi

RUOTSIN ENSIMMÄINEN kansallinen ihmisoikeustoimintaohjelma tehtiin vuosille 2002–2004. Sitä valmisteli hallituksen asettama poikkihallinnollinen työryhmä, joka aloitti toimintansa vuonna 2000. Valmistelun pohjaksi työryhmä kävi läpi muiden valtioiden ihmisoikeustoimintaohjelmia ja kehitti niiden pohjalta Ruotsin-mallia.

Ensimmäisen kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelman pohjaksi tehtiin kartoitus Ruotsin ihmisoikeustilanteesta ja keskeisistä ihmisoikeusongelmista. Esimerkkinä tutkimustyössä käytettiin erityisesti Norjassa aiemmin tehtyä ihmisoikeustilanteen kartoitusta. Valmistelun tueksi perustettiin myös useita viiteryhmiä (referensgrupper), joista suurimmassa oli edustajia 70:stä eri ihmisoikeusjärjestöstä. Myös kansanedustajille perustettiin oma ryhmänsä.

Toimintaohjelman kolmivuotiskaudelle valittiin tiettyjä ihmisoikeuskysymyksiä, joiden tarkasteluun ohjelma erityisesti keskittyisi. Prioriteetteihin kuuluivat muun muassa syrjinnän vastainen toiminta, vammaisten oikeudet, lapsen oikeudet, ikääntyvien oikeudet, kansallisten vähemmistöjen asema, uskonnonvapaus ja tuomioistuinten toiminta. Lisäksi ohjelmassa käytiin läpi Ruotsin ihmisoikeusrakenteita ja keskeisiä toimijoita.

Toimintaohjelman arviointi julkaistiin vuonna 2005. Thomas Hammarbergin ja Anna Nilssonin raportissa *Bra början, men bara en början* todetaan, että arviointityö jouduttiin tekemään hyvin nopealla aikataululla, mikä ei antanut mahdollisuutta ohjelman tavoitteiden toimeenpanon kattavaan tarkasteluun. Arviointi keskittyykin antamaan suosituksia tulevia toimintaohjelmia varten. Raportti listaa 20 suositusta, jotka kehottavat jatkossa tekemään ohjelmasta

där frivilligorganisationerna kunde följa planberedningen och där de också kunde föra fram egna idéer för att förbättra människorättsläget. Efter lanseringen av planen har man på webbplatsen följt upp genomförandet av projekten. Där finns också ministeriets svar på frågor om de olika projekten.

3.2 Sverige

Sveriges första nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter gjordes för 2002–2004. Regeringen tillsatte en tväradministrativ arbetsgrupp som inledde beredningen 2000. Som underlag för sitt arbete gick arbetsgruppen igenom andra staters handlingsplaner för mänskliga rättigheter och utvecklade en svensk modell utgående från dem.

Som underlag för den första handlingsplanen gjordes en kartläggning av människorättssituationen i Sverige och de centrala problemen på området. Forskningsarbetet gjordes främst enligt modell från en tidigare kartläggning av människorättsläget i Norge. Till stöd för beredningen bildades flera referensgrupper, av vilka den största hade företrädare för 70 människorättsorganisationer. Det bildades också en egen grupp för riksdagsledamöter.

Vissa människorättsfrågor valdes ut som den treåriga handlingsplanen speciellt skulle fokusera på. Till prioriteringarna hörde verksamhet mot diskriminering, rättigheter för personer med funktionsnedsättning, barnets rättigheter, äldres rättigheter, nationella minroiteters ställning, religionsfrihet och domstolarnas verksamhet. Planen innehöll också en genomgång av Sveriges människorättsstrukturer och de centrala aktörerna på området.

Utvärderingen av handlingsplanen publicerades 2005. I Thomas Hammarbergs och Anna Nilssons rapport Bra början, men bara en början sägs att tiden för arbetet var knapp och det därför inte fanns möjlighet att göra en omfattande granskning av verkställandet av planens

TEEMA: IHMISOIKEUSTOIMINTAOHJELMAT
TEMA: HANDLINGSPLANER FOR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

konkreettisemman, määrittelemään hankkeiden vastuutahot selkeästi, asettamaan tavoitteille aikatauluja, ottamaan eduskunnan tiiviimmin mukaan ohjelman valmisteluun ja suunnittelemaan toimeenpanon seurannan tarkemmin. Kaikkiaan toimintaohjelmaa pidettiin kuitenkin tervetulleena, ja arviointiin haastatellut henkilöt pitivät sitä hyödyllisenä välineenä ihmisoikeuksien edistämisessä.

Ruotsin toinen kansallinen ihmisoikeustoimintaohjelma kattoi vuodet 2006–2009. Ohjelman valmisteluun osallistui laajasti toimijoita yhteiskunnan eri alueilta: eduskuntapuolueet, erityisvaltuutetut, viranomaisia, kuntien edustajia, yliopistojen edustajia, työmarkkinajärjestöjä, oikeuslaitoksen edustajia, Ruotsin asianajajaliitto ja kansalaisjärjestöjä. Toimintaohjelma oli hyvin laaja; se sisälsi 135 erilaista hanketta ja sivuja sille kertyi yli 300. Ohjelman ensimmäinen osa koostui varsinaisesta toimintaohjelmasta ja ihmisoikeushankkeista, kun taas toisessa osassa perehdyttiin Ruotsin ihmisoikeustilanteesta tehtyyn kartoitukseen.

Hans Ytterbergin laatima toisen toimintaohjelman arviointiraportti *Samlat, genomtänkt och uthålligt? En utvärdering av regeringens nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter 2006–2009* ilmestyi huhtikuussa 2011. Arviointi perustui laajoihin haastattelukierroksiin erityisesti hallinnon sisällä. Yli 400-sivuinen raportti sisälsi useita suosituksia ja kehittämiskohtia tuleville ihmisoikeustoimintaohjelmille. Yleisesti arvioinnissa kritisoitiin jälleen sitä, ettei toimintaohjelmaan sisällytettyjä hankkeita ollut määritelty tarpeeksi konkreettisesti eikä niiden tavoitteita ollut avattu selkeästi. Toimintaohjelman valmistelun yhteydessä oli tarkoitus kehittää myös indikaattoreita toimeenpanon arviointia varten, mutta indikaattorityö toteutui vain joiltain osin.

Ruotsin hallituksen ylläpitämälle ihmisoikeussivustolle (http://www.manskligarattigheter.se) on koottu tietoa muun muassa ihmisoikeuksista Ruotsissa, maan ihmisoikeusrakenteista ja kansallisista ihmisoikeustoimintaohjelmista.

mål. Därmed koncentrerar sig utvärderingen på att lämna rekommendationer inför kommande handlingsplaner. Rapporten räknar upp 20 rekommendationer om att göra planen mer konkret, tydligt definiera projektens ansvariga instanser, sätta upp tidsfrister för målen, ha en närmare kontakt med riksdagen under planeringsarbetet och bättre planera genomförandet av uppföljningen. På det hela taget ansågs handlingsplanen ändå vara välkommen och de som intervjuades för utvärderingen ansåg att den var ett nyttigt verktyg för att främja de mänskliga rättigheterna.

Sveriges andra nationella handlingsplan för de mänskliga rättigheterna gällde 2006–2009. I beredningen av planen deltog samhällsaktörer på bred front: riksdagspartierna, de särskilda ombudsmännen, myndigheter, kommunrepresentanter, universitetsrepresentanter, arbetsmarknadsorganisationer, förträdare för rättsväsendet, Sveriges advokatsamfund och frivilligorganisationer. Handlingsplanen var diger; den innehöll 135 olika projekt och över 300 sidor. Den första delen bestod av den egentliga handlingsplanen och människorättsprojekten medan den andra delen fördjupade sig i kartläggningen av människorättssituationen i Sverige.

Hans Ytterbergs utvärderingsrapport av den andra handlingsplanen Samlat, genomtänkt och uthålligt? En utvärdering av regeringens nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter 2006–2009 gavs ut i april 2011. Den baserade sig på omfattande intervjuer speciellt inom administrationen. Den över 400-sidiga rapporten innehöll många rekommendationer och förbättringsförslag för kommande handlingsplaner. Planen kritiserades återigen allmänt för att projekten i inte var tillräckligt konkret definierade och att målen för dem inte var tydligt redovisade. I samband med planberedningen var det också meningen att ta fram indikatorer för utvärderingen av genomförandet, men det här gjordes bara till vissa delar.

Svenska regeringens webbplats om mänskliga rättigheter (http://www.manskligarattighe-

3.3
Skotlanti

ISOON-BRITANNIAAN kuuluva Skotlanti julkisti ensimmäisen kansallisen ihmisoikeustoimintaohjelmansa (Scotland's National Action Plan for Human Rights, SNAP) ihmisoikeuspäivänä 10. joulukuuta 2013. Toimintaohjelma on laadittu vuosille 2013–2017.

Toimintaohjelman keskeiseksi ohjenuoraksi on otettu YK:n ihmisoikeusvaltuutetun suositus, jonka mukaan prosessin pitää olla mahdollisimman osallistava ja läpinäkyvä.

Ennen ihmisoikeustoimintaohjelman laatimista Skotlannissa tehtiin ihmisoikeuskomission johdolla yli kolme vuotta taustatyötä ihmisoikeustilanteen kartoittamiseksi. Tarkastelun pohjana käytettiin yhteiskunnallista ja oikeudellista tutkimusta, Ison-Britannian saamia suosituksia kansainvälisiltä valvontaelimiltä ja lisäksi koottiin useita fokusryhmiä eri yhteisöistä. Tuloksia käytiin läpi viiden kuukauden ajan, ja arviointiin osallistui esimerkiksi viranomaisia sekä kansalaisjärjestöjen ja hallituksen edustajia.

Ihmisoikeustilanteen ja keskeisten ongelmien kartoituksen jälkeen aloitti työnsä valmisteluryhmä, jossa oli jäseniä 12 eri organisaatiosta. Ryhmä hahmotteli toimintaohjelman vision, päämäärän, prioriteetit ja tulokset sekä suunnitteli ohjelman toimeenpanon ja seurannan menetelmät. Valmistelua johti neuvoa-antava valtuusto.

Skotlannin kansallinen ihmisoikeustoimintaohjelma on jaettu kolmeen suurempaan osioon: Better Culture, Better Lives ja Better World. Näiden alle on koottu erilaisia prioriteetteja, kuten Better Culture -osaan tavoite lisätä ihmisoikeustietämystä yhteiskunnassa ja ihmisten osallistumista päätöksentekoon. Tavoitteiden saavuttamiseksi luetellaan puolestaan erilaisia toimintoja, jotka eivät ole kuitenkaan kovin tarkkaan määriteltyjä hankkeita.

Toimintaohjelmassa avataan myös sitä, miksi ohjelma on tehty ja mitä sillä yleisellä tasolla tavoitellaan. Tyyli ja rakenne ovat varsin yleistajuisia ja selkeitä, mistä saa vaikutelman, että ohjelmaa ei ole tehty vain ihmisoikeuksiin hyvin perehtyneille. Toimintaohjelman punaisena lankana on ajatus "tehdään yhdessä parempi yhteiskunta".

Toimintaohjelman toimeenpanoa varten perustettiin viisi työryhmää sekä ohjelman toimeenpanon arvioiva seurantaryhmä. Joulukuussa 2014 julkaistu toimintaohjelman ensimmäinen seurantaraportti tarkasteli lähinnä ohjelman toimeenpanon käynnistymiseen liittyviä kysymyksiä ja määritteli tavoitteet vuodelle 2015. Arvioinnissa ei tässä vaiheessa ollut käytössä erityisiä indikaattoreita, vaan valittujen hankkeiden edistymistä kuvattiin raportissa lyhyesti ja yleisellä tasolla. Seurantaryhmän on tarkoitus kehittää indikaattoreita tulevaa seurantaa ja arviointia varten.

Skotlannin toimintaohjelma sekä tiedot sen taustoista, laatimiseen osallistuneista tahoista ja henkilöistä, valintoihin vaikuttaneista taustatutkimuksista sekä ensimmäisen vuoden seurantaraportti löytyvät omana kokonaisuutenaan Skotlannin ihmisoikeuskomission (Scottish Human Rights Commission) internet-sivustolta (scottishhumanrights.com/actionplan).

ter.se) innehåller samlad information om bland annat de mänskliga rättigheterna i Sverige och om nationella handlingsplaner för dem.

3.3
Skottland

Skottland, som hör till Storbritannien, offentliggjorde sin första nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter (Scotland's National Action Plan for Human Rights, SNAP) på människorättsdagen den 10 december 2013. Planen omspänner perioden 2013–2017.

Som det centrala rättesnöret för handlingsplanen togs att processen skulle vara så inkluderande och transparent som möjligt, i enlighet med rekommendation av FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter.

Innan handlingsprogrammet gjordes upp företogs ett över treårigt bakgrundsarbete under ledning av FN:s kommission för mänskliga rättigheter för att kartlägga människorättssituationen i Skottland. Underlaget för arbetet utgjordes av samhällelig och juridisk forskning, internationella övervakningsorgans rekommendationer till Storbritannien och dessutom bildade man flera fokusgrupper från olika samfund. Man gick igenom resultaten i fem månader och i evalueringen deltog till exempel myndigheter samt företrädare för frivilligorganisationer och regeringen.

Efter att människorättsläget och de centrala problemen hade kartlagts inledde en beredningsgrupp med medlemmar från 12 olika organisationer sitt arbete. Gruppen gestaltade handlingsplanens vision, mål, prioriteringar och resultat samt planerade hur planen skulle verkställas och med vilka metoder den skulle följas upp. Beredningen leddes av ett rådgivande fullmäktige.

Skottlands nationella handlingsplan för mänskliga rättigheter är indelad i tre stora helheter: Better Culture, Better Lives och Better World. Under rubrikerna har man samlat olika prioriteringar, målet för till exempel Better Culture-delen är att öka kännedomen om de mänskliga rättigheterna i samhället och människors deltagande i beslutsfattandet. För att målen ska uppnås räknar man upp olika verksamheter, som dock inte är speciellt exakt definierade projekt.

I handlingsplanen förklaras också varför den är gjord och vad man försöker uppnå på allmän nivå. Stilen och upplägget är mycket lättfattliga, vilket ger bilden att skribenterna inte gjort planen bara för dem som är väl insatta i de mänskliga rättigheterna. Planens röda tråd är tanken "låt oss skapa ett bättre samhälle tillsammans".

För planens genomförande inrättades fem arbetsgrupper samt en uppföljningsgrupp för utvärdering av genomförandet. Den första utvärderingsrapporten som gavs ut i december 2014 behandlade närmast frågor kring inledningen av planens genomförande och definierade målen för 2015. I det här skedet användes inga särskilda indikatorer i utvärderingen, utan framstegen i utvalda projekt beskrevs kortfattat och på ett allmänt plan i rapporten. Det är meningen att gruppen ska ta fram indikatorer för nästa uppföljning och utvärdering.

Skottlands handlingsplan samt information om bakgrunden till den, instanser och personer som deltog i beredningen, bakgrundsforskningen som påverkade olika val samt uppföljningsrapporten för det första året finns som en egen helhet på Skottlands människorättskommissions (Scottish Human Rights Commission) webbplats (scottishhumanrights.com/action-plan).

4 Seuraavan perus- ja ihmisoikeustoiminta-ohjelman laatimisesta Suomessa

Om beredningen av nästa handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland

Ihmisoikeuskeskus pitää kansallisen perus- ja ihmisoikeusohjelman laatimista Suomessa tärkeänä. Valmistelussa on syytä huomioida ensimmäisen ohjelman arviointiraportissa esitetyt suositukset ohjelmatyön kehittämiseksi erityisesti priorisoinnin osalta. Valmistelussa tulee ottaa huomioon soveltuvin osin myös YK:n ja Euroopan neuvoston kansallisia ihmisoikeustoimintaohjelmia koskeva ohjaus- ja kehittämistyö.

Toimintaohjelmaan tulisi sisällyttää ainakin perus- ja ihmisoikeuskasvatus ja -koulutus riittävän kattavana kokonaisuutena. Toisaalta toimintaohjelmassa tulisi ottaa huomioon viime aikojen merkittävät uudistukset yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännössä.

Ensimmäisen toimintaohjelman laatimisessa erittäin hyväksi koettua tiivistä yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa voitaisiin laajentaa siten, että yhteistyötä tehtäisiin tiiviisti myös paikallis- ja aluehallintotason, oikeuslaitoksen, asianajajien sekä perus- ja ihmisoikeustutkimusta tekevien tahojen kanssa. Kansalaisyhteiskunnan osalta tulisi pyrkiä siihen, että muutkin kuin itsensä ihmisoikeusjärjestöiksi tunnistavat järjestöt voisivat osallistua työhön tai ainakin tulla kuulluksi. Esimerkiksi laajat sosiaali- ja terveysalan järjestöt olisi syytä saada mukaan laatimaan ohjelmaa.

Perustuslakivaliokunta katsoo, että toimintaohjelman tulee perustua ihmisoikeusselonteon linjauksiin. Näkemykseen on helppo yhtyä. Perus- ja ihmisoikeuspolitiikkaa tulee tehdä pitkäjänteisesti, vaikka toimintaohjelma sidottaisiinkin yhteen hallituskauteen.

Perustuslakivaliokunta on myös korostanut tarvetta valita perus- ja ihmisoikeuspoliittisia painopistealueita, jotta käytettävissä olevilla resursseilla voidaan edistää perus- ja ihmisoikeuspolitiikan niitä osa-alueita, joita pidetään erityisen tärkeinä tai muuten välittömiä toimenpiteitä edellyttävinä. Myös tähän valiokunnan näkemykseen voi hyvin yhtyä, jos ja kun huolehditaan, että kokonaisnäkemys Suomen perus- ja ihmisoikeuspolitiikasta ei katoa. Jos toimintaohjelma tulevaisuudessa kapenee teemoiltaan, korostuu selonteon merkitys kokonaisnäkemyksen välittäjänä.

Suomessa on jo aiempiin perus- ja ihmisoikeuksia linjaaviin asiakirjoihin ja niitä käsittelevien toimielinten toimintaan perustuva melko hyvä käsitys kansallisesta tilanteestamme ja tietyistä toistuvista ja pitkäaikaisista ongelmista. Lisätietoa olisi saatavissa erilaisista tilastoista ja tutkimuksista, vaikka niitä ei olisikaan koottu nimenomaan perus- ja ihmisoikeuksia ajatellen. Kysymys perus- ja ihmisoikeuksien ohjaavasta vaikutuksesta taloudellisten voimavarojen suuntaamiseen on tärkeä ja vaatii lisähuomiota. Taloudellisiin säästöihin tähtääviä päätöksiä valmisteltaessa ja tehtäessä tulee etsiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaavia ratkaisuja ja niiden vaikutuksia tulee arvioida perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Sen lisäksi toimintaohjelman toteutuminen sinällään edellyttää kohdennettuja voimavaroja.

Människorättscentret anser att det är viktigt att det görs upp en nationell handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter i Finland. I beredningen är det skäl att ta hänsyn till de rekommendationer som ingick i utvärderingsrapporten om den första handlingsplanen om att utveckla planeringen, speciellt i fråga om prioriteringar. Även tillämpliga delar av FN:s och Europarådets styr- och utvecklingsarbete i fråga om nationella handlingsplaner för mänskliga rättigheter bör beaktas i beredningen.

Åtminstone fostran och utbildning om grundläggande och mänskliga rättigheter bör inkluderas i handlingsplanen som en tillräckligt omfattande helhet. Planen bör också beakta de färska reformerna av diskriminerings- och jämställdhetslagstiftningen.

Det intensiva samarbete med det civila samhället, som uppfattades som ytterst nyttigt i arbetet med den första handlingsplanen, kunde även utvidgas till lokal- och regionförvaltningsnivån, rättsväsendet, advokater samt aktörer som bedriver grund- och människorättsforskning. Vad gäller det civila samhället borde ambitionen vara att också andra organisationer än de som betecknar sig som människorättsorganisationer skulle kunna medverka i arbetet, eller åtminstone bli hörda. Det vore skäl att få med de stora organisationerna i social- och hälsovårdssektorn i planeringsarbetet.

Grundlagsutskottet anser att handlingsplanen ska bygga på riktlinjerna i människorättsredogörelsen, en synpunkt som det är lätt att hålla med om. Grund- och människorättspolitiken bör bedrivas långsiktigt, även då handlingsplanen binds vid en regeringsperiod.

Grundlagsutskottet har också betonat behovet av att välja ut vissa grund- och människorättspolitiska prioriteringar, för att man med de tillgängliga resurserna ska kunna främja de delområden i människorättspolitiken som ses som speciellt viktiga eller på annat sätt kräver omedelbara åtgärder. Även den här synpunkten kan gott skrivas under, förutsatt att man ser till att helhetssynen om Finlands grund- och människorättspolitik inte försvinner. Om handlingsplanens teman begränsas i framtiden, får redogörelsen en större betydelse i att förmedla helhetssynen.

I Finland finns redan en rätt god uppfattning om vår nationella situation och vissa återkommande och långvariga problem. Den bygger på tidigare dokument med riktlinjer för grund- och människorättigheterna och verksamheten hos de organ som behandlar de här dokumenten. Mera information går att hämta i olika former av statistik och forskning, också då de inte sammanställs uttryckligen med tanke på grundläggande och mänskliga rättigheter.

Frågan om de grundläggande och mänskliga rättigheternas styrande verkan i fördelningen av ekonomiska resurser är viktig och behöver uppmärksammas mer. När man bereder och fattar beslut som syftar till ekonomiska besparingar bör man söka sådana lösningar som tryggar att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses. Konsekvenserna av besluten bör bedömas från ett människorättsperspektiv. Dessutom krävs det riktade resurser för att handlingsplanen i sig ska bli verklighet.

III

Ajankohtaista ihmisoikeuksista
Aktuellt om mänskliga rättigheter

1 Vireillä olevat kansainväliset ihmisoikeussopimushankkeet
Anhängiga internationella projekt för människorättskonventioner

Uusien ihmisoikeussopimusten ja lisäpöytäkirjojen valmistelut kansainvälisissä järjestöissä kestävät usein vuosia. Tässä kappaleessa esitellään Euroopan neuvostossa ja YK:ssa vuoden 2014 aikana käynnissä olleita varsinaisia virallisia valmisteluja sekä muita aloitteita ja neuvotteluja, jotka todennäköisesti tai mahdollisesti johtavat uusien sopimusten ja lisäpöytäkirjojen hyväksymiseen.

Pohjoismainen saamelaissopimus

Suomi, Ruotsi ja Norja neuvottelevat yhdessä kunkin valtion saamelaiskäräjien kanssa pohjoismaisesta saamelaissopimuksesta, jonka tavoitteena on kehittää saamelaisten asemaa alkuperäiskansana sekä vahvistaa ja lujittaa saamelaisten oikeuksia. Vuonna 2011 aloitetut neuvottelut on tarkoitus saattaa päätökseen viiden vuoden kuluessa. Neuvottelujen kehyksenä käytetään yhteispohjoismaisen asiantuntijaryhmän valmistelemaa sopimusluonnosta. Vuonna 2014 järjestettiin vain yksi neuvottelukokous.

Euroopan neuvosto lisäpöytäkirja mielenterveyshäiriöisten henkilöiden ihmisarvosta ja perusoikeuksista koskien tahdonvastaista hoitoa ja sijoittamista.

Euroopan neuvostossa hyväksyttyyn ihmisoikeuksia ja biolääketiedettä koskevaan yleisso-

Beredningen av nya människorättskonventioner och tilläggsprotokoll tar ofta flera år i internationella organisationer. I det här avsnittet presenteras de egentliga officiella beredningar samt andra initiativ och förhandlingar som pågick i Europarådet och FN under 2014 och som sannolikt eller möjligtvis leder till att nya konventioner eller tilläggsprotokoll antas.

Nordiska samekonventionen

Finland, Sverige och Norge förhandlar med sametingen i respektive land om en nordisk samekonvention, som syftar till att utveckla samernas ställning som urfolk samt förstärka och bestyrka samernas rättigheter. Förhandlingarna inleddes 2011 och det är meningen att de ska slutföras inom fem år. Förhandlingsramen är ett konventionsutkast som beretts av en samnordisk expertgrupp. År 2014 ordnades bara ett förhandlingsmöte.

Europarådets tilläggsprotokoll om människovärdet och de grundläggande rättigheterna för personer med psykiska störningar i fråga om ofrivillig vård och placering.

Till den av Europarådet antagna konventionen om mänskliga rättigheter och biomedicin (s.k. Oviedo-konventionen) bereds ett nytt till-

pimukseen (ns. Oviedon sopimus) laaditaan uutta lisäpöytäkirjaa mielenterveyshäiriöisten henkilöiden ihmisarvosta ja perusoikeuksista koskien tahdonvastaista hoitoa ja sijoittamista. Pöytäkirjaluonnoksen laatimisesta päätettiin bioetiikan johtoryhmän kokouksessa kesäkuussa 2011, ja sen valmistelut aloitettiin vuonna 2013. Valmistelua tekee Euroopan neuvoston bioetiikan komitean (DH-BIO) asettama luonnosteluryhmä. Maaliskuussa 2014 ryhmä järjesti laajan kuulemistilaisuuden kansainvälisille kansalaisjärjestöille, jotka työskentelevät lisäpöytäkirjaan liittyvien kysymysten parissa. Suunnitelmissa on myös lisää kuulemisia.

läggsprotokoll om människovärdet och de grundläggande rättigheterna för personer med psykiska störningar i fråga om ofrivillig vård och placering. Beslutet om att ett protokollutkast ska beredas fattades vid bioetiska ledningsgruppens möte i juni 2011 och förberedelserna inleddes 2013. Beredningsarbetet görs av en utkastarbetsgrupp tillsatt att Europarådets kommitté för bioetik (DH-BIO). I mars 2014 ordnade gruppen ett stort hörande för internationella frivilligorganisationer som arbetar med frågor med anknytning till tilläggsprotokollet. Fler höranden planeras.

Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisen elinten laittoman kaupan vastustamisesta

Euroopan neuvoston ministerikomitea hyväksyi yleissopimuksen ihmisen elinten laittoman kaupan vastustamisesta 9.7.2014. Sopimus on lähinnä rikosoikeudellinen, mutta sillä on myös vahva ihmisoikeusulottuvuus. Sopimuksessa määritellään ihmisten elinten laittoman kaupan tunnusmerkistö ja velvoitetaan sopimusvaltioita huolehtimaan tunnusmerkistön mukaisten tekojen kriminalisoinnista kansallisesti.

Sopimus avautuu allekirjoituksille 25.3.2015. Sen voivat allekirjoittaa poikkeuksellisesti myös muut kuin Euroopan neuvoston jäsenvaltiot. Suunnitelmissa on myös laatia sopimukseen lisäpöytäkirja koskien kudosten ja solujen kauppaa.

Sopimuksen allekirjoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta järjestettiin Suomessa vuoden vaihteessa lausuntokierros. Oikeusministeriö pitää sinänsä sopimuksen tavoitteita kannatettavana ja tulevaisuudessa tapahtuvaa allekirjoittamista todennäköisesti perusteltuna. Asiassa odotetaan kuitenkin ensin selkeyttä EU:n aikeista allekirjoittaa kyseinen sopimus.

Europarådets konvention om bekämpande av olaglig handel med mänskliga organ

Europarådets ministerkommitté godkände konventionen om bekämpande av olaglig handel med mänskliga organ 9.7.2014. Konventionen är närmast straffrättslig men har också en stark människorättsdimension. I konventionen definieras rekvisitet för olaglig handel med mänskliga organ. Konventionsstaterna förpliktas att kriminalisera gärningar som uppfyller det här rekvisitet kriminaliseras nationellt.

Konventionen öppnades för underteckning 25.3.2015. Undantagsvis kan den skrivas under också av andra än Europarådets medlemsstater. Ett tilläggsprotokoll om handel med vävnader och celler är också under planering.

Finland ordnade en remissrunda vid årsskiftet om ändamålsenligheten i att underteckna konventionen. Justitieministeriet anser att konventionens syften i sig är värda att understödja och att det sannolikt är motiverat att underteckna den i framtiden. Man vill dock vänta tills EU:s planer i fråga om konventionen klarnar.

AJANKOHTAISTA IHMISOIKEUKSISTA
AKTUELLT OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

YK:n ihmisoikeusneuvoston päätöslauselma monikansallisia yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevan sitovan sopimuksen laatimiseksi

Kesäkuussa 2014 YK:n ihmisoikeusneuvostossa käsiteltiin kahta päätöslauselmaa ihmisoikeuksista ja yritystoiminnasta. Näistä toinen oli Ecuadorin ja Etelä-Afrikan aloite, joka koski kansainvälisen työryhmän asettamista valmistelemaan monikansallisia yrityksiä ja muuta liiketoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevaa kansainvälistä oikeudellisesti sitovaa asiakirjaa (Elaboration of an international legally binding instrument on transnational corporations and other business enterprises with respect to human rights). Päätöslauselma hyväksyttiin 20 maan äänillä.

Samassa istunnossa hyväksyttiin Norjan aloitteesta toinen päätöslauselma samasta aiheesta. Se sai taakseen 22 valtiota, jotka puolestaan eivät kannattaneet em. päätöslauselmaa. Jälkimmäinen päätöslauselma korostaa YK:n ihmisoikeusneuvoston aiemmin yksimielisesti hyväksymien ihmisoikeuksia ja yritystoimintaa koskevien ohjaavien periaatteiden kansallista toimeenpanoa. Päätöslauselmalla myös jatkettiin aiemmin asetetun, ohjaavien periaatteiden toimeenpanoa seuraavan työryhmän toimikautta.

Uuden kansainvälisen sopimuksen neuvottelut eivät tässä tilanteessa pääse käyntiin vahvalta pohjalta. Taustalla on näkemysero ainakin kahdesta asiasta. Ensinnäkin yleissopimuksille tyypillisen laaja-alaisuuden ja yleisyyden vuoksi ei ole helppoa nähdä uuden sopimuksen tarjoavan lisäsuojaa yritystoimintaan liittyvien ihmisoikeusloukkausten uhreille. Monet pitävätkin täsmällisemmän alueellisen tai kansallisen normiston kehittämistä tehokkaampana keinona säädellä yritystoiminnan mahdollisia haittavaikutuksia. Toisaalta aihetta koskevien YK:n ohjaavien periaatteiden hyväksymisestä on kulunut vasta vähän aikaa, ja ne ovat saavuttaneet ennennäkemättömän laajan hyväksynnän kansainvälisten yritysten parissa. Sopimusneuvottelujen pelätään haittaavan tätä kehitystä.

FN:s människorättsråds resolution om utarbetandet av ett bindande instrument om multinationella företag och mänskliga rättigheter

I juni 2014 behandlade FN:s råd för mänskliga rättigheter två resolutioner om mänskliga rättigheter och företagsverksamhet. Den ena var ett initiativ av Ecuador och Sydafrika, och gällde tillsättandet av en internationell arbetsgrupp för beredning av ett internationellt juridiskt bindande instrument om multinationella företag och annan företagsverksamhet och mänskliga rättigheter (Elaboration of an international legally binding instrument on transnational corporations and other business enterprises with respect to human rights). Resolutionen godkändes med 20 länders röster.

Vid samma session godkändes på initiativ av Norge en resolution till med samma tema. Den fick röster av 22 stater, som inte hade röstat för Ecuadors och Sydafrikas initiativ. Den senare resolutionen understryker det nationella verkställandet av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, som FN:s människorättsråd enhälligt godkänt tidigare. Resolutionen förlängde också mandatperioden för den arbetsgrupp som tillsatts tidigare för att följa upp verkställandet av de vägledande principerna.

För tillfället finns det inte en stark grundval för att inleda förhandlingar om ett nytt internationellt fördrag. I bakgrunden ligger divergerande synsätt om åtminstone två saker. För det första är det på grund av konventioners vittsyftande och allmänna karaktär inte lätt att se hur ett nytt fördrag skulle ge offren för företagens människorättskränkningar mera skydd. Många anser att eventuella negativa följder av företagsverksamhet kan regleras mer effektivt genom att utveckla precisare regionala eller nationella normverk. För det andra har det bara gått en kort tid sedan FN:s vägledande principer på området godkändes och de har accepterats på sällsynt bred front bland internationella företag. Förhandlingar om ett fördrag befaras skada den här utvecklingen.

2 Suomea koskevat ihmisoikeusvalitukset kansainvälisille lainkäyttö- ja tutkintaelimille

Människorättsklagomål om Finland till internationella lagskipnings- och undersökningsorgan

Ihmisoikeusvalituksia käsitellään YK:n ja EN:n alaisissa lainkäyttö- ja tutkintaelimissä. Sopimusvaltion tulee tunnustaa lainkäyttö- tai tutkintaelimen toimivalta, jotta sopimusvaltion oikeudenkäyttöpiirissä oleva henkilö, tai joissain tapauksissa ryhmä, voi tehdä valituksen kyseiselle elimelle. Toimivallan tunnustaminen tapahtuu itse ihmisoikeussopimuksen tai sen valitusmenettelyä koskevan lisäpöytäkirjan ratifioinnin kautta. Valitusoikeus on yleensä sidottu kyseisen sopimuksen määräyksiin, ja menettelylle on asetettu tiettyjä vaatimuksia, esimerkiksi kansallisen käsittelyn ensisijaisuus ja valituksen tekemiselle asetettu määräaika.

Suomi on tunnustanut seuraavien yksilövalituksia käsittelevien lainkäyttö- ja tutkintaelinten toimivallan:

- EN:n yhteydessä toimivien Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT)
- Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea (ESOK)
- YK:n ihmisoikeuskomitea
- YK:n kidutuksen vastainen komitea
- YK:n naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea
- YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea

Klagomål om de mänskliga rättigheterna behandlas i lagskipnings- och undersökningsorgan som står under FN och Europarådet. Konventionsstaten måste erkänna organets behörighet för att en person eller i vissa fall en grupp som lyder under konventionsstatens jurisdiktion ska kunna anföra klagomål hos organet i fråga. Erkännandet av behörigheten sker genom ratificeringen av själva människorättskonventionen eller av dess tilläggsprotokoll om klagorätten. Klagorätten är i allmänhet bunden till den ifrågavarande konventionens bestämmelser och förfarandet är förknippat med vissa förutsättningar, till exempel att den nationella behandlingen kommer i första hand och att det finns en tidsfrist för anförandet av klagomål.

Finland har erkänt behörigheten hos följande lagskipnings- och undersökningsorgan som behandlar enskilda klagomål:

- Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) i anslutning till Europarådet
- Europarådets kommitté för sociala rättigheter
- FN:s kommitté för mänskliga rättigheter
- FN:s kommitté mot tortyr
- FN:s kommitté för avskaffande av diskriminering av kvinnor

- YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (toukokuun alusta 2014 lähtien)

Lähivuosina valituksia voidaan Suomen osalta tutkia todennäköisesti myös lapsen oikeuksien komiteassa, vammaisten oikeuksien komiteassa sekä tahdonvastaisia katoamisia käsittelevässä komiteassa, kun kyseiset sopimukset ja lisäpöytäkirjat tulevat Suomen osalta voimaan.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen tehdyt valitukset Suomea vastaan sekä tuomioistuimen Suomelle antamat tuomiot ja päätökset

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tehtävänä on valvoa Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista sopimusvaltioissa. Sopimusvaltio, yksityinen henkilö tai oikeushenkilö voi valittaa tuomioistuimeen, jos katsoo ihmisoikeussopimuksessa turvattujen oikeuksiensa tulleen loukatuksi. Tuomioistuin sijaitsee Strasbourgissa Ranskassa.

Vuonna 2014 Suomea vastaan kirjattiin EIT:ssä kaikkiaan 186 uutta valitusta (edellisenä vuonna 315). Vuodenvaihteen jälkeen vireillä oli 146 asiaa. Suomesta tehtyjen valitusten määrä laski edellisvuosien tasosta.

Vuonna 2014 EIT antoi 12 Suomea koskevaa tuomiota, joista neljä oli langettavia eli oikeudenloukkauksen vahvistavia. Kahdessa tapauksessa oli kyse kiellosta syyttää ja rangaista kahdesti (*ne bis in idem* -kielto), yhdessä yksityiselämän kunnioituksen loukkauksesta ja yhdessä rikosprosessin kohtuuttomasta kestosta. Valitus jätettiin tutkimatta tai poistettiin juttulistalta 272 Suomea koskevassa tapauksessa.

Tuomioiden lisäksi EIT antoi 13 päätöstä. Päätöksistä yksi päätettiin valittajan ja hallituksen päästyä sovintoon; asiassa kyse oli rikosprosessin kestosta. Lisäksi EIT antoi 50 päätöstä väliaikaismääräyshakemuksiin, joista kaksi hyväksyttiin.

Vuoden 2014 loppuun mennessä Suomi on saanut EIT:ltä yhteensä 178 tuomiota ja 102

- FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering
- FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (från början av maj 2014)

Under de närmaste åren kan klagomål mot Finland sannolikt också undersökas i kommittén för barnets rättigheter, kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt kommittén som behandlar påtvingade försvinnanden efter att konventionerna i fråga och deras tilläggsprotokoll har trätt i kraft.

Klagomål till Europadomstolen samt dess domar och avgöranden som rör Finland

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) har som uppgift att övervaka att konventionsstaterna efterlever Europeiska konventionen om skydd för de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna (Europakonventionen). Konventionsstaten, en enskild eller juridisk person kan anföra klagomål hos domstolen om den anser att dess i människorättskonventionen garanterade rättigheter har blivit kränkta. Domstolen har säte i Strasbourg i Frankrike.

År 2014 registrerade Europadomstolen sammanlagt 186 nya klagomål mot Finland (315 föregående år). Efter årsskiftet var 146 ärenden anhängiga. Antalet klagomål mot Finland var mindre än under tidigare år.

År 2014 gav Europadomstolen 12 domar som rörde Finland, av vilka fyra var fällande, domstolen konstaterade således en kränkning. I två fall handlade det om rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma brott (det s.k. ne bis in idem-förbudet), i ett fall om kränkning av respekten för privatlivet och i ett fall om en oskäligt utdragen straffprocess. I 272 fall som gällde Finland stannade domstolen för att låta bli att undersöka fallet eller att stryka det från mållängden.

Utöver domarna avlät Europadomstolen

valitusta on päätetty sovinnon tai hallituksen yksipuolisen julistuksen johdosta. Suomi on saanut jäsenyysaikanaan EIT:ltä langettavia tuomioita huomattavan paljon, yhteensä 133. Viime vuosina langettavien tuomioiden määrä on kuitenkin vähentynyt. Ruotsi, Norja, Tanska ja Islanti ovat saaneet yhteensä 109 langettavaa tuomiota, vaikka ne ovat olleet EIS:n osapuolina merkittävästi Suomea pidemmän ajan. Vuonna 2014 muut Pohjoismaat saivat 15 tuomiota, joista 5 oli langettavaa. Viime vuosina Suomi ei ole enää merkittävästi erottunut loukkaustuomioiden määrissä muista Pohjoismaista.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea

Euroopan neuvoston sosiaalisten oikeuksien komitea vastaanotti kolme uutta kantelua Suomea vastaan vuonna 2014. Kantelut koskivat sosiaaliturvan tasoa ja työsuhteen päättämisen oikeudellisten perusteiden hyväksyttävyyttä EN:n sosiaalisen peruskirjan asettamien velvoitteiden valossa.

Aiemmin Suomea vastaan on tehty viisi kantelua, joista yksi ratkaistiin vuonna 2014 (julkaistiin helmikuussa 2015). Osittain langettava päätös koski sosiaaliturvaa, sosiaaliavustusta ja lääkinnällistä apua.

Päätöksessään komitea totesi, että Suomen sairauspäivärahan, äitiyspäivärahan, kuntoutusrahan, takuueläkkeen ja työttömyysturvan peruspäivärahan minimäärät eivät vastaa tasoltaan sosiaalisen peruskirjan edellyttämää tasoa. Komitea katsoi myös, että työmarkkinatuki ja toimeentulotuen perusosa eivät ole sosiaalisen peruskirjan mukaan riittäviä. Komitea ei pitänyt näytettynä, että työmarkkinatuki yhdessä muiden etuuksien kanssa saavuttaisi riittävän tason. Toimeentulotuen osalta ei myöskään voitu pitää varmana, että kaikki tarpeessa olevat henkilöt saavat riittävästi toimeentulotukea. Suomen kuitenkin katsottiin toteuttaneen ja ylläpitäneen sosiaaliturvaa peruskirjan mukaisesti.

också 13 avgöranden. Ett av dem avslutades efter förlikning mellan den klagande och regeringen; ärendet handlade om längden på en straffprocess. Europadomstolen gav också 50 interimistiska beslut, av vilka två var positiva.

Fram till slutet av 2014 hade Europadomstolen gett Finland sammanlagt 178 domar och 102 klagomål hade avgjorts genom förlikning eller ensidig deklaration av regeringen. Under sitt medlemskap har Finland fått anmärkningsvärt många fällande domar, 133 inalles. Under de senaste åren har antalet dock minskat. Sverige, Norge, Danmark och Island har fått sammalagt 109 fällande domar, trots att de har varit parter i konventionen betydligt längre än Finland. År 2014 fick de andra nordiska länderna 15 domar, av vilka 5 var fällande. På senare år har Finland har inte längre avvikit nämnvärt från de andra nordiska länderna i fråga om antalet domar för kränkningar.

Europarådets kommitté för sociala rättigheter

Europarådets kommitté för sociala rättigheter fick tre nya klagomål mot Finland 2014. De gällde socialskyddets nivå och de juridiska grundernas godtagbarhet vid hävande av ett anställningsförhållande i ljuset av förpliktelserna i Europarådets sociala stadga.

Tidigare hade fem klagomål anförts mot Finland, av vilka ett avgjordes 2014 (offentliggjordes i februari 2015). Det delvis fällande avgörandet gällde socialskydd, socialbidrag och medicinsk hjälp.

Kommittén konstaterade i sitt beslut att miniminivån för sjukdagpenningen, moderskapspenningen, rehabiliteringspenningen, garantipensionen och grunddagpenningen i utkomstskyddet för arbetslösa inte är på den nivå som den sociala stadgan förutsätter. Kommittén ansåg också att arbetsmarknadsstödet och utkomststödets grunddel inte är tillräckliga enligt stadgan. Kommittén ansåg att det inte var påvisat att arbetsmarknadsstödet tillsammans med de andra förmånerna skulle nå upp till en

AJANKOHTAISTA IHMISOIKEUKSISTA
AKTUELLT OM MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

YK:n ihmisoikeuskomitea

YK:n ihmisoikeusoikeuskomitea julkisti huhtikuussa 2014 ratkaisunsa Ivalon paliskunnan Nellimin tokkakunnan porojen teurastusta koskevassa valitusasiassa. Ratkaisussa ei todettu loukkausta.

Valittajien mukaan paliskunnan vuonna 2007 tekemä päätös teurastuksista oli heitä syrjivä, sillä siinä ei otettu huomioon tokkakunnan porolukua vähentävää vasahävikkiä eikä petovahinkoja. Teurastusvaatimuksen toteuttaminen lopettaisi valittajien mukaan tokkakunnan poronhoidon kokonaan ja siten loukkaisi perinteistä laiduntavaa poronhoitoa harjoittavien valittajien oikeutta nauttia alkuperäiskansakulttuuristaan.

Komitea katsoi, etteivät sille esitetyt tiedot olleet riittäviä sen arvioimiseen, oliko paliskunnan porojen vähentämistä koskeva menettely evännyt valittajilta yleissopimuksen takaaman oikeuden yhdenvertaisuuteen ja vähemmistön oikeuden nauttia omasta kulttuuristaan. Komitea kuitenkin muistutti, että sopimusvaltion eri toiminnat voivat yhdessä tarkasteltuina heikentää saamelaisten oikeutta nauttia omasta kulttuuristaan. Komitean kahdeksastatoista jäsenestä neljä jätti yhteisen eriävän mielipiteen.

Kaikkiaan YK:n ihmisoikeuskomiteassa on ollut vireillä 33 Suomea koskevaa valitusta, joista ratkaisuja on annettu 14. Rikkomus on todettu viidessä tapauksessa

YK:n kidutuksen vastainen komitea

YK:n kidutuksen vastaiselle komitealla on tehty kaiken kaikkiaan 12 kantelua. Saatavilla olevien tietojen mukaan vireillä näistä on kuusi tapausta.

tillräcklig nivå. I fråga om utkomststödet kunde man inte heller vara säker på att det var tillräckligt stort för alla som var i behov av det. Finland ansågs ändå ha genomfört och upprätthållit socialskyddet i enlighet med den sociala stadgan.

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter

FN:s kommitté för mänskliga rättigheter gav i april 2014 sitt avgörande i ett klagomål om renslakt i renskötsellaget i Nellim inom Ivalo renbeteslag. Kommittén ansåg att de klagande inte utsatts för kränkning.

De klagande ansåg att de blivit diskriminerade genom renbeteslagets beslut om slakten 2007, för i det beaktades inte den renkalvsförlust och de rovdjursskador som minskade antalet renar i renskötsellaget i Nellim. De klagande ansåg att kravet på slakt helt skulle göra slut på renskötsellagets näring, och därmed kränka rätten att åtnjuta sin urfolkskultur för de klagande som bedriver traditionell rennäring med fritt betande djur.

Kommittén ansåg att den inte fått tillräckliga uppgifter för att kunna bedöma huruvida förfarandet vid minskningen av renbeteslagets renar hade fråntagit de klagande den rätt till likvärdighet och en minoritets rätt att åtnjuta sin egen kultur som garanteras i konventionen. Kommittén påpekade dock att konventionsstatens olika åtgärder, då de granskas som helhet, kan försvaga samernas rätt att åtnjuta sin egen kultur. Fyra av kommitténs 18 medlemmar lämnade en gemensam avvikande åsikt till beslutet.

Sammanlagt 33 klagomål mot Finland har varit anhängiga i FN:s kommitté för mänskliga rättigheter. Av dem har 14 avgjorts och i fem fall har en kränkning konstaterats.

FN:s kommitté mot tortyr

FN:s kommitté mot tortyr har fått sammanlagt 12 klagomål. Enligt de uppgifter som finns att få är sex av dem anhängiga.

3 Euroopan unioni
Europeiska unionen

Euroopan unionin perusoikeuskirja on ollut oikeudellisesti sitova 1.12.2009 lähtien, kun Lissabonin sopimus tuli voimaan. Perusoikeuskirjassa vahvistetaan Euroopan yhteisiin arvoihin ja perustuslakiperinteeseen pohjautuvat perusoikeudet, kuten sananvapaus ja henkilötietojen suoja. Perusoikeuskirja on osoitettu ensisijaisesti EU:n toimielimille. Se täydentää kansallisia järjestelmiä, mutta ei korvaa niitä. Jäsenvaltioiden on noudatettava omaa perustuslakiaan ja siinä säädettyjä perusoikeuksia. Perusoikeuskirja sitoo jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun ne toteuttavat EU:n politiikkaa ja soveltavat EU:n lainsäädäntöä kansallisella tasolla.

Komissio hyväksyi vuonna 2010 strategian perusoikeuskirjan täytäntöönpanon varmistamiseksi. Samassa yhteydessä laadittiin ns. perusoikeuksien tarkistuslista, jonka avulla arvioidaan komission esittämien lainsäädäntöehdotusten vaikutuksia perusoikeuksiin.

EU:n liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen

Neuvottelut EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen saatiin päätökseen huhtikuussa 2013. Euroopan komissio esitti tämän jälkeen asiasta lausuntopyynnön EU:n tuomioistuimelle. Komissio pyysi tuomioistuimelta kantaa siihen, onko sopimusluonnos EU:n liittymiseksi Euroopan ihmisoikeussopimukseen sopusoinnussa unionin perussopimusten kanssa.

EU:n tuomioistuin julkaisi lausuntonsa (CJEU 2/13) sopimukseen liittymisestä aivan vuoden lopussa, 18.12.2014. Yli 40-sivuisessa lausunnossa esitettiin useita ongelmakohtia sopimusluonnoksesta koskien muun muassa unionin oikeuden etusijaperiaatteen väistymistä ja sitä mahdollisuutta, että EU-oikeuden tulkintaoikeus siirtyisi tietyissä tilanteissa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle. Johtopäätöksenään tuomioistuin katsoi, ettei sopimusluonnos ole sopusoinnussa EU:n perustamissopimusten kanssa.

EU:n tuomioistuimen lausunto yllätti täysin monet neuvotteluprosessiin osallistuneet. EU on joka tapauksessa oikeudellisesti sitoutunut liittymään Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Tuomioistuimen päätös ei siten voine merkitä päätepistettä neuvotteluille.

EU:n tuomioistuin vahvisti "oikeuden tulla unohdetuksi"

Euroopan unionin tuomioistuimen mukaan hakukoneen ylläpitäjältä voi vaatia henkilöä koskevien vanhentuneiden hakutulosten poistamista. Tuomiossa (C 131/12) oli kyse siitä, voiko Googlen kaltaisen hakukoneen ylläpitäjältä vaatia henkilöä koskevien vanhentuneiden hakutulosten poistamista. Tapauksen Googlea vastaan nosti espanjalainen Mario Costeja González huomattuaan, ettei hän kykene poistamaan omistamansa talon pakkohuutokauppailmoitusta sanomalehden kotisivuilta.

Tuomion mukaan ihmisellä on henkilötietodirektiivin mukaisesti oikeus vastustaa omien henkilötietojensa käsittelyä. Hakukoneen ylläpitäjän tulee poistaa hakutuloksista linkit toisten julkaisemille nettisivuille (esimerkiksi lehtiartikkeliin), vaikka tiedot olisivat siellä laillisesti, silloin kun henkilötietodirektiivin 12 artiklan ("rekisteröidyllä on oikeus saada tapauskohtaisesti, sellaiset tiedot oikaistuiksi, poistetuiksi tai suojatuiksi, joiden käsittely ei ole tämän direktiivin mukaista, erityisesti tietojen puutteellisen tai virheellisen luonteen vuoksi") ja 14 artiklan edellytykset täyttyvät.

Tuomioistuimen mukaan EU:n perusoikeuskirjan yksityis- ja perhe-elämän suoja sekä henkilötietojen suoja syrjäyttävät tapauksessa

Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna har varit juridiskt bindande sedan 1.12.2009 då Lissabonfördraget trädde i kraft. I stadgan fastställs de grundläggande rättigheterna, som bygger på Europas gemensamma värden och grundlagstradition, såsom yttrandefrihet och skyddet av personuppgifter. Stadgan riktar sig främst till EU:s organ. Den kompletterar, men ersätter inte de nationella systemen. Medlemsstaterna ska följa sin egen grundlag och de grundläggande rättigheter som stadgas i den. Stadgan om de grundläggande rättigheterna binder medlemsstaterna endast då de verkställer EU:s politik och tillämpar EU:s lagstiftning på nationell nivå.

Kommissionen har också en strategi som godkändes 2010 för att säkerställa att stadgan verkställs. Samtidigt uppgjordes en så kallad checklista för de grundläggande rättigheterna, med hjälp av vilken man granskar alla kommissionens lagförslag för att se till att dessa respekterar de grundläggande rättigheterna.

EU:s anslutning till Europakonventionen

Förhandlingarna om EU:s anslutning till Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) slutfördes i april 2013. Därefter bad EU-kommissionen EU-domstolen att yttra sig i ärendet. Kommissionen ville veta om domstolen anser att utkastet till avtal om EU:s anslutning till Europakonventionen är förenligt med fördragen i EU.

EU-domstolen publicerade sitt yttrande om en anslutning till konventionen (CJEU 2/13) alldeles i slutet av året, 18.12.2014. I det över 40-sidiga yttrandet pekas på flera problempunkter bland annat i fråga om att avtalet skulle frångå principen om EU-rättens företräde och att det skulle finnas en möjlighet att rätten att tolka EU-rätten i vissa situationer skulle föras över på Europadomstolen. Domstolens slutsats var att det planerade avtalet inte är förenligt med fördragen i EU.

EU-domstolens yttrande kom som en överraskning åt många av dem som medverkat i förhandlingsprocessen. EU har hur som helst förbundit sig juridiskt att gå med i Europakonventionen. Därmed torde domstolens beslut inte kunna innebära att man satt punkt för förhandlingarna.

EU-domstolen fastställde "rätten att bli bortglömd"

Europeiska unionens domstol anser att man kan kräva av ett företag som upprätthåller en sökmaskin tar bort föråldrade sökresultat om en person. Domen (C 131/12) handlade om huruvida ett sökmotorföretag av typen Google kan åläggas att avlägsna föråldrade sökresultat som innehåller personliga uppgifter. Det var spanjoren Mario Costeja González som väckte talan mot Google efter att han insett att han från en tidnings webbplats inte kan få bort en annons om en exekutiv auktion på sitt eget hus.

Enligt domen ger personuppgiftsdirektivet en människa rätt att motsätta sig behandlingen av sina egna uppgifter. Sökmotorföretaget ska från sökresultaten ta bort länkarna som publicerats av andra (till exempel en tidningsartikel), även då informationen skulle finns där lagligt, i de fall villkoren i personuppgiftsdirektivets artikel 12 ("att få sådana uppgifter som inte behandlats i enlighet med bestämmelserna i detta direktiv rättade, utplånade eller blockerade, särskilt om dessa är ofullständiga eller felaktiga") och artikel 14 uppfylls.

Domstolen konstaterar att skyddet för privat- och familjelivet samt skyddet av personuppgifter i EU:s stadga om de grundläg-

hakukoneen ylläpitäjän taloudellisen intressin ja suuren yleisön tiedonsaantioikeuden. Poikkeuksena tähän suuren yleisön tiedonsaantioikeus saattaa ohittaa yksilön oikeudet, jos kyse on julkisuuden henkilöstä tai muusta vastaavasta erityisestä syystä.

Komission kanne Suomelle rotusyrjintädirektiivin täytäntöönpanon puutteista

Suomi vastaanotti 26.11.2014 kanteen, jonka Euroopan komissio on nostanut Suomea vastaan EU:n tuomioistuimessa. Kanne koskee rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanoa koskevan direktiivin 2000/43/EY täytäntöönpanoa Suomessa. Kanne perustuu komission 10.7.2014 tekemään päätökseen viedä asia unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Komissio katsoo, että Suomi ei ole täyttänyt kyseisen direktiivin mukaisia velvoitteitaan jättäessään nimeämättä elimen, jolla on toimivalta suorittaa direktiivin 13. artiklassa edellytettyjä tehtäviä työelämän alalla, ja varmistamatta, että nämä tehtävät tosiasiallisesti suoritetaan.

Komissio on antanut Suomelle asiaa koskevan virallisen huomautuksen 24.6.2013 ja perustellun lausunnon 22.11.2013. Nyt nostamallaan kanteella komissio saattoi asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi. Suomen on toimitettava vastineensa unionin tuomioistuimelle 5.3.2015 mennessä.

Yhdenvertaisuuslaki, jolla kyseinen direktiivi on Suomessa pantu täytäntöön, tuli voimaan 1.1.2015.

Euroopan unionin perusoikeusvirasto

Vuoden 2007 maaliskuussa toimintansa aloittaneen viraston tavoitteena on tarjota perusoikeuksia koskevaa apua ja asiantuntemusta yhteisön toimielimille sekä EU:n jäsenvaltioille. Virasto kerää ja levittää tietoa perusoikeuksista yhteisön toimivaltaan kuuluvilla aloilla, osallistuu standardien kehittämiseen, laatii lausuntoja ja tuottaa erilaisia tutkimuksia ja selvityksiä.

Vuonna 2014 perusoikeusvirasto julkaisi tutkimuksia ja selvityksiä, joissa käsiteltiin seuraavia aiheita:

- Tietosuojaan liittyvien oikeussuojakeinojen saatavuus EU:n jäsenvaltioissa
- Naisiin kohdistuva väkivalta: EU:n laajuinen tutkimus
- Paperittomien ja heidän kanssaan tekemisissä olevien henkilöiden kriminalisointi
- Vammaisten henkilöiden oikeus poliittiseen osallistumiseen: ihmisoikeusindikaattorit
- Moniperusteinen syrjintä ja pääsy terveydenhuoltoon
- Transsukupuolisten henkilöiden syrjintä

Roomassa marraskuussa 2014 järjestetyssä EU:n perusoikeusviraston vuosikonferenssissa käsiteltiin unioniin suuntautuvaa siirtolaisuutta. Myös Ihmisoikeuskeskuksen edustaja osallistui kokoukseen.

Perusoikeusviraston hallintoneuvoston puheenjohtajana jatkoi vuonna 2014 eduskunnan apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin.

gande rättigheterna i det aktuella fallet går före sökmotorföretagets ekonomiska intresse och allmänhetens rätt till information. Undantagsvis kan allmänhetens rätt till information gå före individens rättigheter om det handlar om en känd person eller om det finns andra motsvarande särskilda skäl.

Kommissionens talan mot Finland om brister i genomförandet av rasdiskrimineringsdirektivet

26.11.2014 fick Finland en talan som EU-kommissionen väckt mot Finland i EU-domstolen. Talan gäller Finlands genomförande av direktivet om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung 2000/43/EG. Talan baserar sig på kommissionens beslut 10.7.2014 att ta ärendet till unionens domstol.

Kommissionen anser att Finland inte har fullgjort sina skyldigheter i direktivet då man inte tillsatt ett organ med behörighet att utföra de uppgifter på arbetslivets område som nämns i artikel 13 i direktivet, och inte säkerställt att de här uppgifterna de facto utförs.

Kommissionen gav Finland en formell underrättelse i ärendet 24.6.2013 och ett motiverat yttrande 22.11.2013. Med den talan som nu är aktuell tar kommissionen ärendet till behandling i unionens domstol. Tidsfristen för Finlands genmäle till EU-domstolen var 5.3.2015.

Diskrimineringslagen, med vilken direktivet i fråga har satts i kraft i Finland, trädde i kraft 1.1.2015.

Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter

Syftet för byrån, som inledde sin verksamhet i mars 2007, är att ge EU:s institutioner och organ samt medlemsstaterna hjälp och sakkunskap i fråga om grundläggande rättigheter. Byrån samlar in och sprider uppgifter om de grundläggande rättigheterna inom EU:s behörighetsområden, deltar i att utveckla standarder, utarbetar utlåtanden och producerar olika utredningar och rapporter.

År 2014 gav byrån för grundläggande rättigheter ut utredningar och rapporter om följande ämnen:

- Tillgång till rättsmedel vid överträdelser av personuppgiftsskyddet i EU:s medlemsländer
- Våld mot kvinnor: en enkät i hela EU
- Kriminalisering av migranter med irreguljär status och personer som engagerar sig för dem
- Rätt till politiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning: indikatorer för mänskliga rättigheter
- Diskriminering på flera grunder och tillgång till hälsovård
- Diskriminering av transsexuella personer

Vid byråns årskonferens i Rom i november 2014 behandlades invandringen till EU. En representant för Människorättscentret deltog också i mötet.

Riksdagens biträdande justitieombudsman Maija Sakslin fortsatte 2014 som styrelseordförande för byrån för grundläggande rättigheter.

4 Yhdistyneet kansakunnat
Förenta nationerna

YK:n ihmisoikeustoiminta keskittyy Geneveen, jossa sijaitsevat paitsi ihmisoikeusneuvoston ja sopimusvalvontaelinten kokoustilat, myös valtaosa YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistosta (OHCHR). Ihmisoikeusvaltuutetun toimisto tukee myös YK:n nimeämien eritysraportoijien ja kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden työtä sekä johtaa YK:n ihmisoikeuskasvatuksen maailmanohjelmaa.

YK:n sopimusvalvontaelinjärjestelmän uudistaminen eteni vuonna 2014. YK:n yleiskokous hyväksyi huhtikuussa päätöslauselman, jonka mukaan raportointiohjeita uudistetaan, prosesseja yksinkertaistetaan ja komiteoille annetaan lisää rahoitusta sekä kokouspäiviä.

Uusi ihmisoikeusvaltuutettu

YK:N UUSI IHMISOIKEUSVALTUUTETTU Zeid Ra'ad al-Hussein aloitti tehtävänsä 1.9.2014 Navi (Navanethem) Pillayn jatkokauden päätyttyä. Jordanialainen filosofian tohtori al-Hussein on kokenut diplomaatti, ja hän on toiminut aiemmin muun muassa Jordanian YK-lähettiläänä. Hänen työnsä kansainvälisen rikostuomioistuimen puolesta ja seksuaalisen hyväksikäytön kitkemiseksi YK:n rauhanturvajoukkojen keskuudesta ovat saaneet erityistä kiitosta. YK nimitti ihmisoikeusvaltuutetun nyt seitsemännen kerran. Al-Hussein on ensimmäinen aasialainen, muslimi ja arabi, joka on valittu tehtävään.

FN:s arbete för de mänskliga rättigheterna är koncentrerat till Genève - där finns både människorättsrådets och konventionstillsynsorganens möteslokaler och även merparten av byrån för FN:s högkommissionär för mänskliga rättigheter (OHCHR). Högkommissionärens byrå stöder också de av FN utsedda specialrapportörernas och de nationella människorättsinstitutionernas arbete samt leder FN:s världsprogram för människorättsfostran.

Reformen av FN:s system för övervakningen av konventionernas efterlevnad framskred 2014. I april godkände FN:s generalförsamling en resolution enligt vilken rapporterteringsdirektiven ska förnyas, processerna ska förenklas och kommittéerna ska få mera finansiering och mötesdagar.

Ny högkommissarie för mänskliga rättigheter

FN:s nya högkommissarie för mänskliga rättigheter Zeid Ra'ad al-Hussein tillträdde 1.9.2014 efter att Navi (Navanethem) Pillays förlängda mandat avslutats. Den jordanska filosofie doktorn al-Hussein är en erfaren diplomat och har tidigare varit bland annat Jordaniens FN-ambassdör. Han har fått erkänsla i synnerhet för sitt arbete för Internationella brottmålsdomstolen och för att motarbeta sexuellt utnyttjande bland FN:s fredsbevarande styrkor. Det här var sjunde gången FN utnämnde en högkommissarie för mänskliga rättigheter. Al-Hussein är den försa asiaten, muslimen och araben på posten.

Ihmisoikeusneuvosto

YK:n ihmisoikeusneuvosto (vuoteen 2006 asti ihmisoikeustoimikunta) koostuu 47 YK:n jäsenvaltion edustajasta, jotka valitaan alueellisista ryhmistä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Ihmisoikeusneuvosto kokoontuu vuosittain yhteensä vähintään 10 viikkoa kestäviin istuntoihin maalis-, kesä- ja syyskuussa.

Vuonna 2014 neuvoston asialistalla erityistä huomiota vaatineita ihmisoikeustilanteita olivat mm. Syyrian, Sri Lankan, Keski-Afrikan tasavallan, Valko-Venäjän ja miehitettyjen palestiinalaisalueiden tilanteet. Temaattisista kysymyksistä voidaan mainita muun muassa lapsiin kohdistuva väkivalta ja lasten pääsy oikeuksiin, oikeus ruokaan ja riittävään asuntoon, romaneiden syrjintä sekä ympäristöön ja ilmastonmuutokseen liittyvät ihmisoikeuskysymykset. Ihmisoikeusneuvoston vuosiraportti 2014 on luettavissa YK:n kotisivuilla.

Vuodesta 2012 lähtien ihmisoikeusneuvostossa on ollut käynnissä toinen maakierros nk. määräaikaistarkasteluprosessissa (UPR). Suomi on ollut kummallakin kierroksella ensimmäisten tarkasteltavien maiden joukossa.

Yleiskommentit

Vuonna 2014 sopimusvalvontakomiteat hyväksyivät kaksi yleiskommenttia. YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen valvontakomitea, nk. ihmisoikeuskomitea, hyväksyi yleiskommentin nro 35, joka koskee rikoksesta epäiltyjen, pidätettyjen ja vangittujen oikeutta vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Yleiskommentti täsmentää artiklan merkitystä pidätettyjen tai vangittujen oikeuksien toteutumiseksi. Ihmisoikeuskomitean puheenjohtajan mukaan kyseessä on komitean toistaiseksi tärkein yleiskommentti.

Yhdistetty lapsen oikeuksien komitean 18. ja naisten syrjinnän poistamista käsittelevän komitean 31. yleiskommentti puolestaan käsittelee haitallisia perinteitä, kuten tyttöjen silpomista,

Människorättsrådet

FN:s råd för mänskliga rättigheter (fram till 2006 FN:s kommission för mänskliga rättigheter) består av representanter för FN:s 47 medlemsstater, som väljs från regionala grupper för tre år i sänder. Människorättsrådet samlas årligen till sessioner på sammanlagt 10 veckor i mars, juni och september.

Bland de människorättssituationer som krävde särskild uppmärksamhet på rådets agendalista 2014 fanns läget i Syrien, Sri Lanka, Centralafrikanska republiken, Vitryssland och i de ockuperade palestinska territorierna. Tematiska frågor som togs upp var till exempel våld mot barn och barns tillgång till sina rättigheter, rätten till mat och tillräckligt boende, diskriminering av romer samt människorättsfrågor i anknytning till miljön och klimatförändringen. Människorättsrådets årsrapport 2014 finns att tillgänglig på FN:s webbplats.

Sedan 2012 har människorättsrådet varit sysselsatt med den andra landomgången i processen för den så kallade periodiska granskningen (UPR). Finland har varit bland de första länderna att granskas i båda omgångarna.

Allmänna kommentarer

År 2014 godkände konventionernas övervakningskommittéer två allmänna kommentarer. Kommittén för övervakningen av FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, det så kallade människorättskommittén, godkändes den allmänna kommentaren nummer 35, som rör rätten till frihet och personlig trygghet för personer som är misstänkta, anhållna eller häktade för brott. Kommentaren preciserar artikelns betydelse för att tillgodose anhållnas eller häktades rättigheter. Enligt människorättsrådets ordförande är det här kommitténs hittills näst viktigaste allmänna kommentar.

Barnrättskommitténs och kvinnodiskrimineringskommitténs förenade allmänna kommentar nummer 31 behandlar i sin tur skadliga

pakkoavioliittoja, moniavioisuutta, kunniaväkivaltaa ja myötäjäisiin liittyvää väkivaltaa.

Lisäksi vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea valmisteli yleiskommentteja koskien yhdenvertaisuutta lain edessä ja esteettömyyttä.

Alkuperäiskansojen maailmankonferenssi

Ensimmäinen alkuperäiskansojen maailmankonferenssi järjestettiin 22.–23.9.2014 New Yorkissa. Tapaamisessa kartoitettiin parhaita käytäntöjä alkuperäiskansojen oikeuksien toteutumiseksi ja YK:n alkuperäiskansajulistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Konferenssin loppuasiakirjaan saatiin monien mielestä yllättävänkin vahvoja lausumia alkuperäiskansojen oikeuksien ja niitä turvaavien kansainvälisten mekanismien vahvistamiseksi.

traditioner såsom könsstympning av flickor, tvångsäktenskap, månggifte samt heders- och hemgiftsrelaterat våld.

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning beredde allmänna kommentarer om likvärdighet inför lagen och om tillgänglighet.

Världskonferens för ursprungsfolk

Den första världskonferensen för ursprungfolk arrangerades i New York 22–23.9.2014. Vid den kartlades bästa förfaranden för att tillgodose ursprungsfolkens rättigheter och för att uppnå målen i FN:s deklaration om urspungsfolken. I konferensens slutdokument ingick i mångas tycke överraskande starka skrivningar för att stärka ursprungsfolkens rättigheter och de internationella mekanismer som ska skydda dem.

5 Euroopan neuvosto
Europarådet

Euroopan neuvoston perustehtävä on ihmisoikeuksien, moniarvoisen demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen turvaaminen ja kehittäminen. EN:n ihmisoikeussopimusjärjestelmä on ainutlaatuinen ihmisoikeuksien suojajärjestelmä maailmassa. Sen peruspilarit ovat Euroopan ihmisoikeussopimus ja Euroopan sosiaalinen peruskirja. Ensimmäistä valvoo Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, jonne yksityiset ihmiset voivat määrättyjen edellytysten täyttyessä valittaa. Jälkimmäistä valvoo sopimusvalvontakomitea, joka työskentelee pääosin valtioiden antamien määräaikaisraporttien pohjalta.

EN:n ihmisoikeusvaltuutettu puolestaan on ihmisoikeuksia edistävä ei-oikeudellinen elin. Päätösvaltaa Euroopan neuvostossa käyttää jäsenmaiden ulkoministereistä koostuva ministerikomitea. Jäsenmaiden parlamentit ovat edustettuina neuvoa-antavassa ja aloitteita tekevässä parlamentaarisessa yleiskokouksessa. Suomi liittyi Euroopan neuvostoon viimeisenä Länsi-Euroopan maana vuonna 1989.

Pääsihteerin suuri huoli Euroopan tilasta

EN:n pääsihteeri **Thorbjørn Jagland** julkaisi huhtikuussa 2014 ensimmäisen raporttinsa demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion tilasta EN:n jäsenmaissa. Jaglandin mukaan Euroopassa on käynnissä erittäin vakava kriisi, joka kohdistuu ihmisoikeuksiin, demokratiaan ja oikeusvaltioperiaatteeseen. Korruptio, ihmiskauppa, rasismi ja syrjintä ovat pitkäaikaisia ongelmia, ja työttömyys ja köyhyys ruokkivat ääriajattelua ja konflikteja.

Europarådets grunduppgift är att trygga och utveckla de mänskliga rättigheterna, en pluralistisk demokrati och rättsstatsprincipen. Europarådets konventionssystem är ett världsunikt skyddssystem för de mänskliga rättigheterna. Dess grundpelare är Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och Europarådets sociala stadga. Den förra övervakas av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna, hos vilken privatpersoner under vissa förutsättningar kan anföra klagomål. Den senare övervakas av en kommitté som bevakar efterlevanden av konventionen. Den arbetar i huvudsak med utgångspunkt i de periodiska rapporterna som staterna tillhandahåller.

Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter är i sin tur ett icke-juridiskt organ för att främja de mänskliga rättigheterna. Beslutanderätten i Europarådet innehas av ministerkommittén som består av medlemsländernas utrikesministrar. Medlemsländernas parlament är representerade i den parlamentariska församlingen som är rådgivande och lägger fram initiativ. Finland gick med i Europarådet som sista land i Västeuropa 1989.

Generalsekreterarens stora oro för tillståndet i Europa

Europarådets generalsekreterare **Thorbjørn Jagland** gav i april 2014 ut sin första rapport om demokratins, de mänskliga rättigheternas och rättsstatens tillstånd i Europarådets medlemsländer. Enligt Jagland pågår det en ytterst allvarlig kris i Europa, som drabbar de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatsprincipen. Korruptionen, människohandeln,

Ministerikomitea ja parlamentaarinen yleiskokous käsittelivät ihmisoikeuksia

Helmikuussa ministerikomitea hyväksyi suosituksen ikääntyneiden henkilöiden oikeuksien edistämisestä. Suositus soveltaa ihmisoikeuslähtöistä ajattelutapaa ikääntyneiden tilanteeseen. Huhtikuussa ministerikomitean hyväksyi julistuksen YK:n ihmisoikeuksia ja yritystoimintaa koskevista periaatteista. Kesäkuussa parlamentaarisen yleiskokouksen (PACE) sosiaali- ja terveysasioiden sekä kestävän kehityksen komitea otti kantaa elinkauppaan ja vahvisti, että ihmiselinten kaupallistamisen täytyy pysyä kiellettynä. Heinäkuussa ministerikomitean varajäsenet ilmaisivat julkilausumassaan huolensa lisääntyvästä elinkaupasta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen uudistaminen

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ruuhkautuminen on aiheuttanut tarpeen uudistaa sen toimintaa.

Jo vuonna 2013 hyväksytyt muutokset valitusten muodollisiin tutkittavaksi ottamisen edellytyksiin astuivat voimaan vuoden 2014 alussa. Lisäpöytäkirjalla nro 14 sovittiin, että määrätyt valitukset käsitellään vastedes yhden tuomarin kokoonpanossa ja valitukset seulotaan heti alkuun tätä tarkoitusta varten perustetulla osastolla. Tuomioistuimessa vireillä olevien valitusten määrä laskikin vuodessa huomattavasti. Vireillä oli vuoden 2014 lopussa 69 900 valitusta, mikä merkitsee 30 % vähennystä vuoden takaisesta miltei 100 000 jutun jonosta.

Vuoden lopussa suurin osa vireillä olevista valituksista kohdistui Ukrainaan (19,5 %), Italiaan (14,4 %), Venäjään (14,3 %) ja Turkkiin (13,6 %). Puolet etusijalle asetetuista jutuista koski Venäjää ja Romaniaa. Tuomioita annettiin viime vuonna eniten Venäjälle (122), Turkille (94), Romanialle (74), Kreikalle (50) ja Unkarille (49). Tuomioistuimen murheena ovat tietyistä maista saapuvat hyvin samankaltaiset tapaukset. Todellinen ratkaisu valitusruuhkiin olisi oikeusturvasta huolehtiminen näiden asioiden osalta jäsenvaltiossa, tarvittaessa kansallista lainsäädäntöä muuttamalla.

Sosiaalisten oikeuksien komitea

EN:n sosiaalisen peruskirjan noudattamista valvova komitea löysi vuonna 2014 252 loukkausta 41 peruskirjan ratifioineessa valtiossa. Komitea käsittelee tapauksia valtioiden määräaikaisraporttien ja järjestökanteluiden pohjalta. Yksityiset henkilöt eivät voi tehdä kantelua komitealle. Komitea hyväksyi myös joukon loppupäätelmiä, joista yhteensä 725 koski työelämän oikeuksia.

Sosiaalisten oikeuksien komitea antoi tammikuussa 2014 loppupäätelmänsä vuoden 2013 raportointikierroksesta. Suomi sai huomautuksia muun muassa sosiaaliturvaan liittyvissä kysymyksissä. Komitea katsoi myös, ettei Suomessa nykyisin ole lainsäädäntöä, joka riittävällä tavalla kieltäisi vanhusten syrjinnän iän perusteella. Komiteassa käsiteltävänä olevat järjestökantelut on esitelty ihmisoikeusvalituksia koskevassa osiossa.

rasismen och diskrimineringen är långvariga problem och arbetslösheten och fattigdomen ger näring åt extrema ideologier och konflikter.

Ministerkommittén och den parlamentariska församlingen behandlade mänskliga rättigheter

I februari godkände ministerkommittén en rekommendation för att främja eldre personers rättigheter. Rekommendationen tillämpar ett rättighetsbaserat tänkande på äldre människors situation. I april godkände ministerkommittén en deklaration om FN:s principer för företag och mänskliga rättigheter. I juni tog den parlamentariska församlingens (PACE) kommitté för social- och hälsovårdsfrågor samt hållbar utveckling ställning till handel med organ och fastställde att kommersialiseringen av mänskliga organ ska förbli förbjuden. I juli uttryckte ministerkommitténs ersättare sin oro om den växande handeln med organ.

Reformen av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

Anhopningen av ärenden i Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har väckt ett behov att reformera dess verksamhet.

De ändringar som redan 2013 godkänts i de formella villkoren för att klagomål ska tas till prövning trädde i kraft i början av 2014. Genom tilläggsprotokoll nummer 14 kom man överens om att vissa klagomål framledes ska behandlas av en sammansättning med en domare och att klagomålen redan i början sovras på en avdelning som grundas för ändamålet. Som en följd av det här minskade antalet anhängiga klagomål avsevärt på ett år. I slutet av 2014 var 69 900 klagomål anhängiga vid domstolen, vilket var 30 procent mindre än den kö på närmare 100 000 ärenden som funnits ett år tidigare.

Vid årets slut riktade sig största delen av de anhängiga klagomålen mot Ukraina (19,5 %), Italien (14,4 %), Ryssland (14,3 %) och Turkiet (13,6 %). Hälften av de fall som hade högsta prioritet gällde Ryssland och Rumänien. De flesta domarna i fjol fälldes mot Ryssland (122), Turkiet (94), Rumänien (74), Grekland (50) och Ungern (49). Det är ett bekymmer att domstolen får ta hand om många mycket likartade fall från vissa länder. Den verkliga lösningen på anhopningen av klagomål skulle vara att sätta rättsskyddet för människorättsfrågor i skick i de här medlemsländerna, vid behov genom att ändra den nationella lagstiftningen.

Kommittén för sociala rättigheter

År 2014 noterade kommittén för sociala rättigheter, som övervakar efterlevnaden av Europarådets sociala stadga, 252 kränkningar i 41 stater som ratificerat stadgan. Kommittén tar fall till behandling utgående från periodiska rapporter och organisationsklagomål. Enskilda personer har inte klagorätt hos kommittén. Den godkände också en rad slutsatser, av vilka 725 handlade om rättigheter i arbetslivet.

Kommittén för sociala rättigheter gav sina slutsatser om rapporteringsomgången för 2013 i januari 2014. Finland fick anmärkningar som gällde bland annat socialskyddet. Kommittén ansåg också att Finland för nuvarande inte har en lagstiftning som i tillräcklig grad förbjuder diskrimineringen av äldre på grund av ålder.

Liitteet
Bilagor

Ihmisoikeuskeskus
Människorättscentret

Toimintasuunnitelma vuodelle 2014
Verksamhetsplan för 2014

1.
Ihmisoikeuskeskus, ihmisoikeusvaltuuskunta ja kansallinen ihmisoikeusinstituutio

1.1
Ihmisoikeuskeskus

Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan tavoitteena on edistää ja turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista kansallisella tasolla. Ihmisoikeuskeskus pyrkii vahvistamaan perus- ja ihmisoikeusmyönteistä ilmapiiriä Suomessa. Keskus myös seuraa ja arvioi, tarvittaessa kriittisesti, julkisen vallan ja muiden toimijoiden toimintaa perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi ja edistämiseksi. Lisäksi keskus toimii yhteistyö- ja tiedonvaihtokanavana alan toimijoille Suomessa ja kansainvälisesti.

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta säädettiin lailla (Laki eduskunnan oikeusasiamiehestä, muutos 20.5.2011/535), joka astui voimaan 1.1.2012. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen ja riippumaton, mutta hallinnollisesti osa eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaa.

1.
Människorättscentret, människorättsdelegationen och den nationella människorättsinstitutionen

1.1
Människorättscentret

Syftet med Människorättscentrets verksamhet är att främja att de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses på det nationella planet. Centret arbetar för att stärka den positiva attityden till de här rättigheterna i vårt land. Centret följer och utvärderar, vid behov kritiskt, också myndigheternas och andra aktörers verksamhet som avser att trygga och främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna. Centret fungerar också som kanal för kontakter och informationsutbyte mellan aktörer på området, såväl i Finland som på det internationella planet.

Människorättscentret inrättades genom en lag (lagen om riksdagens justitieombudsman, ändrad 20.5.2011/535), som trädde i kraft 1.1.2012. Människorättscentret är i funktionellt avseende ett självständigt och oavhängigt organ men administrativt utgör det en del av riksdagens justitieombudsmans kansli.

1.2
Ihmisoikeuskeskuksen tehtävät

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on lain perusteella:

- edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta, koulutusta, kasvatusta ja tutkimusta,
- laatia selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta,
- tehdä aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi,
- osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja
- huolehtia muista vastaavista perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen liittyvistä tehtävistä.

Keskus ei käsittele kanteluja eikä muitakaan yksittäistapauksia, jotka kuuluvat ylimpien laillisuusvalvojien toimivaltaan.

1.3
Ihmisoikeusvaltuuskunta ja sen tehtävät

Ihmisoikeusvaltuuskunta koostuu kansalaisyhteiskunnan, perus- ja ihmisoikeustutkimuksen sekä muiden perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen osallistuvien toimijoiden edustajista. Valtuuskunnassa on vähintään 20 ja enintään 40 jäsentä. Lain mukaan Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana.

Ihmisoikeusvaltuuskunnan tehtäviin kuuluu lain ja sen esitöiden perusteella:

- toimia perus- ja ihmisoikeusalan toimijoiden kansallisena yhteistyöelimenä,
- käsitellä laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä perus- ja ihmisoikeusasioita ja
- hyväksyä vuosittain Ihmisoikeuskeskuksen toimintasuunnitelman ja toimintakertomuksen.

1.2
Människorättscentrets uppgifter

Enligt lagen ska Människorättscentret:

- främja information, fostran, utbildning och forskning i fråga om de grundläggande och mänskliga rättigheterna,
- utarbeta rapporter om hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses,
- ta initiativ och ge utlåtanden för att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna,
- delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande och mänskliga rättigheterna
- sköta andra motsvarande uppgifter som anknyter till att främja och tillgodose de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Centret behandlar inte klagomål och inte heller andra enskilda fall, som hör till behöriga högsta laglighetsövervakare.

1.3
Människorättsdelegationen
och dess uppgifter

Människorättsdelegationen består av representanter för det civila samhället, forskning i grundläggande och mänskliga rättigheter samt andra aktörer som deltar i att främja och trygga de här rättigheterna. Delegationen ska ha minst 20 och högst 40 medlemmar. Enligt lagen verkar Människorättscentrets direktör som ordförande för delegationen.

Enligt lagen och dess förarbeten ska människorättsdelegationen:

- vara ett nationellt samarbetsorgan för aktörerna på fältet för de grundläggande och mänskliga rättigheterna,

1.4
Kansallinen ihmisoikeusinstituutio

Ihmisoikeuskeskuksen perustamisella ja valtuuskunnan asettamisella on pyritty luomaan Suomeen rakenne, joka yhdessä eduskunnan oikeusasiamiehen kanssa täyttää Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleiskokouksen vuonna 1993 hyväksymien nk. Pariisin periaatteiden mukaiset kansallisen ihmisoikeusinstituution vaatimukset. Näitä vaatimuksia ovat muun muassa itsenäinen ja riippumaton asema paitsi muodollisesti, myös taloudellisesti ja hallinnollisesti sekä mahdollisimman laaja tehtävänkuva ihmisoikeuksien edistämiseksi ja turvaamiseksi.

Ihmisoikeuskeskuksen perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen liittyvät tehtävät, oikeusasiamiehen perus- ja ihmisoikeusmandaatti ja ihmisoikeusvaltuuskunnan pluralistisuus muodostavat erinomaiset lähtökohdat kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnalle.

2.
Ihmisoikeuskeskuksen tavoitteet ja toiminta

2.1 Yleistä

Ihmisoikeuskeskuksen lakisääteiset tehtävät ovat laajat, liittyen yleiseen perus- ja ihmisoikeuksien edistämistoimintaan kotimaassa, kuin myös kansainväliseen yhteistyöhön. Ihmisoikeuskeskuksella on hallituksen esityksen mukaan kuitenkin laaja harkintavalta sen suhteen, mihin konkreettisiin perus- ja ihmisoikeusasioihin tai tilanteisiin se kunakin ajankohtana katsoo tarpeelliseksi keskittyä tai kiinnittää esim. hallituksen huomiota. Ihmisoikeuskeskuksen pienistä resursseista (johtaja ja kaksi asiantuntijavirkaa) johtuen priorisointi tehtävien valinnassa on välttämätöntä.

Perus- ja ihmisoikeuksien edistämisen keinoista erityisesti kasvatus- ja koulutus sekä viestintä ovat sellaisia, joita Ihmisoikeuskeskus pyrkii vahvistamaan.

- behandla vittsyftande och principiellt viktiga frågor som gäller de grundläggande och mänskliga rättigheterna och
- årligen godkänna Människorättscentrets verksamhetsplan och verksamhetsberättelse.

1.4 Den nationella människorättsinstitutionen

Syftet med att inrätta ett människorättscenter och tillsätta en människorättsdelegation var att i Finland skapa en struktur som i kombination med riksdagens justitieombudsman uppfyller de krav som ställs på en nationell institution för mänskliga rättigheter enligt de så kallade Parisprinciperna, som antogs av Förenta nationernas (FN) generalförsamling 1993. Till de här kraven hör bland annat att institutionen ska vara självständig och oberoende i såväl formellt som ekonomiskt och administrativt avseende samt ha ett så brett spektrum av uppgifter som möjligt för att främja och trygga de mänskliga rättigheterna.

Människorättscentrets uppgifter för att främja grundläggande och mänskliga rättigheter, justitieombudsmannens grund- och människorättsmandat samt människorättsdelegationens pluralistiska sammansättning bildar utomordentliga utgångspunkter för den nationella människorättsinstitutionens arbete.

2.
Människorättscentrets mål och verksamhet

2.1 Allmänt

Människorättscentret har omfattande lagstadgade uppgifter med anknytning till att såväl allmänt främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna i Finland som att bedriva internationellt samarbete. Enligt regeringens proposition har Människorättscentret dock en vittgående prövningsrätt när det gäller vilka konkreta frågor eller situationer kring de grundläggande och mänskliga rättigheterna centret

Vuoden 2014 painopisteinä tulevat olemaan ihmisoikeuskasvatus ja –koulutus sekä perus- ja ihmisoikeusseurannan kehittäminen. Näihin teemoihin liittyvää tiedotusta ja viestintää lisätään.

2.2
Yhteistyö

Kattava verkostoituminen ja yhteistyön kehittäminen muiden perus- ja ihmisoikeustoimijoiden kanssa on tärkeää Ihmisoikeuskeskuksen toiminnan tehokkuudelle. Ihmisoikeusvaltuuskunta ja eduskunnan oikeusasiamies ovat kansallisen ihmisoikeusinstituution osina pysyviä yhteistyökumppaneita. Valtuuskunnan kokousten lisäksi valtuuskunnan asettamat työvaliokunta sekä jaostot ovat keskeisiä yhteistyöfoorumeita. Sähköinen yhteydenpito ja tiedonvaihto valtuuskunnan ja Ihmisoikeuskeskuksen välillä on jo muodostunut vakiintuneeksi käytännöksi. Ihmisoikeusinstituution yhteinen strategia valmistuu syksyllä 2013. Siinä yhteistyön muotoja on määritelty tarkemmin. Oikeusasiamiehen työjärjestyksessä on jo aiemmin sovittu mahdollisuudesta antaa tehtäviä puolin ja toisin. Yhteisissä tiloissa toimiminen mahdollistaa myös molempia osapuolia hyödyttävää epävirallista yhteistyötä.

Yhteistyötä perus- ja ihmisoikeuksien seurantaa, valvontaa tai edistämistä suorittavien muiden viranomaisten kanssa on tarkoitus tiivistää vuonna 2014. Ihmisoikeuskeskus kutsuu po. viranomaiset koolle keskustelemaan tarkemmin yhteistyön tarpeista ja muodoista.

Valtioneuvoston asettama eri ministeriöiden perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöistä koostuva verkosto on luonteva yhteistyökumppani valtiovallan puolelta. Ihmisoikeuskeskus on osallistunut useisiin verkoston kokouksiin ja välittänyt verkostolle tietoa Ihmisoikeuskeskuksessa vireillä olevista asioista. Tällaista yhteistyötä jatketaan myös tulevaisuudessa.

Ihmisoikeuskeskus pitää säännöllisesti yhteyttä myös eduskunnan ihmisoikeusryhmään, ihmisoikeusjärjestöihin ja ihmisoikeuksia painottaviin yliopistollisiin tutkimusyksiköihin tapaamisten ja yhteisten tilaisuuksien merkeissä.

Edellä mainittujen perus- ja ihmisoikeustoimijoiden lisäksi toimintavuonna 2014 tavataan koulutus- ja kasvatusalan toimijoita ihmisoikeuskoulutuksen ja –kasvatuksen edistämiseksi.

Toimintavuonna 2014 painotetaan lisäksi yhteistyötä koulutus- ja kasvatusalan toimijoiden kanssa ihmisoikeuskoulutukseen ja kasvatukseen liittyen.

2.3
Tiedotus ja viestintä

Ihmisoikeuskeskuksen yhtenä keskeisimpänä lakisääteisenä tehtävänä on edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tiedotusta. Ihmisoikeuskeskuksella ei kuitenkaan ole tiedottamiseen keskittyvää virkaa. Tiedottamiseen käytetään sekä perus- ja ihmisoikeusalan verkostoja että muita viestinnän keinoja.

Hallituksen esityksessä todetaan, että Ihmisoikeuskeskus voisi esimerkiksi luoda ja ylläpitää perus- ja ihmisoikeuksia koskevaa tietopankkia. Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatimisen yhteydessä keskusteltiin tarpeesta perustaa Suomeen perus- ja ihmisoikeusportaali, johon koottaisiin keskeiset ihmisoikeuksiin liittyvät viranomaislausunnot, selonteot, raportit, valvontaelinten loppupäätelmät ja suositukset, tuomioistuinten ja ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisut, eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytäntöä ja kansalaisjärjestöjen lausuntoja. Ihmisoikeuskeskus kehittää verkkosivujaan asteittain portaalin suuntaan.

Myös muun viestinnän kehittäminen on tärkeää. Keskuksen facebook-sivuja tehdään vuoden aikana tunnetuksi ja uusia postauksia tehdään aktiivisesti. Vaikuttavuus edellyttää, että erilaiset kohderyhmät saavat tietoa erilaisin keinoin ja kielellä, jota he ymmärtävät. Myös viestinnän esteettömyys tulee turvata. Ihmisoikeuskeskuksen mahdollisuus vastata näihin vaatimuksiin on kuitenkin rajallinen.

vid en bestämd tidpunkt anser värda att lägga vikt vid eller fästa till exempel regeringens uppmärksamhet vid. På grund av centrets blygsamma resurser (en direktör och två sakkunnigtjänster) är prioriteringar nödvändiga i valet av uppgifter.

Bland olika medel att främja grund- och människorättigheterna är i synnerhet fostran och utbildning samt information de som Människorättscentret försöker stärka.

År 2014 kommer tyngdpunkten att ligga på människorättsfostran och -utbildning samt utveckling av uppföljningen av mänskliga och grundläggande rättigheter. Man kommer att öka informationen och kommunikationen på de här områdena.

2.2
Samarbete

Det är viktigt för Människorättscentrets verksamhet att bilda ett omfattande nätverk och utveckla samarbetet med andra aktörer på området för grundläggande och mänskliga rättigheter. Människorättsdelegationen och riksdagens justitieombudsman ingår som delar i människorättsinstitutionen och är därmed bestående samarbetsparter. Andra centrala samarbetsforum utöver delegationens möten är det arbetsutskott och de sektioner som tillsatts av delegationen. Kontakt och informationsutbyte på elektronisk väg har redan blivit en etablerad praxis mellan delegationen och Människorättscentret. Den nationella människorättsinstitutionens gemensammas strategi blir klar hösten 2013. I den specificeras samarbetsformerna. I justitieombudsmannens arbetsordning finns sedan tidigare en överenskommelse om möjligheten att överlåta uppgifter sinsemellan. Genom att JO och centret arbetar i gemensamma lokaler är det också möjligt att bedriva inofficiellt samarbete som gynnar bägge parter.

Människorättscentret avser att under 2014 intensifiera samarbetet med de andra myndigheterna som följer upp, övervakar eller främjar de mänskliga rättigheterna. Centret sammankallar de här myndigheterna för att närmare diskutera behovet och formerna för samarbete.

Statsrådets nätverk för människorättsaktörer som består av kontaktpersoner vid ministerierna är en naturlig samarbetspart från statsmaktens sida. Människorättscentret har deltagit i flera av nätverkets möten och delgett information om ärenden som varit aktuella i centret. Den här typen av samarbete kommer att fortsätta även i framtiden.

Människorättscentret håller också i form av gemensamma träffar och evenemang regelbundet kontakt med riksdagens människorättsgrupp, olika människorättsorganisationer och universitetens forskningsenheter som fokuserar på mänskliga rättigheter.

Utöver ovan nämnda grund- och människorättsaktörer kommer centrets representanter under verksamhetsåret 2014 att träffa aktörer på utbildnings- och pedagogiksektorn för att främja människorättsutbildning och -fostran.

Under verksamhetsåret 2014 kommer Människorättscentret dessutom att betona samarbetet med aktörer inom utbildning och pedagogik i fråga om människorättsutbildning och -fostran.

2.3 Information och kommunikation

Trots att en av Människorättscentrets viktigaste lagstadgade uppgifter är att främja information om de grundläggande och mänskliga rättigheterna har centret ingen tjänst som skulle koncentrera sig på informationsförmedling. Informationen sköts via nätverken på området för grundläggande och mänskliga rättigheter och genom annan kommunikation. I regeringens proposition konstateras det att Människorättscentret kunde skapa och föra en databank om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. I samband med arbetet med den nationella handlingsplanen för grundläggande och mänskliga rättigheter diskuterades behovet av en finländsk webb-

Ihmisoikeuskeskus parantaa näkyvyyttään nk. suurelle yleisölle tarjoamalla kirjoituksia lehdistölle, lisäämällä tiedotteiden määrää ja tekemällä kotisivujaan ja facebook –sivujaan tunnetummiksi.

Ihmisoikeuskeskus kehittää kotisivujaan asteittain portaalin suuntaan. Työ tehdään vaiheittain vähäisistä resursseista johtuen. Facebook –sivuja tehdään tunnetuksi.

Ihmisoikeuskeskus järjestää kutsu- ja yleisötilaisuuksia tärkeiksi katsotuista aiheista ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä muiden ihmisoikeustoimijoiden kanssa. Tilaisuuksia järjestetään erityisesti kansainvälisten ihmisoikeusmekanismien Suomea koskevan työn tunnetuksi tekemiseksi sekä uusista ja ajankohtaisista perus- ja ihmisoikeusteemoista.

2.4
Koulutus, kasvatus ja tutkimus

Perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvä koulutus ja kasvatus ovat keskeisiä painopistealueita ihmisoikeuskeskuksen työssä. Toimintavuonna 2014 keskitytään tekemään tunnetuksi Ihmisoikeuskeskuksen tuottaman kansallisen perusselvityksen tuloksia erityisesti koulutusalan toimijoille sekä edistämään selvityksen pohjalta annettujen suositusten täytäntöönpanoa. Työn suunnittelua ja seurantaa varten on valtuuskunnan yhteydessä ihmisoikeuskoulutus- ja kasvatusjaosto.

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on myös edistää perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvää tutkimusta. Tutkimusta perus- ja ihmisoikeuksiin liittyen tehdään useassa yliopistossa ja korkeakoulussa, joista keskeisimmät ovat myös edustettuina ihmisoikeusvaltuuskunnassa. Nimenomaisesti ihmisoikeuksiin keskittyneiden yksiköiden lisäksi perus- ja ihmisoikeuksia tutkitaan monissa muissa tutkimuslaitoksissa sekä korkeakouluissa. Ihmisoikeuskeskus toimii yhteistyössä perus- ja ihmisoikeustutkimusta ja kehittämistoimintaa tekevien tahojen kanssa.

portal där man kunde samla centrala till de här rättigheterna kopplade viktiga myndighetsyttranden, redogörelser, rapporter, slutsatser och rekommendationer av övervakande instanser, avgöranden av domstolar och de högsta laglighetsövervakarna, information om riksdagens grundlagsutskotts praxis och frivilligorganisationers yttranden. Människorättscentret utvecklar stegvis sin webbplats i riktning mot en portal. Centrets Facebook-sida ska göras bättre kända under året och nya inlägg ska aktivt läggas upp. För att informationen ska nå fram måste olika målgrupper informeras på olika sätt och på ett språk som de förstår. Även informationens tillgänglighet bör tryggas. Människorättscentret har dock begränsade möjligheter att leva upp till de här kraven.

Människorättscentret ska förbättra sin synlighet för den stora allmänheten genom att förse pressen med texter, ge ut fler pressmeddelanden och genom att göra sin webbplats och Facebook-sida bättre kända.

Människorättscentret utvecklar sin webbplats stegvis i riktning mot en portal. Arbetet görs i etapper på grund av blygsamma resurser. Facebook-sidan görs bättre känd.

Människorättscentret ordnar bjud- och publiktillställningar på teman som anses viktiga, i mån av möjlighet i samarbete med andra aktörer på fältet för mänskliga rättigheter. De ordnas särskilt för att sprida kännedom om de internationella människorättsmekanismernas arbete i fråga om Finland samt om nya och aktuella teman kring grundläggande och mänskliga rättigheter.

2.4
Utbildnings, fostran och forskning

Fostran och utbildning i fråga om de grundläggande om mänskliga rättigheterna är centrala prioriteringar i Människorättscentrets arbete. Under verksamhetsåret 2014 ligger fokus på att speciellt bland myndigheter och aktörer

LIITE 1
BILAGA 1

Ihmisoikeuskeskus edistää ihmisoikeuskasvatusta ja –koulutusta koskevan kansallisen perusselvityksen ja sen pohjalta laadittujen suositusten tunnettavuutta. Jatkotoimenpiteitä suunnitellaan yhteistyössä keskeisten tahojen kanssa.

Ihmisoikeuskeskus käynnistää keskustelun perus- ja ihmisoikeustutkimusta tekevien tahojen kanssa perus- ja ihmisoikeustutkimuksen kehittämistarpeiden määrittelemiseksi yhdessä sidosryhmien kanssa.

2.5
Perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta ja aloitteet

Toiminnassaan Ihmisoikeuskeskus nostaa esille tärkeitä, mutta vähäiselle huomiolle jääneitä teemoja.

Ihmisoikeuskeskus voi laatia tarpeen mukaan selvityksiä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta Suomessa, tehdä niiden pohjalta aloitteita ja antaa lausuntoja perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi.

Selvitystarpeita on vaikea ennakoida ja Ihmisoikeuskeskuksen täytyykin kyetä vastaamaan myös odottamattomiin haasteisiin ja pyyntöihin. Asiantuntemusta täytyy varautua hankkimaan myös ostopalveluina ottaen huomioon keskuksen vähäiset asiantuntijaresurssit.

Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman 2012 – 2013 evaluaatio valmistunee vuoden 2014 alkupuolella ja valtioneuvosto on sitoutunut antamaan eduskunnalle selonteon perus- ja ihmisoikeuspolitiikasta tällä hallituskaudella. Ihmisoikeuskeskus on osallistunut kansallisen toimintaohjelman toteutumista seuranneen ihmisoikeustoimijoiden paneelin työhön riippumattomana asiantuntijajäsenenä. Ihmisoikeuskeskuksella ja valtuuskunnalla tulee olemaan rooli myös valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisen selonteon arvioinnissa. Valtuuskunnan osaamista voidaan hyödyntää erityisesti kotimaan perus- ja ihmisoikeuskysymysten osalta.

Ihmisoikeusvaltuuskunnassa on painotettu

på utbildningssektorn öka kännedomen om resultaten av centrets nationella grundläggande utredning samt främja verkställandet av de rekommendationer som utredningen utmynnade i.

Människorättscentret har också i uppdrag att främja forskning om grundläggande och mänskliga rättigheter. Forskning på området bedrivs vid flera universitet och högskolor, av vilka de viktigaste också finns representerade i människorättsdelegationen. Utöver de enheter som koncentrerar sig uttryckligen på mänskliga rättigheter bedrivs forskning på området också vid många andra forskningsinstitut och högskolor. Människorättscentret samarbetar med de aktörer som bedriver forskning och utvecklingsverksamhet i fråga om grundläggande och mänskliga rättigheter.

Människorättscentret arbetar för att öka kännedomen om resultaten av centrets nationella grundläggande utredning om människorättsfostran och -utbildning samt om de rekommendationer som utredningen utmynnade i. Fortsatta åtgärder planeras i samarbete med centrala aktörer.

Människorättscentret inleder en diskussion med aktörerna som bedriver forskning om grundläggande och mänskliga rättigheter för att tillsammans med intressegrupperna definiera utvecklingsbehoven.

2.5
Uppföljning av och initiativ till tillgodoseendet av grund- och människorättigheterna

Människorättscentret lyfter i sin verksamhet fram teman som är viktiga men har fått ringa uppmärksamhet.

Människorättscentret kan vid behov utarbeta rapporter hur de grundläggande och mänskliga rättigheterna tillgodoses i Finland, ta initiativ utgående från rapporterna och ge utlåtanden för att främja och tillgodose de här rättigheterna.

Det är svårt att förutse behoven av utredningar och Människorättscentret bör också

seurannan tärkeyttä myös toimintaohjelman ulkopuolella jäävien asioiden osalta. Ainakin osaa näistä asioista voidaan seurata YK:n määräaikaisraportoinnin (UPR) ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten suorittaman valvonnan yhteydessä.

Suomi on saanut vuosina 2012 ja 2013 lukuisia suosituksia ihmisoikeuksien täytäntöönpanosta mm. YK:n eri komiteoilta (YK:n ihmisoikeusneuvosto yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun puitteissa, YK:n rotusyrjinnän vastainen komitea, YK:n Ihmisoikeuskomitea). Ihmisoikeuskeskus seuraa annettujen suositusten täytäntöönpanoa, osallistuu raportointiprosessiin toimittamalla aineistoa komiteoille sekä järjestämällä tilaisuuksia ko. sopimusten ja suositusten tunnettavuuden lisäämiseksi Suomessa. Suomen raportti YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan sopimuksen täytäntöönpanosta tulee sopimusta valvovan komitean käsittelyyn vuonna 2014. Vuonna 2014 Suomi raportoi seuraavien sopimusten täytäntöönpanosta: YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus, YK:n lasten myyntiä, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa koskeva valinnainen pöytäkirja, sekä EN:n kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteyleissopimus.

Suomi on aktiivisesti osallistunut useiden ihmisoikeussopimusten ja niiden valinnaisten pöytäkirjojen neuvotteluihin. Suomella on kuitenkin ratifioimatta useita asiakirjoja ja sopimusvelvoitteiden toimeenpanossa on useassa yhteydessä todettu olevan heikkouksia. Ihmisoikeuskeskus on käynyt keskustelua ratifiointiprosesseihin liittyvistä ongelmakohdista sidosryhmien kanssa ja jatkaa seurantaa.

Kotimaassa vireillä olevia tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain uudistuksia on seurattu tarkasti. Yhdenvertaisuuslakin uudistus tuonee mukanaan merkittäviä muutoksia myös yhdenvertaisuutta turvaaviin rakenteisiin, mikä otetaan huomioon Ihmisoikeuskeskuksen kaikessa toiminnassa.

Pääsy oikeuksiin (access to rights) on ihmisoikeusvaltuuskunnan asettama pidemmän

kunna svara mot oväntade utmaningar och begäran. Man bör vara beredd att också köpa tjänster med hänsyn till centrets små sakkunnigresurser.

Människorättscentret har i egenskap av sakkunnigmedlem deltagit i arbetet i människorättsaktörernas panel som följde upp genomförandet av den nationella handlingsplanen. Människorättscentret och dess delegation kommer också att ha en roll i utvärderingen av statsrådets människorättspolitiska redogörelse. Delegationens kompetens kan användas speciellt när det gäller inhemska grund- och människorättighetsfrågor.

Människorättsdelegationen har också betonat vikten av uppföljningen av sådana frågor som faller utanför statsrådets verksamhetsprogram. Åtminstone en del av de här ärendena kan följas upp i samband med FN:s periodiska rapportering (UPR) och den övervakning som tillsynsorganen för de internationella människorättskonventionerna bedriver.

Finland fick 2012 och 2013 talrika rekommendationer som gällde verkställandet av de mänskliga rättigheterna bland annat av FN:s olika kommittéer (FN:s råd för mänskliga rättigheter inom ramen för den universella periodiska granskningen, FN:s kommitté mot rasism, FN:s kommitté för mänskliga rättigheter). Människorättscentret följer upp verkställandet av rekommendationerna, deltar i rapporteringsprocessen genom att förse kommittéerna med material samt genom att arrangera tillställningar för att öka kännedomen om konventionerna och rekommendationerna i fråga i Finland. År 2014 tas Finlands rapport om verkställandet av FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter till behandling i tillsynskommittén. År 2014 ska Finland rapportera om genomförandet av följande konventioner: FN: konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor: FN:s barnkonventions fakultativa protokoll som gäller handel med barn, barnprostitution och barnpornografi, samt ER:s ramkonvention om skydd för nationella minoriteter.

aikavälin teema. Vuonna 2014 valmistellaan teeman syvempää käsittelyä tekemällä kartoitus aihepiirin kansainvälisestä tutkimuksesta ja erityisesti seuraamalla Euroopan unionin perusoikeusviraston aihetta käsitteleviä tutkimushankkeita.

Ihmisoikeuskeskus seuraa valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittisen selonteon ja mahdollisen uuden perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman laatimista hyödyntäen valtuuskunnan kotimaan perus- ja ihmisoikeusosaamista. Kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden toteutumista seurataan itsenäisesti erityisesti kansainvälisten valvontaelinten suositusten pohjalta.

2.6
Kansainvälinen yhteistyö ja toiminta

Ihmisoikeuskeskuksen tehtävänä on osallistua perus- ja ihmisoikeuksien edistämiseen ja turvaamiseen liittyvään eurooppalaiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Pääpaino on yhteistyöllä, johon myös muut kansalliset ihmisoikeusinstituutiot osallistuvat. Erityisen merkittävä yhteistyöelin on eurooppalaisten ihmisoikeusinstituutioiden verkosto (ENNHRI), jolla on päätoiminen koordinaattori ja jonka piirissä aloitettiin strategian valmistelu vuonna 2013. Ihmisoikeuskeskuksen kannalta tärkeimpiä kansainvälisiä toimijoita ovat EU:n perusoikeusvirasto, YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto, ihmisoikeusneuvosto ja yleissopimusten valvontaelimet sekä Euroopan neuvoston toimielimet ja ihmisoikeusvaltuutettu.

Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot hakevat akkreditointia YK:n kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitealta (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and the Protection of Human Rights). A-statuksen saaneen instituution katsotaan täyttävän Pariisin periaatteet ja vain A-statuksen saaneet instituutiot ovat Kansainvälisen koordinaatiokomitean täysimääräisiä jäseniä ja saavat mm. puheoikeuden

Finland har aktivt deltagit i förhandlingarna om ett flertal konventioner som berör de mänskliga rättigheterna och om fakultativa protokoll som ansluter sig till konventionerna. Finland har emellertid inte ratificerat alla dokument och i många sammanhang har det konstaterats brister vid fullföljandet av konventionernas förpliktelser. Människorättscentret har diskuterat problempunkterna i ratificeringsprocesserna med intressentgrupperna och fortsätter uppföljningen av dem.

I Finland har centret noga följt de aktuella reformerna av lagen om jämställdhet och lagen om likabehandling. Den senare torde föra med sig betydande förändringar också i de strukturer som tryggar likabehandling. Det här kommer Människorättscentret att beakta i all sin verksamhet.

Tillgången till rättigheter (access to rights) är människorättsdelegationens långsiktstema. År 2014 förbereder man en djupare behandling av temat genom att kartlägga den internationella forskningen på området och följa med i synnerhet relaterade forskningsprojekt i EU:s byrå för grundläggande rättigheter.

Människorättscentret följer upp arbetet med statsrådets människorättspolitiska redogörelse och en eventuell ny handlingsplan för grundläggande och mänskliga rättigheter och utnyttjar delegationens kompetens på området i fråga om Finland. Centret följer självständigt upp fullgörandet av internationella människorättsåtaganden, speciellt utgående från de nationella tillsynsorganens rekommendationer.

2.6
Samarbete och verksamhet på internationell nivå

Människorättscentret ska delta i det europeiska och internationella samarbetet för att främja och trygga de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Tyngdpunkten ligger vid sådant samarbete som

Ihmisoikeusneuvostossa. Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution akkreditaatiohakemukseen saataneen päätös vuoden 2014 aikana.

Ihmisoikeuskeskus edustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kansainvälisissä ja eurooppalaisissa ihmisoikeusinstituutioita koskevissa verkostoissa.

Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution kansainvälinen status ratkeaa vuoden 2014 aikana, kun YK:n kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden koordinaatiokomitea tekee päätöksensä akkreditaatiohakemuksen pohjalta.

också andra nationella människorättsinstitut deltar i. Ett speciellt viktigt samarbetsorgan är det europeiska nätverket för nationella människorättsinstitutioner (ENNHRI), som har en heltidssanställd samordnare och som inledde en strategiberedning 2013. De viktigaste internationella aktörerna ur Människorättscentrets synvinkel är EU:s byrå för grundläggande rättigheter, byrån för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, FN:s råd för mänskliga rättigheter, de organ som övervakar konventionernas efterlevnad samt Europarådets organ och kommissionär för mänskliga rättigheter.

De nationella människorättsinstitutionerna ackrediterar sig hos FN:s samordningskommitté för nationella människorättsinstitutioner (International Coordinating Committee of National Institutions for the Promotion and the Protection of Human Rights). En institution som fått A-status anses uppfylla Parisprinciperna och endast de är fullvärdiga medlemmar av den internationella samordningskommittén och har bland annat yttranderätt i FN:s råd för mänskliga rättigheter. Beslutet om den finska nationella människorättsinstitutionens ackrediteringsansökning torde komma under 2014.

Människorättscentret representerar Finlands nationella människorättsinstitution i alla nätverk för internationella och europeiska människorättsinstitutioner.

Den internationella statusen för Finlands nationella människorättsinstitution avgörs under 2014, då FN:s samordningskommitté för nationella människorättsinstitutioner fattar sitt beslut utgående från Finlands ackrediteringsansökan.

Ihmisoikeuskeskuksen henkilöstö
Människorättscentrets personal

Sirpa Rautio, johtaja
(virkavapaalla 4.9.2013–30.11.2014)

Kristiina Kouros, asiantuntija
(ma. johtaja ajalla 4.9.2013–30.11.2014)

Leena Leikas, asiantuntija
(virkavapaalla 1.6.2014–31.5.2015)

Kristiina Vainio, ma. asiantuntija
(22.10.2013–31.5.2015)

Elina Hakala, ma. avustava asiantuntija
(1.12.2013–30.6.2015)

Sirpa Rautio, direktör
(tjänstledig 4.9.2013–30.11.2014)

Kristiina Kouros, sakkunnig
(stf. direktör 4.9.2013–30.11.2014)

Leena Leikas, sakkunnig
(tjänstledig 1.6.2014–31.5.2015)

Kristiina Vainio, stf. sakkunnig
(22.10.2013–31.5.2015)

Elina Hakala, stf. biträdande sakkunnig
(1.12.2013–30.6.2015)

Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsenet ja heidän edustamansa tahot

Människorättsdelegationens medlemmar samt de organisationer de företräder:

1. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies **Maija Sakslin**
2 Kansliapäällikkö **Kimmo Hakonen**, Oikeuskanslerin virasto
3. Vähemmistövaltuutettu **Eva Biaudet**
4. Tasa-arvovaltuutettu **Pirkko Mäkinen**
5. Tietosuojavaltuutettu **Reijo Aarnio**
6. Lapsiasiavaltuutettu **Maria Kaisa Aula** (30.4.2014 saakka), lapsiasiavaltuutettu **Tuomas Kurttila** (17.6.2014 alkaen)
7. Puheenjohtaja **Klemetti Näkkäläjärvi**, Saamelaiskäräjät
8. Puheenjohtaja **Liisa Murto**, Ihmisoikeusliitto ry
9. Lakimies **Aiman Mroueh**, Pakolaisneuvonta ry
10. Oikeudellinen neuvonantaja **Tiina Valonen**, Amnesty International, Suomen osasto
11. Pääsihteeri **Kristiina Kumpula**, Suomen Punainen Risti
12. Varapuheenjohtaja **Ilkka Kantola**, Suomen YK-liitto
13. Puheenjohtaja **Pentti Arajärvi**, Lastensuojelun Keskusliitto
14. Vs. kehittämisjohtaja **Mirella Huttunen**, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry
15. Varapuheenjohtaja **Helena Ranta**, Naisjärjestöjen Keskusliitto
16. Pääsihteeri **Aija Salo**, Seta ry
17. Järjestöjohtaja **Göran Johansson**, Mielenterveyden keskusliitto ry

1. Riksdagens biträdande justitieombudsmann **Maija Sakslin**
2. Kanslichef **Kimmo Hakonen**, Justitiekanslersämbetet
3. Minoritetsombudsman **Eva Biaudet**
4. Jämställdhetsombudsman **Pirkko Mäkinen**
5. Dataombudsman **Reijo Aarnio**
6. Barnombudsman **Maria Kaisa Aula** (tills 30.4.2014), barnombudsman **Tuomas Kurttila** (från 17.6.2014)
7. Ordförande **Klemetti Näkkäläjärvi**, Sametinget
8. Ordförande **Liisa Murto**, Förbundet för mänskliga rättigheter rf
9. Jurist **Aiman Mroueh**, Flyktingrådgivningen rf
10. Juridisk rådgivare **Tiina Valonen**, Amnesty International, Finlands avdelning
11. Generalsekreterare **Kristiina Kumpula**, Finlands Röda Kors
12. Vice ordförande **Ilkka Kantola**, Finlands FN-förbund
13. Ordförande **Pentti Arajärvi**, Centralförbundet för barnskydd
14. Vik. utvecklingsdirektör **Mirella Huttunen**, Finlands Ungdomssamarbete Allians rf
15. Viceorförande **Helena Ranta**, Kvinnoorganisationernas centralförbund
16. Generalsekreterare **Aija Salo**, Seta ry
17. Verksamhetsledare **Göran Johansson**, Centralförbundet för Mental Hälsa rf

18. Toiminnanjohtaja, hallituksen jäsen **Kalle Könkkölä**, Kynnys ry, Vammaisten ihmisoikeuskeskus VIKE (Invalidiliitto ry ja Kynnys ry), Vammaisfoorumi ry
19. Puheenjohtaja **Henna Huttu**, Fintiko Romano Forum ry.
20. Puheenjohtaja **Abdirahid Dirie**, Suomen somaliliitto ry
21. Toiminnanjohtaja **Petr Potchinchtchikov**, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto FARO
22. Ohjelmajohtaja **Inka Hetemäki**, Suomen UNICEF
23. Yksikön päällikkö **Petri Merenlahti**, Suomen evankelis-luterilainen kirkko
24. Pääsihteeri **Esa Ylikoski**, Vapaa-ajattelijain Liitto ry.
25. Asianajaja **Jouko Pelkonen**, Suomen Asianajajaliitto
26. Toiminnanjohtaja **Eero Yrjö-Koskinen**, Suomen Luonnonsuojeluliitto
27. Lakimies **Ida Sulin**, Suomen Kuntaliitto
28. Puheenjohtaja **Astrid Thors** (30.8.2013 saakka), puheenjohtaja **Ulla-Maj Wideroos** (17.6.2014 alkaen), Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK)
29. Neuvottelukunnan jäsen **Hamed Shafae**, Etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO)
30. Varapuheenjohtaja **Väinö Lindberg**, Romaniasiain neuvottelukunta (RONK)
31. Toiminnanjohtaja, varapuheenjohtaja **Markku Jokinen**, Valtakunnallinen vammaisneuvosto (VANE), Kuurojen Liitto ry
32. Puheenjohtaja **Jukka Relander**, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE)
33. Puheenjohtaja **Jouni Mykkänen**, Vanhus- ja eläkeasioiden neuvottelukunta
34. Varapuheenjohtaja **Pirkko Nuolijärvi**, Kieliasiain neuvottelukunta
35. Tutkija **Sami Myllyniemi**, Valtion Nuorisoasiain neuvottelukunta (NUORA)

18. Verksamhetschef, styrelseledamot **Kalle Könkkölä**, Kynnys ry, Vammaisten ihmisoikeuskeskus VIKE (Invalidförbundet rf och Kynnys ry), Handikappforum rf
19. Ordförande **Henna Huttu**, Fintiko Romano Forum ry.
20. Ordförande **Abdirahid Dirie**, Suomen somaliliitto ry
21. Verksamhetsledare **Petr Potchinchtchikov**, Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto FARO
22. Programledare **Inka Hetemäki**, Finlands UNICEF
23. Enhetschef **Petri Merenlahti**, Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
24. Generalsekreterare **Esa Ylikoski**, Vapaa-ajattelijain Liitto ry.
25. Jurist **Jouko Pelkonen**, Finlands Advokatförbund
26. Verksamhetsledare **Eero Yrjö-Koskinen**, Suomen Luonnonsuojeluliitto
27. Jurist **Ida Sulin**, Finlands kommunförbund
28. Ordförande **Astrid Thors** (tills 30.8.2013), ordförande **Ulla-Maj Wideroos** (från 17.6.2014), Delegationen för internationella människorättsärenden
29. Medlem i delegationen, **Hamed Shafae**, Delegationen för etniska relationer (ETNO)
30. Vice ordförande **Väinö Lindberg**, Delegationen för romska ärenden
31. Verksamhetschef, viceordförande **Markku Jokinen**, Riksomfattande handikapprådet, Finlands dövas förbund rf
32. Ordförande **Jukka Relander**, Delegationen för jämställdhetsärenden
33. Ordförande **Jouni Mykkänen**, Delegationen för äldre- och pensionsärenden
34. Viceordförande **Pirkko Nuolijärvi**, Delegationen för språkärenden
35. Forskare **Sami Myllyniemi**, Delegationen för ungdomsärenden (NUORA)
36. Ordförande **Liisa Heinonen**, ILO-delegationen

36. Puheenjohtaja **Liisa Heinonen**, ILO-neuvottelukunta
37. Akatemiaprofessori **Kaarlo Tuori** (20.2.2014 saakka), dosentti **Reetta Toivonen** (17.6.2014 alkaen), Helsingin yliopisto
38. Professori **Elina Pirjatanniemi**, Åbo Akademi, Turun yliopisto, Svenska Finlands folkting
39. Tutkimusprofessori, johtaja Timo **Koivurova**, Lapin yliopisto, Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti
40. Neuvoston yleisöjäsen **Riitta Ollila**, Julkisen sanan neuvosto

37. Akademiprofessor **Kaarlo Tuori** (tills 20.2.2014), docent **Reetta Toivanen** (från 17.6.2014), Helsingfors universitet
38. Professor **Elina Pirjatanniemi**, Åbo Akademi, Åbo universitet, Svenska Finlands folkting
39. Professor, direktör **Timo Koivurova**, Lapin yliopisto, Pohjoisen ympäristö- ja vähemmistöoikeuden instituutti
40. Nämndeledamot **Riitta Ollila**, Opinionsnämnden för massmedier

Ihmisoikeusvaltuuskunnan jaostot 2014
Människorättsdelegationens sektioner 2014

Työvaliokunta

Arajärvi Pentti
Könkkölä Kalle
Merenlahti Petri
Murto Liisa
Mykkänen Jouni
Mäkinen Pirkko
Salo Aija

Arbetsutskottet

Arajärvi Pentti
Könkkölä Kalle
Merenlahti Petri
Murto Liisa
Mykkänen Jouni
Mäkinen Pirkko
Salo Aija

Ihmisoikeuskasvatus ja -koulutusjaosto

Hetemäki Inka
Toivonen Reetta
Ylikoski Esa

Asiantuntijajäsenet:

Katarina Frostell (Åbo Akademi)
Karvinen Marita (Seta)
Mia Matilainen (Helsingin Yliopisto)
Markkula Heli (Allianssi)
Pihkala Maarit (Amnesty)

Sektionen för människorättsfostran och -utbildning

Hetemäki Inka
Toivonen Reetta
Ylikoski Esa

Sakkunniga medlemmar:

Katarina Frostell (Åbo Akademi)
Karvinen Marita (Seta)
Mia Matilainen (Helsingfors universitet)
Markkula Heli (Allianssi)
Pihkala Maarit (Amnesty)

Perus- ja ihmisoikeuksien täytäntöönpanon seurantajaosto

Huttunen Mirella
Johansson Göran
Valonen Tiina

Sektionen för uppföljning av verkställandet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Huttunen Mirella
Johansson Göran
Valonen Tiina

Asiantuntijajäsenet:

Helander Merike (lapsiasiavaltuutetun toimisto)
Rosavaara Katriina (Seta)

Vammaisjaosto – suunnitteluryhmä

Jokinen Markku
Könkkölä Kalle
Murto Liisa

Asiantuntijajäsenet:

Fokin Katja (UM)
Hiltunen Rainer (yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto)
Konttinen Juha-Pekka (eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia)
Sistonen Satu (UM)
Verronen Minna (eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia)

Sakkunniga medlemmar:

Helander Merike (barnombudsmannens byrå)
Rosavaara Katriina (Seta)

Sektion för funktionshinderfrågor – planeringsgruppen

Jokinen Markku
Könkkölä Kalle
Murto Liisa

Sakkunniga medlemmar:

Fokin Katja (UM)
Hiltunen Rainer (diskrimineringsombudsmannens byrå)
Konttinen Juha-Pekka (justitieombudsmannens kansli)
Sistonen Satu (UM)
Verronen Minna (justitieombudsmannens kansli)

Kansallisen ihmisoikeusinstituution akkreditointisuositus

Ackrediteringsrekommendation för en nationell människorättsinstitution

Kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden kansainvälisen koordinointikomitean (ICC) akkreditoinnin alakomitea (Sub-Comittee on Accreditation, SCA) antoi lokakuussa 2014 Suomen akkreditointihakemuksen johdosta seuraavan suosituksen ja esitti seuraavat huomiot.

Suositus: Suomen kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle suositellaan myönnettäväksi **A-status.**

Alakomitea suhtautuu Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution perustamiseen myönteisesti.

Alakomitea huomioi erityisesti Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution sateenvarjomaisen rakenteen, johon kuuluvat eduskunnan oikeusasiamies, Ihmisoikeuskeskus ja ihmisoikeusvaltuuskunta. Alakomitean käsityksen mukaan hallituksen esitys, jonka perusteella nämä kolme osaa muodostavat kansallisen ihmisoikeusinstituution, on Suomessa oikeuslähde. Epäselvyyksien välttämiseksi alakomitea kannustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota kuvaamaan selkeästi rakenteen eri osien tehtävät kansallisesti ja kansainvälisesti ihmisoikeuksien turvaamiseksi ja edistämiseksi.

Ackrediteringskommittén (Sub-Comittee on Accreditation, SCA) för den internationella samordningskommittén för nationella människorättsinstitutioner (ICC) gav i oktober 2014 följande rekommendation med anledning av Finlands ackrediteringsansökan och framförde följande iakttagelser:

Rekommendation: Kommittén rekommenderar att Finlands nationella människorättsinstitution beviljas **A-status.**

Kommittén ställer sig positiv till inrättandet av Finlands nationella människorättsinstitution.

Kommittén noterar särskilt att Finlands nationella människorättsinstitution är uppbyggd som ett paraply, som omfattar riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och människorättsdelegationen. Enligt kommittén uppfattning är regeringens proposition, med stöd av vilken dessa tre delar bildar en nationell människorättsinstitution, en rättskälla i Finland. För att oklarhet ska undvikas uppmuntrar kommittéen Finlands nationella människorättsinstitution att tydligt ange vilka uppgifter var och en av delarna har när det gäller att trygga och främja nationella och internationella mänskliga rättigheter.

Alakomitean huomioita:

1.
Koskemattomuus ja riippumattomuus

Perustuslain 115 §:n mukaan oikeusasiamiehen oikeudellinen vastuu virassa tehdyistä toimista voidaan toteuttaa samalla tavoin kuin valtioneuvoston jäsenten eli valtakunnanoikeuden käsittelyn kautta. Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution ilmoituksen mukaan Suomessa ei tunneta juridista koskemattomuutta. Vaikka ihmisoikeusinstituutio pitää tilannetta asianmukaisena, alakomitea toteaa perustuslain takaavan kansanedustajien koskemattomuuden ja suosittelee painavasti, että kansalliseen lainsäädäntöön sisällytetään säädökset, jotka vapauttavat ihmisoikeusinstituution toimenhaltijat oikeudellisesta vastuusta tehtävää hoidettaessa vilpittömästi tehdyistä toimista ja päätöksistä.

Ulkopuoliset saattavat pyrkiä vaikuttamaan kansallisen ihmisoikeusinstituution riippumattomuuteen käynnistämällä oikeustoimia tai oikeustoimilla uhkaamalla. Kansallista ihmisoikeusinstituutiota koskevassa lainsäädännössä tulisi näin ollen säätää instituution toimihenkilöiden oikeudellisesta koskemattomuudesta tehtävää hoidettaessa hyvässä uskossa tehtyjen toimien osalta. Nämä säädökset edistäisivät:

- virassapysymisoikeutta;
- kansallisen ihmisoikeusinstituution kykyä laatia kriittisiä analyyseja ja kommentoida ihmisoikeuskysymyksiä häiriöttä;
- johtavien toimenhaltijoiden riippumattomuutta; ja
- kansalaisten luottamusta kansalliseen ihmisoikeusinstituutioon.

Alakomitea tunnustaa, että toimenhaltijan ei tule olla lain ulottumattomissa, joten tietyissä tilanteissa (esim. korruptiotapauksissa) koskemattomuuden kumoaminen voi olla tarpeen. Kyseisten valtuuksien ei kuitenkaan tule kuulua yksittäiselle henkilölle vaan asianmukaiselle toimielimelle, kuten ylemmän asteen tuomioistuimelle tai parlamentin erityiselle enemmistölle. On suositeltavaa, että laissa määritellään selkeät perusteet sekä selvä ja läpinäkyvä prosessi päätöksistä vastaavan elimen koskemattomuuden kumoamiselle.

Alakomitea kannustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota edistämään juuri tällaisten säädösten laatimista, joissa selkeästi määritellään asianomaisten toimenhaltijoiden koskemattomuus.

Alakomitea viittaa Pariisin periaatteiden kohtaan B.3 ja sen yleisten huomioiden kohtaan 2.3 koskemattomuuden takaamisesta.

2.
Tehtävästä vapauttaminen

Perustuslain pykälän 38 mukaisesti parlamentti voi vapauttaa oikeusasiamiehen tehtävästään "erityisen painavasta syystä" saatuaan asiasta peruslakivaliokunnan kannanoton päätöksellä, jota vähintään kaksi kolmasosaa annetuista äänistä on kannattanut. Alakomitea pitää säädöstä epäselvänä.

Jotta täytettäisiin Pariisin periaatteiden vaatimus pysyvästä valtuutuksesta, joka on tärkeä riippumattomuuden vahvistamiseksi, alakomitean mielestä kansallista ihmisoikeusinstituutiota koskevassa laissa tulisi olla määriteltynä riippumaton ja objektiivinen tehtävästä vapauttamista koskeva prosessi.

Alakomitea kannustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota pyrkimään sellaisen tehtävästä vapauttamisen prosessin luomiseen, joka sisältää seuraavat elementit:

a. Tehtävästä vapauttamisessa noudatetaan tarkasti kaikkia laissa määriteltyjä perusteita ja käsittelyjärjestystä.
b. Vapauttamisen perusteet on määritelty selkeästi ja rajattu asianmukaisesti vain niihin toimiin, jotka vaikuttavat haitallisesti toimenhaltijan kykyyn suorittaa tehtäväänsä; ja
c. Tarvittaessa laissa tulisi määritellä, että tietyn

Kommitténs iakttagelser

1.
Immunitet och oavhängighet

Enligt 115 § i Finlands grundlag kan justitieombudsmannens juridiska ansvar för sina ämbetsåtgärder realiseras på samma sätt som ansvaret för medlemmar av statsrådet, det vill säga genom handläggning i riksrätten. Enligt vad Finlands nationella människorättsinstitution har meddelat, är juridisk immunitet ett obekant fenomen i Finland. Även om människorättsinstitutionen anser detta vara i sin ordning, konstaterar kommittén att grundlagen garanterar riksdagsledamöter immunitet och rekommenderar starkt att i den nationella lagstiftningen tas in bestämmelser som befriar dem som innehar befattningar vid människorättsinstitutionen från juridiskt ansvar för åtgärder som de vidtagit och beslut som de fattat i god tro under sin tjänsteutövning.

Utomstående kan försöka påverka den nationella människorättsinstitutionens oavhängighet genom att vidta rättsliga åtgärder eller hota med sådana. I lagstiftningen om den nationella människorättsinstitutionen borde därför tas in bestämmelser om befattningshavarnas juridiska immunitet beträffande åtgärder som de vidtagit i god tro. Sådana bestämmelser skulle bidra till

- oavsättlighet i tjänsten,
- den nationella människorättsinstitutionens förutsättningar att göra kritiska analyser och ostört kommentera människorättsfrågor,
- oavhängighet för de ledande befattningshavarna,
- att hos befolkningen skapa förtroende för den nationella människorättsinstitutionen.

Kommittén erkänner att befattningshavarna inte bör befinna sig utom räckhåll för lagen, varför det i vissa situationer (t.ex. vid korruption) kan vara behövligt att häva immuniteten. Detta ska dock inte enskilda personer kunna göra, utan denna rätt ska anförtros ett lämpligt organ, såsom en högsta domstol eller särskild majoritet i parlamentet. Det är önskvärt att i lagen tas in bestämmelser om klara grunder för när det beslutsansvariga organets immunitet kan hävas samt om den tydligt angivna och transparenta process i vilken detta kan ske.

Kommittéen uppmuntrar Finlands nationella människorättsinstitution att verka för att uttryckligen sådana bestämmelser stiftas som tydligt definierar befattningshavarnas immunitet.

Kommittén hänvisar till stycket B.3 i Parisprinciperna och stycket 2.3 i de allmänna iakttagelserna, vilka gäller garanterande av immunitet.

2.
Befrielse från uppdrag

Enligt 38 § i grundlagen kan parlamentet, efter att ha inhämtat grundlagsutskottets ställningstagande, av "synnerligen vägande skäl" befria justitieombudsmannen från uppdraget. Beslutet skall fattas med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna. Kommittén anser att bestämmelsen är otydlig.

För att kravet i Parisprinciperna om ett permanent mandat ska tillgodoses, vilket är ett viktigt sätt att stärka oavhängigheten, anser kommittén att i lagen om den nationella människorättsinstitutionen borde finnas bestämmelser om den oavhängiga och objektiva process genom vilken befrielse från uppdraget är möjlig.

Kommittén uppmuntrar Finlands nationella människorättsinstitution att sträva efter att en sådan process för befrielse från uppdraget ska skapas som innehåller följande element:

a. Vid befrielse från uppdraget iakttas noggrant alla lagstadgade grunder och den lagstadgade handläggningsordningen,
b. De grunder på vilka befrielse kan ske definieras tydligt och begränsas på ett adekvat sätt till att gälla endast sådana åtgärder som menligt påverkar befattningshavarens förmåga att utföra sin uppgift,

perusteen käytön tulee tukeutua toimivaltaisen riippumattoman elimen päätökseen.

Alakomitea viittaa Pariisin periaatteisiin B.3 ja sen yleisten huomioiden kohtaan 2.1 kansallisen ihmisoikeusinstituution jäsenten tehtäväsäpysymisoikeuden takeista.

3.
Riittävä rahoitus

Alakomitea toteaa Ihmisoikeuskeskuksen kohtaavan jatkuvia haasteita pyrkiessään saamaan tehtäviensä tehokkaaseen hoitamiseen riittävän rahoituksen ja työvoiman. Alakomitean tietoon on tullut, että Suomen taloudellisen tilanteen vuoksi Ihmisoikeuskeskuksen budjettia ei ole korotettu, joten keskus ei ole pystynyt palkkaamaan 8 hengen lisähenkilöstöä alkuperäisen ehdotuksen mukaisesti.

Alakomitea toteaa lisäksi, että nimitys kidutuksen vastaisen sopimuksen valinnaisen pöytäkirjan kansalliseksi valvontaelimeksi on laajentanut oikeusasiamiehen tehtäväkenttää. Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution tehtävät laajenevat edelleen, kun instituutio nimitetään vammaisyleissopimuksen mukaiseksi kansalliseksi valvontamekanismiksi.

Alakomitea korostaa, että ilman asianmukaista rahoitustasoa kansallinen ihmisoikeusinstituutio ei voi toimia tehokkaasti eikä määritellä prioriteettejaan ja toimintaansa vapaasti. Riittävän rahoituksen tulisi kohtuullisesti turvata kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnan ja tehtävien asteittain kehittyvä toteuttaminen ja parantaminen.

Riittävää valtion rahoitusta koskeviin säännöksiin tulisi sisältyä vähintään seuraavat elementit:

a. varojen osoittaminen toimitiloihin, joihin on esteetön pääsy, mukaan lukien vammaiset. Tietyissä olosuhteissa riippumattomuuden ja esteettömyyden parantamiseksi tilat voidaan joutua sijoittamaan muualle kuin valtionhallinnon tilojen yhteyteen. Mikäli mahdollista, saavutettavuutta tulisi edelleen parantaa perustamalla pysyviä alueellisia toimipisteitä;
b. henkilöstön palkkojen ja etuuksien on vastattava muissa valtion laitoksissa samanlaisissa tehtävissä toimivien virkamiesten palkkoja;
c. korvaukset päätöksentekoelimen jäsenille (tarvittaessa);
d. toimivat viestintäjärjestelmät, kuten puhelin ja internet; ja
e. riittävät resurssit instituution tehtävien hoitamiseksi. Valtion osoittaessa kansalliselle ihmisoikeusinstituutiolle lisätehtäviä, on tehtävien hoitamiseen varattua rahoitusta myös lisättävä.

Alakomitea kannustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota vaikuttamaan riittävän rahoitustason saavuttamiseen tehtäviensä tehokkaan hoitamisen turvaamiseksi.

Alakomitea viittaa Pariisin periaatteisiin B.2 ja sen yleisten huomioiden kohtaan 1.10 kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden riittävästä rahoituksesta.

4.
Vuosikertomus

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 12 §:n mukaan oikeusasiamiehen vuosikertomus annetaan eduskunnalle, ja se käsitellään oikeusasiamiehen läsnä ollessa. Ihmisoikeuskeskuksen vuosikertomus esitetään peruslakivaliokunnalle, ja sen sisällöstä riippuen muille valiokunnille sekä kansanedustajille. Kertomusta ei kuitenkaan anneta eduskunnalle, eikä eduskunta käsittele sitä.

Alakomitea katsoo, että kyseisen menettelytavan takia eduskunta ei saa täydellistä kuvaa Suomen kansallisen ihmisoikeusinstituution toiminnasta. Alakomitean mielestä on suositeltavaa, että kansallista ihmisoikeusinstituutiota koskevissa laeissa määritellään prosessi, jossa instituution vuosikertomusta laajasti jaetaan, käsitellään ja arvioidaan eduskunnassa.

c. Vid behov ska i lagen bestämmas att tillämpningen av en viss grund för befrielse ska basera sig på beslut av ett behörigt och oavhängigt organ.

Kommittén hänvisar till stycket B.2 i Parisprinciperna och stycket 2.1. i de allmänna iakttagelserna om garantierna för medlemmarna i en nationell människorättsinstitution att kvarstå i sitt uppdrag.

3.
Tillräcklig finansiering

Kommittéen konstaterar att Människorättscentret möter ständiga utmaningar i sin strävan att få tillräckliga medel och tillräcklig personal för att effektivt kunna sköta sina uppgifter. Kommittéen har fått information om att till följd av det ekonomiska läget i Finland har människorättscentret inte fått ökade budgetmedel, varför centret inte har kunnat öka sin personal med 8 personer, vilket var avsikten i det ursprungliga förslaget.

Kommittén konstaterar vidare att justitieombudsmannen har fått ökade uppgifter genom att justitieombudsmannen utsetts till nationellt tillsynsorgan för konventionen mot tortyr. Finlands nationella människorättsinstitution får dessutom ytterligare uppgifter när institutionen utses till nationell tillsynsmekanism för konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Kommittén understryker att utan en adekvat finansieringsnivå kan den nationella människorättsinstitutionen inte fungera effektivt och fritt formulera sina prioriteter och utforma sin verksamhet. En tillräcklig finansiering borde vara sådan att den i skälig utsträckning tryggar en gradvis utveckling av hur den nationella människorättsinstitutionens utför och förbättrar sin verksamhet och sina uppgifter.

I bestämmelserna om en tillräcklig finansiering borde ingå minst följande element:

a. anvisande av medel för verksamhetslokaler som är allmänt tillgängliga, även för personer med funktionsnedsättning. Under vissa förhållanden kan kravet på oavhängighet och tillgänglighet förutsätta att verksamhetslokalerna inte finns i anslutning till statsförvaltningens lokaler. Om möjligt ska möjligheterna att nå institutionen förbättras ytterligare genom att permanenta regionala verksamhetsställen inrättas.
b. Personalens löner och förmåner ska motsvara lönerna för tjänstemän i likadana uppgifter i andra statliga ämbetsverk,
c. ersättning ska (vid behov) betalas till medlemmarna i det beslutsfattande organet,
d. fungerande hjälpmedel för kommunikation, såsom telefon och Internetuppkoppling, samt
e. tillräckliga resurser för att institutionen ska kunna sköta sina uppgifter. När staten anvisar den nationella människorättsinstitutionen tilläggsuppgifter, ska detta motsvaras av ökad finansiering till institutionen.

Kommittéen uppmuntrar Finlands nationella människorättsinstitution att utöva sitt inflytande så att finansieringen till verksamheten ska befinna sig på tillräcklig nivå, så att uppgifterna kan skötas effektivt.

Kommittén hänvisar till stycket B.2 i Parisprinciperna och stycket 1.10 i de allmänna iakttagelserna om tillräcklig finansiering till nationella människorättsinstitutioner.

4.
Årsberättelse

Enligt 12 § i lagen om riksdagens justitieombudsman ger justitieombudsmannen en berättelse till riksdagen, som behandlar den i justitieombudsmannens närvaro. Människorättscentrets årsberättelse föreläggs grundlagsutskottet och, beroende på innehållet, andra utskott samt riksdagsledamöterna. Berättelsen ges dock inte till riksdagen och riksdagen behandlar den inte.

Alakomitea kannustaa Suomen kansallista ihmisoikeusinstituutiota toimittamaan eduskunnalle yhdistetyn vuosikertomuksen, joka antaa täydellisen kuvan instituution tehtävien ja toiminnan laajuudesta.

Alakomitea viittaa Pariisin periaatteisiin A.3 ja sen yleisten huomioiden kohtaan 1.11 kansallisten ihmisoikeusinstituutioiden vuosikertomuksista.

Kommittén anser att förfarandet inte ger riksdagen en fullständig bild av Finlands nationella människorättsinstitutions verksamhet. Kommittén rekommenderar att det i lagarna om den nationella människorättsinstitutionen tas in bestämmelser om hur institutionens årsberättelse på bred nivå distribueras, handläggs och utvärderas i riksdagen.

Kommittéen uppmuntrar Finlands nationella människorättsinstitution att till riksdagen ge en sammanhållen årsberättelse, som ger en fullständig bild av omfattningen av institutionens uppgifter och verksamhet.

Beträffande de nationella människorättsinstitutionernas årsberättelser hänvisar kommittéen till stycket A.3 i Parisprinciperna och stycket 1.1. i de allmänna iakttagelserna.